kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

SAYI: 27 HAZİRAN 1997 100.000 TL. (KDV DAHİL)

perihan mağden'den
ARIZA KADINLAR

• • • • • •

BEDENİMİZİ SEVMEK ÇOK ZORI

FEDAKAR ANNE MASALI
mühim olan erkekler

• • • • • •

HEM DARBE HEM ŞERİAT

cezayirli kadınlar konuşuyor

Cezayir'de bugün belki de kabaca üç kuşak kadından söz etmek mümkün, ilk bakışta, birbirlerinden asırlarca uzak gibi görünen üç kuşak. Bağımsızlık savaşında, çocuklarının ve kendilerinin canı pahasına mücahitleri saklayan, onlara yiyecek sağlayan, kocaları, erkek kardeşleri oğulları savaşırken yokluğa, yoksulluğa direnen kadınlar; ve yine onların içinden çıkan, ellerine silahı alıp direniş hareketine katılarak erkeklerle birlikte savaşan, tecavüze uğrayan, işkence gören, hayatta olsalar da artık efsaneleşmiş eski mücahideler. Ardından, bugün otuz kırk yaşlarında olan, ülkelerinin bağımsızlığıyla yaşıt devrim kızları. Okuma, çalışma, politika yapma olanaklarına kavuşmuş, toplumsal iyimserliğin had safhada olduğu bir dönemde, ufukları açık, özgürlük hayaliyle beslenmiş bir kuşak. On çocuklu, okuma yazma bilmez, evden çıkmamış annelerin, okumak, çalışmak, en çok da politik mücadele vermek için evlenmekten vazgeçmiş, çocuksuz kızları. Hayallerin bittiği yerde ölüm tehditleriyle dünyaları kararmış, kimi öldürülmüş, kimi ülkesinden ayrılmak zorunda kalmış, kimi hâlâ ülkesinde, yaşadığı her günü kâr sayarak yaşıyor. Ama o hayal girmiş bir kere kanlarına, hayat ve mücadele devam ediyor! Bir de kaosta doğmuş, kaosta büyümüş, baskı ve ölümden başka bir şey bilmeyen bir kuşak olsa gerek Cezayir'de. Bazen örtünmedikleri için öldürüldükklerini, bazen kaçırılıp tecavüze uğradıklarını okuyorum gazetelerden. Onlar dilsiz, onlar hakkında bir şey bilmiyorum; onlar kayıp kuşak.

Fransız sömürgeciliğinin yenilgiye uğratılmasından sonra, 1962'de FLN önderliğinde kurulan merkeziyetçi, otoriter devlet, her türlü muhalefeti ezmek pahasına modernleşme ve gelişmenin motoru rolüne soyunmuştu. Bağımsızlık sonrasında ülkenin tüm tarihine hükmedecek olan tek parti FLN içinde, İslamcı Baasçı bir eğilimle, sosyal-modernist denebilecek iki eğilimin çatışması vardı ve başlangıçta ikincisi partiye egemendi. Halkın talebi, toprağın, hidrokarbürün, tüm zenginliklerin ulusallaştırılmasıydı. Başlangıçta, Cezayir'in temel kaynağı olan petrol rantından kısmen de olsa halka da pay verildi. Sağlık ve eğitim alanının ve diğer kaynakların ulusallaştırılması, ulusal birlik ideolojisinin maddi temelini oluşturuyordu. Ancak, başlangıçta coşku içindeki halkın sömürgecilerden devraldığı toprak üzerindeki öz yönetimin girişimleri engellendi ve her türlü toplumsal katılım ve muhalefet devlet tarafından ezildi. Tutarlı bir tarım politikası oluşturulamazken, hammadde açısından tamamen dışa bağımlı bir politika izlendi. Besin maddeleri yüzde 95 oranında dışa bağımlıydı. Emekçi Partisi Başkam Louisa Hanoune'un deyimiyle, "Ülke tüketmediğini üretiyor, üretmediğini tüketiyordu." FLN'in ideolojik referansı, Kurtuluş savaşının yanısıra, Arap-İslam kimliğinin dayatılması oldu. Oysa Cezayir İslamı, VIII. yuzyılda, Müslümanlar'ın Berberiler'i İslamlaştırmak üzere Kabiliye yöresine girdikleri tarihten beri, yerel örf ve adetlere uyum sağlamış bir tarikatler İslamı. Bu, Bumedyen'in bir Diyanet İşleri Bakanlığı kurup birbirinden farklı zaviyeleri devlete bağlamasına dek böyle sürdü. Camileri ve imamları da denetimi altına alan Diyanet İşleri Bakanlığı, insanlara ibadetlerini nasıl yapacaklarını öğretmeye başladı. Dilde Arapça, dinde Arap İslamı, Cezayir'in çok kültürlü, farklı etnik kökenlerden ve farklı dini inançlardan oluşan yapısını bir ulusal birlik ideolojisi altında tekleştirme çabalarının araçları oldu. Fransızca eğitimin yerini Arapça'nın almasıyla, Fransız öğretmenlerin yerine, Mısırlı, Suriyeli, Iraklı öğretmenler geldi. Bumedyen her yerde, temel Kuran eğitimi enstitüleri açtı. İmam Hatip okulu benzeri bu kurumlar için, feminist yazar Halide Mesudi şunları söylüyor: "Bu enstitülerin asıl işlevi, laik eğitimden daha düşük bir düzeyde bir genel eğitim vermeleri bir yana bırakılırsa, geleceğin üniversite öğrencilerini köktendinciliğe hazırlamaktı... İlk yobazlık adacıklarını Bumedyen kendisi kurdu ve bunlar sonradan, İslamcıların hiç kimse karşı çıkamadan iktidarı ele geçirmek için kullandıkları birer üs işlevini gördüler!"

Cezayir'de kadın hareketi 70'li yıllarda, bağımsızlık sonrası eğitimli genç kadın kuşağıyla başlıyor. Baskıcı tek partili rejimin yan örgütü olan UNFA (Union Nationale des

Cezayir'de kanlı bir savaş var. Şeriat isteyenlerle, sözde şeriatı engelleyenler arasındaki savaş bu. Oysa her iki tarafın da kesin olarak anlaştıkları bir nokta var: Kadınları yurttaş olarak bile tanımayan Aile Yasası hâlâ yürürlükte. Toplumun yarısı, kadınlar. zaten şeri yasalarla yönetiliyorlar. Cezayir'de savaş var; iki taraf için de kadınlar hem savaş aracı hem savaş ganimeti.

Aile Yasası

1984'de kabul edilen ve kadın hareketinin tüm kesimlerinin karşı çıktıkları Aile Yasası, kadınları sadece bir erkeğin, "kızı", "annesi" ya da "karısı" olarak tanımlıyor. Eğitim, çalışma, evlilik, boşanma ve miras konularında, kadınlar hayatlarının sonuna dek bir erkeğin vesayeti altına sokuluyorlar. Yasa, kadının kocasına itaatini zorunlu kılıyor.

Kadınlar, konumları ne olursa olsun, evlilik akdini kendi başlarına gerçekleştiremiyorlar. Söz konusu olan ikinci bir evlilik bile olsa, evlilikleri ancak bir erkek vasinin izniyle gerçekleşebiliyor (Madde 11).

8. Madde erkeklere çokkarılılık hakkını tanıyor.

53. Madde erkeklere istedikleri anda, koşulsuz boşanma hakkı tanıyor. Çocuklar otomatik olarak anneye bırakılıyor ama velayetleri babaya kalıyor. Kadın çocuğuyla ilgili her kararda babanın iznini almak zorunda. Çiftin tek bir evi varsa, bu itiraz edilmez bir biçimde kocaya ait. Birden fazla ev durumunda ise, yasalardaki boşluk, kocanın boşanma esnasında bu evleri başkalarına devrederek kadını evsiz bırakmasına imkân tanıyor. Yasanın geçerli olduğu on yılın sonunda, binlerce kadın, yanlarında çocuklarıyla sokaklarda sürünür hale gelmişler.

Son olarak, miras konusunda şeriat hükmü kabul edilmiş: Kadınlar mirastan erkeklerin aldıklarının ancak yarısını alabiliyorlar.

hem darbe hem şeriat

Femmes Algeriennes- Cezayirli Kadınların Ulusal Birliği) dışında hiçbir yasal politik örgütlenme olanağı yok. Bu, tüm diğer muhalif hareketler için de söz konusu. FLN'in yan örgütleri olan sendikalar, Öğrenci dernekleri vb. dışında örgütlenmek yasak. Çeşitli sol gruplar, Berberi kültürel hareketi yanhları, İslamcdar hep bu örgütler içerisinde varoluyorlar. Cezayir'de belki de hiçbir zaman Batılı anlamda bir kadın hareketinden söz etmek mümkün değil ama üniversitelerde, sendikalarda ve UNFA içinde mücadele eden bir grup genç kadın, başından itibaren kadınların özgül sorunlarının farkındalar. Onlar, annelerinin yaşadıklarına tanık olmuş, bulundukları yere dişleriyle, tırnaklarıyla gelmiş bir kuşak. Fransa'nın kültürel etkisi de önemsiz değil ama ne bağımsızlığın, ne sosyalizmin kadınları kendiliğinden kurtarmayacağım teoriden önce pratikte biliyorlar. Batılı feminist yayınları izliyor, tartışmalar yapıyorlar. Bunlar arasında, sonradan 88 sonrası politik kuşağın iki simgesel ismi haline gelecek olan Louisa Hanoune ve Halide Mesudi de var. UNFA içindeki feminist kadınlar, örgütün kadınların özgül sorunlarıyla uğraşmadığım öne sürerek bir muhalefet başlatıyorlar. 1974 yılında FLN'in dayattığı vahşi sanayileşme sürecinin yükünü evde de iş yerinde de kadınların çekmesini eleştiriyorlar. Kreş talep ediyorlar, kızların küçük yaşta zorla evlendirilmelerine, okutulmamalarına karşı çıkıyorlar. UNFA, öğrenci dernekleri ve sendikalardaki kadın çahşmaları ürün vermeye başlıyor. Yüzlerce kadın, sinema klüplerinde buluşarak kadınların ezilmesini sergileyen filmler seyrederek tartışmalar yapıyorlar. Ve 8 Mart 1978, hükümet ve polisin bu hareketi artık görmezlikten gelemeyeceği bir mücadele gününe dönüşüyor: 1 500'ü aşkın kadın Annaba'ıun merkezindeki bir tiyatroda taleplerini dile getirip 8 Mart'ı kutluyorlar.

Hükümetin cevabı,1979'da İçişleri Bakanlığının yayınladığı bir genelge: Kadınların, bir vasinin izni ya da refakati olmaksızın ülkeyi terketmeleri yasaklanıyor. Kentlerde, eğitim.görmüş, çalışan bir kadın kitlesinin artık evde, iş yerinde, sendikalarda, üniversitelerde ve politikada varlık gösterdiği bir zamanda, hükümetin erkeklerin hamiliğini dayatması kadıı hareketinin ilk kolektif mücadelesine yol açıyor. Cezayir Üniversitesi başta olmak üzere, tüm kadın gruplarının seferberliği sonucunda ilk zafer de kazamlıyor: genelge geri çekiliyor.

1980 yılında, 65'den beri ülkeyi yöneten Bumedyen'in ölümünden sonra doğan iktidar kavgası rejimi iyice krize soktu. Statükocularla, "süreklilik içinde değişim" yanlısı reformcuların iç çatışmaları sonucunda iktidara, İslamcı-Baasçı eğilimin temsilcisi Şadli Ben Cedid geçti. Şadli Bumedyen kadar güçlü bir iktidara sahip değildi.15 yıldır uygulanan politikalar, sistemi artık her bakımdan sınırına dayandırmıştı. 80'lerde, toplumun her kesimi sokağa çıkmaya başladı. Şadli rejimi, muhalefete karşı baskıyı daha da artırdı. Araplaştırma-İslamlaştırma politikasını yoğunlaştırdı. 1980'de araplaştırma politikasına karşı kendi dilini kültürünü, kimliğini savunan Berberi kültürel hareketini, ardından da İslamcı muhalefeti kanla bastırdı. Sıra kadınlara gelmişti. Hükümet Meclis'e kişi haklarıyla ilgili bir yasa tasarısı sunmaya hazırlanıyordu. Bu tasarı yasalaşırsa, kadınlar açısından korkunç sonuçları olacaktı. 100 kadar kadın, UNFA binasını işgal ettiler. Gizlenen metni ele geçirmek istiyorlardı. Kadın hareketinin ilk kolektifi oluşturuldu ve meselenin peşi bırakılmadı. 1981 Ekim'inde, tasarının "Aile Yasası" adı altında gizli oturumda tartışılmaya hazır hale geldiği haberi alınınca, 100 kadar kadın sokakta öfkeli bir gösteri düzenlediler. 23 Aralık tarihsel bir olaya sahne oldu. Başkent Cezayir'de büyük Postane önünde yapılan gösteriye ilk kez eski mücahideler de katıldılar. Otuz kadar mücahide, yirmi yıl sonra, kendilerine ihanet eden iktidara karşı ilk kez başkaldırıyorlardı. Şadli boyun eğmek zorunda kaldı. Mücahideler halkın gözünde en meşru kadınlardı. Ancak kadınlar, hükümeti nihai olarak gerilettikleri inancında yanılıyorlardı. Bir kadın hakları bildirgesi hazırlayarak bunun için 1 milyon imza toplamaya yönelmişlerdi. Aralık 83'de yeni bir baskı dalgası geldi. Polis bütün gizli parti ve dernekler-

Louisa Hanoune

1954'de doğdu. Arap kökenli Cezayirli. Politik hayatına bir feminist olarak, kadın hareketi içinde başladı. Troçkist bir gruba katıldı. Cezayir'deki barış ve demokrasi mücadelesinin önemli isimleri arasında yer aldı. Ülkesinde, bir parti lideri olan tek kadın (Parti des Travailleurs-Emekçiler Partisi). 83 ve 88 yıllarında gizli örgüt üyesi olmaktan iki kez tutuklandı. Birçok muhalifin tersine, 1991 Aralık seçimlerinin iptaline, Ocak 1992 askeri darbesine, FIS'ın kapatılmasına karşı çıktı. 1995 Ocak ayında, içlerinde FIS'ın da yer aldığı başlıca muhalefet partileri arasında bir diyalog sürecini başlatmak üzere Roma'da yapılan ve önce barışı, ardından da tüm gruplar arasında siyasi görüşmeler yapılmasını öngören "Ulusal Anlaşma"yı imzaladığı için İslamcılara taviz vermekle suçlanıyor. Cezayir'de, askeri rejim ve İslam devleti dışında bir rejim için mücadelesini sürdürüyor. Ghania Mouffok'la yaptığı söyleşi, Paris'te 1996 yılında Editions La Decouverte tarafından, *Une Autre Voix pour l'Algerie* (Cezayir İçin Bir Başka Yol) başlığıyla yayınlandı.

de aramalar yaparak, aralarında Louisa Hanoune'un da bulunduğu çok sayıda muhalifi tutukladı. Berberi kültürel hareketi yanlıları, Troçkistlerin de içinde bulunduğu sosyalistler, İslamcılar, Ben Bellacılar, kısacası her muhalif kesimden insanlar gözaltına alındı. Halide Mesudi yasanın tam o sırada çıkışını şöyle anlatıyor: "Dört ay süreyle bütün enerjimizi, kamuoyunu bu tutuklamalarla ilgili olarak iyi kötü bilgilendirmek için harcadık. Yasa işte bu süre içinde, yangından mal kaçırır gibi çıkarıldı. Önlemek için hiçbir şey yapamadık. Yasa geçtikten birkaç hafta sonra, tutukluların hepsi serbest bırakıldı! Bu bir rastlantı olamaz."

Tutuklananların, özellikle de uluslararası dayanışmanın etkisiyle serbest bırakılmalarının ardından, muhalefette yeni bir dönem de açılmış oldu. Açık mücadele dönemi. Rejimin gittikçe sertleştiği bu dönemde, İslamcılar, sosyalistler, kadınlar ve demokratlar artık örgütlerini ve kimliklerini gizlemekten vazgeçerek kıran kırana bir mücadeleye giriyorlardı. Tutuklananların ve onların gönüllü avukatlığını üstlenen avukatlar topluluğunun ön ayak olmasıyla, ilk İnsan Hakları Derneği 15 Mart 1985'de kuruldu. Kurucuları arasında, İslamcı hareketin liderlerinden Abbasi Medeni'nin, tanınmış demokratlardan ve Berberi ayaklanmasının önderlerinden Dr. Said Sadi'nin, Menouar'm, Ah Yahya'nın, sendikacıların, Halide Mesudi ve Ayşe Abdülmümin gibi kadın hareketinin tanınmış isimlerinin, Saad Dahlab gibi ulusal hareket mensuplarının da bulunduğu Derneğin ortak paydası, devletin baskısına, tutuklamalara, işkencelere birlikte karşı çıkma, bir dayanışma ağı oluşturma ihtiyacıydı.

O sırada kadın hareketi, Aile Yasası'na karşı çıkmanın yollarını arama çabaları içerisindeydi. Bunun için bir dernek kurulmasına karar verilmişti. Ama devlet baskısından korunabilmek için önce İnsan Hakları Derneği'nin kuruluşuna katıldılar. Louisa Hanoune şöyle diyor: "Bu, kadın hareketinin başlangıcından beri, cinsiyetler arasında eşitlik mücadelesini insan hakları mücadelesinden ayırmadığı anlamına gelir. 1984 Yılında Aile Yasası kabul edildiğinde, yasanın iptali için örgütlenme aciliyetini hissettik ve bunu hak ve demokrasi terimleriyle dile getirdik." Birliğin ardından, Eşitlik Komitesi oluşturuluyor ve kadınlar "Yasalar Önünde Kadın-Erkek Eşitliği Derneği"nin yasal olarak tanınması için mücadeleye girişiyorlar. Louisa Hanoun'un da dahil olduğu Derneğin başkam Halide Mesudi. Dernek 89'a dek varoldu; ne yasaklandı ne de tanındı.

Dış borç kriziyle sarsılan rejim, petrol rantını denetlemeye çalışan klanların mücadelesiyle tıkanmıştı. Milliyetçi ideoloji artık halkı birarada tutamıyordu. Rejim sertleştikçe, muhalefet radikalleşti. 1986'da, Konstantin, Setif ve Kazbah vilayetlerinde isyanlar çıktı. Halk rejimin temsilcisi olarak gördüğü valilere karşı ayaklanıyordu. Gerçekten de vilayetler, iktidardakilerin, aşiret, aile ve bölge esasına göre paylaştıkları iktidar odakları haline gelmişti. Şadli tüm hareketleri kanlı bir biçimde bastırdı.

Bu arada, devlet karşısında demokrasi mücadelesine dalmış olan demokratların, kadınların, öğrencilerin, sol grupların boyutlarım pek de algılayamadıkları bir şey oluyor, İslami hareket, diğer hareketlerin güçlü bir alternatif oluşturma imkânım bulamadıkları bir politik ortamda, halkın hoşnutsuzluğundan yararlanarak giderek militanlaşıyor ve gelişiyordu. Bumedyen'in başlattığı Araplaştırma-İslamlaştırma politikası meyvelerim veriyordu bir anlamda. Ve İslamcıların, devlet için tehdit haline geldiklerinde ezilmelerine rağmen, devlet eliyle beslenmiş olmalarından kaynaklanan avantajları vardı. Diğer muhalefet kesimlerinin yoksun olduğu örgütlenme ve ifade özgürlüğü onlar için pek de sorun değildi. Camiler birer politik üs haline gelmiş, camilerin bodrum katlarında kurulan dövüş sanatı kurslarında gençler militan olarak yetiştirilmeye başlanmıştı. Halide Mesudi'ye göre, FLN'in kurulmasına izin verdiği iki tür dernek vardı: Spor ve din dernekleri. FLN, İslamcıları denetleyebileceğini ve onları demokrat ve laik muhalefete karşı kullanabileceğini düşünüyordu. İran Devrimi'nin verdiği muazzam psikolojik destek ve Abbas Medeni'nin karizmatik liderliği İslamcı hareketi güçlendiriyordu. Suudi Arabistan ve İran'ın sağladığı finansmanın katkısı ise tartışılmazdı.

86-87 yıllarında tüm muhalif hareket bastırılmış, kadın hareketi sahneden silinmişti. Böyle bir ortamda, 1988 Ekim ayı, muhalif örgütleri bile şaşırtan, kendiliğinden bir halk ayaklanmasına sahne oldu. Özellikle, 86'da petrol fiatındaki düşüş, tüm temel ihtiyaç maddelerinde korkunç bir pahalılığa ve kıtlığa neden olmuştu. Sanayii yeniden yapılandırma projeleri çerçevesinde, özelleştirme girişimlerine bağlı olarak, kitlesel işten çıkarmalara karşı grevler her yeri sarmıştı. Her türlü muhalefeti anında bastıran rejimin halkın gözünde meşruiyeti kalmamıştı. Özellikle gençleri ve işsizleri harekete geçiren Ekim ayaklanması, FLN binalarını, belediyeleri, karakolları, devlet mağazalarım, Milli Eğitim Bakanlığını, Gençlik ve Spor Bakanlığını hedef aldı. Her şey yakılıp yıkılıyordu. İslamcıları bile gafil avlayan bu halk hareketi, rejimi hedef alıyor, ekmek ve işten bile önce, onurlu ve adaletli bir rejim talep ediyordu. Sokaklarda bir özgürlük havası esiyor, isyan tüm kentlere yayılıyordu. Bir haftanın sonunda, binlerce kişi tutuklandı, işkence gördü, otomatik silahlarla tarandı. Beş yüz ölü ve binlerce yaralıdan söz edildi. Hükümetin intikamı vahşice olmuştu.

1988 Ekim patlamasından sonra Şadli önderliğindeki FLN kısmi bir demokratikleşme süreci başlatmak zorunda kaldı. Bunun en önemli sonucu, çok partili rejimin yolunun açılmış olmasıydı. FIS yasallaştı, onlarca parti ve tüketici haklarından çevrenin korunmasına dek çok çeşitli alanlarda faaliyet gösteren yirmi binden fazla dernek kuruldu. Göreli bir düşünce ve ifade özgürlüğü de getiren bu açılım hiçbir zaman kurumsal yapıya yansımadı.

Ve Aile Yasası hâlâ yürürlükteydi; değiştirilmesi hiçbir biçimde gündemde değildi. Ustelik, Haziran 1990'da yapılması beklenen seçimler için kabul edilen bir yasaya göre, kocamn karısı adına oy vermesine izin verildi. Bir kez daha kadınlar, kendi mücadeleleriyle birleştirdikleri demokrasi mücadelesinde ihanete uğramışlardı.

Bu arada kendilerine güvenleri artan İslamcı grupların özellikle yalnız yaşayan ya da iş yerinde örtünmeyen kadınlara yönelik cezalandırma eylemleri başlamıştı. Sayıları hızla artan kadın dernekleri hükümetin kadınların güvenliğini sağlaması için seferber oldular. Hükümetin böyle bir şey yapmaya niyeti yoktu ama, kadın hareketi içinde bu konuda yaşanan tartışmalar, tam bir bölünmeye giden süreci de başlatmış oldu. Aralarında Louisa Hanoune'un da bulunduğu bazı kadınlar, hükümetten güvenlik talebinde bulunmanın baskı istemekle aynı şey olduğunu savunuyorlardı. Halide Mesudi ve arkadaşları dernekten ayrılarak başka bir dernek kurdular: Kadın Haklarının Zaferi İçin Bağımsız Dernek (AITDF).

1990'ın ilk yarısında, Cezayir sokakları bir başka kadın hareketine sahne oldu: on binlerce kadının şeriat talebini dile getirdikleri yürüyüş. Bağımsızlık yıllarından beri, her türlü muhalefetin bastırıldığı ülkede, geniş toplumsal kesimlere yayılan hoşnutsuzluk, uzun sömürgecilik döneminin de etkisiyle zaten toplum içinde hep güçlü olan İslami ideolojiye dayanan İslamcı harekete kanalize oluyordu. 88 Ekim ayaklanmasında dışa vurulan muhalefet, dinin damgasını taşımıyordu ama FIS kısmi demokratikleşmeyi ve yasal statüsünü de kullanarak bu muhalefeti içine almayı başarıyordu. FIS 90 yerel seçimlerinde kazandığı başarıyı genel seçimler için mevzi kazanmakta kullandı. 1992 seçimlerinin ilk

turu FIS'ın kesin zaferiyle sonuçlandı. İkinci tura gidilecek seçim çevrelerinin yüzde 80'inde İslamcılar birinci partiydiler. Bu İslamcılara Anayasayı yasal yoldan değiştirerek şeriatı uygulama olanağını verecekti. Ordu içinden bir kesim 11 ocak 1992'de Şadli'yi istifaya zorladı. Millet Meclisi dağıtıldı, seçimler iptal edildi. 2 ay sonra FIS kapatıldı, camiler denetim altına alındı, tutuklanan militanlar kamplara gönderildi. Abbasi Medeni ve diğer FIS yöneticileri, avukatlarının ve kendilerinin gıyabında özel mahkemelerde yargılanarak 12'şer yıla mahkûm edildiler. Cezalarını nerede çektiklerini hâlâ avukatları bile bilmiyor.

Ve Cezayir'de 92'den bugüne olanların bilançosu: FIS'ın yasaklanmasından sonra kurulan GIA başta olmak üzere çeşitli silahlı İslamcı grupların ve devlet güçlerinin öldürdükleri, sayıları 50 binle 100 bin arasında tahmin edilen insan.

Louisa Hanoune'un deyimiyle, sürüp giden bir "toplumsal çürüme" savaşı. Gözaltılar, kayıplar, yargısız infazlar, işkenceler, silahlı baskınlar, katliamlar. Devletin yoksul ve işsiz gençleri İslamcılara karşı silahlandırdığı bizdeki korucu benzeri çeteler. Devlet tarafından İslamcılara karşı korunamadığı için silahlanan halkın oluşturduğu milisler. Devletin İslamcı militanlarını yaşadığını iddia ettiği köylere düzenlediği, kadın, çocuk sivil halkın öldürüldüğü bombardımanlar. İslamcıların, orduyu desteklediğini düşündükleri köylerde gerçekleştirdikleri katliamlar. Kimin kimi öldürdüğünün artık belli olmadığı bir kargaşa. Cezayir 5 Haziran'da genel seçimlere gidiyor; adayların öldürüldüğü, rejimin muhalif partiler üzerindeki baskıyı yoğunlaştırıp kapatma girişimlerini gündeme getirdiği, katliamların sürüp gittiği bir ortamda. Bakalım ne değişecek?

Ve FIS'ın seçimleri kazanmasının ardından, kadın hareketinde yaşanan büyük ayrılık: Seçimlerin iptaline tüm muhalif hareketin kazanımlarını alıp götüreceğini öne sürerek karşı çıkan kadınlar ve şeriat tehlikesi karşısında, o güne dek uğruna mücadele ettikleri demokratik ilkeleri bir yana bırakıp seçimlerin iptalini. özel mahkemeler tarafından sorgusuz sualsiz mahkûm edilen İslamcı militanlar için verilen idam kararlarının yerine getirilmesini talep edenler: AITDF.

Louisa Hanoun şöyle diyor: "Kimse politik hasımlarını menüve bakarak seçemez ve ben kadın hareketi içindeki ayrılıklardan birinin burada yattığını düşünüyorum... Söylenenlerin tersine, ben FIS'ın ideolojisini savunmuyorum, militan ilkelerime bağlı olarak, demokrasiyi, insan haklarını ve yurttaşlık haklarına saygıyı savunuyorum. Benim için ahlaksız politika yok". Nitekim, baskı ve şiddet İslamcı hareketle sınırlı kalmıyor. Tüm muhalif hareket yasakların cenderesi içine alınıyor. Basın ağır bir sansüre uğratılıyor. Kadın hareketi de bundan paymı alıyor.

Halide Mesudi şöyle diyor: "Ya biçimsel demokrasiye razı olacaktım ki, bunun beni mezbahaya götüreceğini biliyordum ya da, ne kendim, ne kadınlar ne de ülkem için bir İslam devleti istediğime göre, buna karşı çıkacaktım".

Halide Mesudi henüz hayatta ama Cezayir bir mezbaha olmaktan kurtulmuş gibi görünmüyor. Aile Yasası ise hâlâ yürürlükte. Silahlı İslamcı gruplarla mevcut rejimin birleştikleri tek nokta, kadınları şeriat altında yaşatmak gibi görünüyor.

88 sonrasında kadın hareketindeki ayrışmanın simgesi haline gelen bu iki kadın, kendileri gibi düşünen binlerce kadınla birlikte Cezayir'de rejime ve şeriata karşı mücadelelerini ayrı ayrı yerlerde, her gün ölüm tehlikesi yaşayarak sürdürüyorlar. Birbirlerinin ordunun müdahalesi karşısındaki tepkilerini hiç affetmeden.

Cezayir'de, Türkiye'de... Kırk katır mı kırk satır mı? Şeriat mı darbe mi? Bir üçüncü yol, bir başka yol olmalı.

Nesrin Tura

Halide Mesudi

1958 doğumlu. Berberi kökenli bir Cezayirli. Laiklik yanlısı, cumhuriyetçi ve feminist. Kadın hareketinin ve demokrasi mücadelesinin önemli isimlerinden. Şeriat tehlikesi karşısında seçimlerin iptalini ve FIS'ın kapatılmasını onayladı. 1993'de FIS tarafından ölüme mahkûm edildi. Demokratların 1994 Haziran'ında düzenledikleri bir gösteriye karşı girişilen bombalı saldırıda yaralandı. FIS'la yapılacak her türlü diyalog ve uzlaşmayı reddediyor. Bugünkü rejime ve İslamcılara karşı muhalefetini Cezayir'de kaçak yaşayarak, başkan yardımcılarından olduğu Cumhuriyet İçin Hareket içinde sürdürüyor. Elisabeth Schemla ile yaptığı söyleşiden oluşan kitabı, Metis yayınevi tarafından1996 Ekim'inde, *Cezayir'de Kadın Olmak* başlığıyla yayınlandı.

Cezayirli kadınlar

Cezayir'de kadınların yüzde 56'sı okuma yazma bilmiyor. 6-13 yaş arasındaki kızların yüzde 27'si okula gönderilmiyor. Cezayirli kadınların ancak yüzde 4'ünün bir işi var.

Aile Yasası'nın cenderesi sürerken ülkede yaşanan kör savaş yine kadınları vuruyor:

1995 8 Mart'ına katılan 311 kadın silahlı İslamcı gruplar tarafından öldürüldü. İçlerinden büyük bir bölümü sakatlandı, karınları deşildi, kafaları kesildi. Yüzlerce genç kız makilere kaçırılıp tecavüze uğradıktan sonra, yol kenarlarında hamile bulundu. İffetlerini kaybettikleri gerekçesiyle evlerine kabul edilmeyenler askeri hastanelerin servislerini doldurdular. Gözaltına alınan İslamcı kadınların, güvenlik güçleri mensuplarınca muta evliliği (geçici evlilik) dayatması altında tecavüze uğruyorlar. Hiç kimse karakollarda ya da kamplarda uğradığı tecavüz ve işkencenin kanıtını gösterebiliyorsa da, herkes bunun bir gerçek olduğunu biliyor. Kadınlar yine her iki taraf için de hem savaş ganimeti hem de savaş aracı olarak kullanılmaya devam ediyorlar.

Şiddete karşı yasa komisyondan geçmedi

Aile içi şiddete karşı hazırlanan yasa tasarısı Adalet Komisyonu'n n tamamı erkeklerden oluşan üyeleri tarafından bir alt komisyona havale edildi. Tasarıya karşı çıkan üyeler birbirinden ilginç sözler söylediler. "Eve geç gelen çocuğum za eşimize sesimizi yükseltemeyecek miyiz?", "Kırdaki 'Kocamdır sever de, döver de diyen sadık kadın bu tasarıya güler", "Bu tasarı komşuyu komşuya kırdırır", "Örf ve adetlerimize ters", "Boşanmalar artar", "Koca, kendini şikâyet eden kadını asla affetmez."

Geçtiğimiz günlerde Adalet Komisyonu'nda bir yasa tasarısı görüşüldü. Devlet Bakanı Işılay Saygın'ın istifasına yol açan bu tasarı, komisyonun yirmiden fazla erkek üyesi tarafından görüşüldükten sonra bir başka komisyona havale edildi. Ailenin Korunmasına Dair Kanun Tasarısı adıyla komisyona sunulan tasarı özetle, aile içinde şiddete maruz kalan kadın ve çocukları korumaya yönelik. Gerçi tasarı açıkça böyle demiyor, "Eşlerden birinin aile içi şiddete maruz kaldığı..." diyerek söz konusu eşin kadın olduğunu net olarak söylemiyor. Belli ki "koca dayağı", "dayak yiyen kadın" diyerek komisyonun sadece erkeklerden oluşan üyelerini ürkütmemeye özen gösterilmiş. Gönül isterdi ki, bazı kadın kuruluşlarına da danışarak hazırlanan bu tasarı açıkça "ailenin korunması" gibi bir başlıkla ve muğlak ifadelerle değil, net bir biçimde hazırlansaydı. Nasıl olsa sonuç değişmiyor.

Gelelim yasa tasarısı tartışılırken yaşananlara... Komisyonun birkaçı hariç erkek üyelerinin neredeyse tamamı bu tasarıdan hoşlanmadılar. Gerekçeleri birbirinden ilginçti. Manisa RP Milletvekili tasarıya karşı çıkarken "Zaten Sulh Hukuk Mahkemeleri'nin işi çok, bir de bununla nasıl uğraşacaklar? Kırdaki 'Kocamdır, döver de sever de' diyen sadık kadınlar buna güler. Üstelik bu tür tasarılar bizim örf ve adetlerimize ters," diyordu. DYP Konya Milletvekili Necati Çetinkaya ise "Artık eve geç gelen eşimize, çocuğumuza 'Neden geç geldin?' diye sesimizi yükseltemeyecek miyiz?" diye itiraz ediyordu. Üstelik Çetinkaya'ya göre "Koca, kendisini şikâyet eden kadını asla affetmez"di. Tasarıya "Evet," diyeceğini söyleyen Ali Şevki Erek de konu komşuyu düşünmeden edemiyordu! "Peki ama komşunun komşuya husumeti varsa, o zaman husumeti olan komşu ortada dayak filan yokken komşusunu şikâyet ederse.

Saatler süren tartışmalarda yasayı savunan Işılay Saygın ve hukukçular sıkıntılı saatler yaşadılar. Türkiye'nin Avrupa ülkeleriyle aynı olmadığım, ataerkil bir toplumda yaşadığımızı ve bir sürü başka şeyi dinlemek zorunda kaldılar. Sonuçta tasarı alt komisyona havale edildi.

"Kocadan kurtulmak isteyen kadın, dayağı bahane eder"

Komisyon üyelerinden DYP Erzurum Milletvekili **İsmail Köse**, tasarıyla ilgili görüşlerini sorduğumuzda "Biz parti olarak kadınlara teslim olduk. Dört tane kadın var, hepsini bakan yaptık," diyerek tasarıyı onayladığını söyledi.

Bülent Arınç da bizimle konuşurken, önceleri komisyonda yaptığı konuşmadan daha dikkatliydi. Uzun uzun tasarıyı asıl olarak teknik gerekçelerle eleştirdiklerini söyledi. Ancak sıra "aile yapısma" gelince işin rengi değişiverdi.

"Biz tasarıya karşı çıkmadık. Ailenin korunmasına bütün arkadaşlarımız sıcak baktılar. Hatta sayın bakana teşekkür ettik. 'Türk ailesinin özelliklerini ve hakimlerin yükünü dikkate alsın' dedik sadece. Ben Avrupa'yı çok dolaştım. 2,5 milyon insanımız var. Üç farklı kuşak var, kuşak çatışması var. Türk aile tipi farklı. Orada öyle kurumlar var ki, evde baba, dede çocuğa 'oraya gitme,' diyemiyor. Hemen 'Sen bize karışma, şikâyet ederiz,' diyor çocuk. Baba bir tokat atıyor, kurum çocuğu evden alıyor. O çocuk elden gidiyor. Bizim örf ve adetimiz farklı. Onun için bu yasanın temelini iyi atmak gerekir. Aileyi koruyalım derken, sonunda boşanma gelir. Kadın kocadan kurtulmak istese dayağı bahane eder. Aslında sadakat ve sevgi her şeyi halleder." İşte bu cümle, bu tasarının bu komisyonda niye asla onaylanamayacağını açıkça ortaya koyuyor: Dayak, kocadan kurtulmak için bir bahanedir ancak, yeterli sebep değil. Sadakat ve sevginin her şeyi halledeceği iddiasından da herhalde şunu anlamalıyız: Kadınlar dayak yemelerine rağmen kocalarına sadakat ve sevgi göstermeyi sürdürmelidirler, böylece kocalarının ilerde onları daha az dövmelerini veya dövmekten tamamen vazgeçmelerim hayal ve umut edebilirler.

"Cennet anaların ayağı altındadır"

DYP Konya Milletvekili **Necati Çetinkaya** ise yaptığı yazılı açıklamada, "Tasarının alkol alan eşin eve girmesini yasaklayan bölümde, alınacak alkol miktarı konusunda açıklık bulunmadığı için itiraz ettim," diyerek, ardından kadınları nasıl gördüğünü açıklıyor. "Kadın bir eşrefül mahlukattır; yani yaratılan en şerefli, yüce, kutsal bir varlıktır. Bu yönüyle meleklerden daha üstündür. Onun içindir ki Allah 'Cennet anaların ayağı altındadır,' demiştir. Öyleyse hazırlayacağımız kanun metni bu yüce varlığa en layık ve onu her türlü şiddetten koruyacak mükemmelikte olmalıdır."

Zaten dayağın cennetten çıktığı söylenir. Biz de defalarca dayağın çıktığı cenneti istemediğimizi söylemiştik. Kadınların bu sözlere karnı tok. Pek çok kadın örgütü Adalet Komisyonu'nun erkek üyeleri kadar bu komisyona tek bir kadın üye bile göndermeyen partileri de suçladılar.

Filiz Koçali

Ailenin Korunmasına Dair Kanun Tasarısı

Madde 1. Türk Medeni Kanununda öngörülen tedbirlerden ayrı olarak, eşlerden birinin veya çocukların aile içi şiddete maruz kaldığım kendilerinin veya Cumhuriyet Başsavcılığı'nın bildirmesi halinde, Sulh Hukuk Mahkemesi re'sen meselenin mahiyetini gözönünde bulundurarak aşağıda sayılan tedbirlerden bir ya da birkaçına birlikte veya uygun göreceği benzeri başkaca tedbirlere de hükmedebilir.
Kusurlu eşin ;
a. Diğer eş'e veya çocuklara karşı şiddete veya korkuya yönelik davranışlarda bulunmaması,
b. Müşterek evin diğer eş'e ve varsa çocuklara tahsisi ile diğer eş ve çocukların oturmakta olduğu eve veya iş yerlerine yaklaşmaması,
c. Diğer eşin eşyalarına zarar vermemesi,
d. Diğer eşi ve çocukları iletişim vasıtalarıyla rahatsız etmemesi,
e. Varsa silah ve benzeri araçlarım zabıtaya teslim etmesi,
f. Alkollü veya uyuşturucu herhangi bir madde kullanılmış olarak ortak konuta gelmemesi veya ortak konutta bu maddeleri kullanmaması.
Yukarıdaki hükümlerin tatbiki maksadıyla öngörülen süre (altı) ayı geçemez ve kararda hükmolunan tedbirlere aykırı davranılması halinde tutuklanacağı ve hürriyeti bağlayıcı cezaya hükmedileceği hususu kusurlu eş'e ihtar olunur.
Hakim bu konuda mağdurların yaşam düzeylerini gözönünde bulundurarak tedbir nafakasına hükmeder.
Birinci fıkra hükmüne göre başvurular harca tabi değildir.
Madde 2. Koruma kararının bir örneği mahkemece Cumhuriyet Başsavcılığı'na tevdi olunur. Cumhuriyet Başsavcılığı koruma kararının uygulanmasını zabıta marifetiyle izler.
Koruma kararma uyulmaması halinde zabıta, mağdurların şikâyet dilekçesi vermesine gerek kalmadan, re'sen soruşturma yaparak evrakı en kısa zamanda Cumhuriyet Başsavcılığına intikâl ettirir.
Cumhuriyet Başsavcılığı koruma kararına uymayan eş hakkında Sulh Ceza Mahkemesinde kamu davası açar. Bu davanın duruşması yer ve zaman kaydına bakılmaksızın 3005 sayılı Meşhut Suçların Muhakeme Usulü Kanunu hükümlerine göre yapılır.
Madde 3. Fiili başka bir suç oluştursa bile, koruma kararma aykırı davranan eş'e ayrıca üç aydan altı aya kadar hapis cezası hükmolunur.
Madde 4. Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.
Madde 5. Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

RAMİZE ERER

TÜPÇÜ

"Artık parlamentoyu kadınla

Son seçimlerinden önce İngiltere Parlamentosu'ndaki John adlı milletvekillerinin sayısı bile toplam kadın milletvekili sayısının üzerindeydi.

1 Mayıs ı 2 Mayısa bağlayan gece sabaha karşı televizyonun karşısında seçim sonuçlarını izliyordum. Saat üçe doğru, 1920'lerden bu yana hep Muhafazakârların kazandığı Birmingham Edgbaston seçim bölgesinin İşçi Partisinin eline geçtiği haberi yeni bir dönemin başladığını müjdeliyordu.

Yeni seçilen milletvekili Gisela Stuart mikrofona gelerek şöyle dedi: "Artık parlamentoyu sadece İşçi Partisi milletvekilleri değil, kadınlar dolduracak."

Evet, seçimler meclise 117 kadın milletvekili kazandırdı. Muhafazakârlar 13, Liberal Demokratlar 3 ve İşçi Partisi 101 kadın milletvekiliyle temsil ediliyor. Seçimlerde 3718 adaydan 685'i kadındı. İşçi Partisi kazanılması en güç yerlerden 158 kadını aday gösterdi. Şimdi parlamentodaki 659 milletvekilinin yüzde 18'i kadın. Sayı 63'den 117'ye yükselince İngiltere de dünyada kadın parlementer sıralamasında 50'ncilikten, 20'nciliğe yükseldi. İlk sıraları İskandinav ülkeleri alıyor; Amerika ise 41'nci sırada.

Kadınların ilk meclise girişinin üzerinden 78 yıl geçti. 117 milletvekiline yükselen sayı sanki 500'müş gibi davranıyor basın. Erkeklerin kalesi olarak görülen parlamentonun ancak beşte biri kadın şimdi. Bir de nüfusa oranlarına paralel sayıda kadın parlamentoya dolsa kimbilir nasıl telaşlanacak düzenin değişmesinden korkanlar?

Fawcett Society adlı kuruluş tarafından 1997 seçimleri öncesinde kadınların medyada ne kadar temsil edildiği üzerine bir araştırma düzenlenmişti. Watching Women-Kadınları Gözlemleme adlı bu araştırma seçimlere üç hafta kala, bir haftalık bir dönemde, var olan beş kanaldan dördünü tarayarak haber programlarında kadınların katılımcı, takdimci ve muhabir olarak ne kadar yer aldıklarını şöyle saptadı:

Bir hafta içinde 44 programda seçimlere ilişkin 136 haber vardı. Bu programlara katılan 374 kişiden 315'i erkek, 59'u kadındı. Görüşüne başvurulan uzmanlardan 50'si erkek, 4'ü kadındı. Akademik çahşma yapanlardan programlara katılanların tümü erkekti. 136 haberin 108'i erkek, 28'i ise kadın muhabirler tarafından ekrana getirilmişti. Aynı dönemde haber bültenlerinde gözüken 680 kişiden 57'si erkek, 109'u kadındı.

Ülke nüfusunun yüzde 52'sini kadınlar oluşturuyor, 2 milyon kadar daha fazla kadın seçmen oy kullandı ve biraz da bu yüzden kadın seçmenlerin oylarına anahtar gözüyle bakılıyordu. Televizyon kanalları taramasının sonuçlarına bu çerçevede bakıldığında çıkan tablo medyanın da ne kadar gerçeklerden kopuk olduğunu gösteriyor.

Kadınlar işte bütün bu engelleri aşarak parlamentoya girdi. İşçi Partisi Genel Başkanı ve Başbakan Tony Blair de kadınlara kabinesinde 5 bakanlık, 17 bakan yardımcılığı ve müsteşarlık verdi.

Gene Fawcett Society tarafından düzenlenen bir başka araştırma da erkeklerin "futbol takımı tutar gibi" parti desteklediklerini oysa kadınların değerlendirmelerinde daha çok partilerin kadınları ilgilendiren konulara nasıl yaklaştığına baktıklarını ortaya koyuyor. Bunu da kadınlarla erkeklerin hayatlarının birbirinden çok farklı olmasına bağlıyorlar. Dolayısıyla kadınlar temsili seçim sistemlerinden kazançlı çıkacağa benziyor. Temsili seçim sisteminde değişik partilerin listelerinden isim seçerek oy vermek mümkün. Kadın seçmen böylelikle oyunu parti sadakati gözetmeden sadece kadın adaylara vererek kadın milletvekili sayısını yükseltebiliyor.

Kadın milletvekillerinin sayısını yükseltmenin sırrı da, yaptığımız söyleşilerin de gösterdiği gibi, temsili seçim sistemini benimsemek, kota sistemi uygulamak ve kadınların öncelik verdiği konulara seçim bildirgelerinde yer vermekte gizli. İngiltere seçimlerinin Türkiye için mesajı bu zannımca.

Margaret Page: "Başarıyı kadın hareketi hazırladı"

Margaret Page, Bağımsız araştırmacı ve danışman olarak çalışıyor. Uzmanlık alanları, yönetim, işletmecilik, kadınların eşitliği, liderlik vasıflarının geliştirilmesi ve kurumlar içinde kadınların seslerinin güçlendirilmesi.

Bu kadar çok kadının parlamentoya girmesi sence nasıl oldu?

Önce, İşçi Partisi içinde kota sistemini kabul ettirmeyi başardı kadınlar. Kota sistemi de o kadar çok kadının parlamentoya girmesi sonucunu getirdi. Bu uzun yıllar yapılan çalışmaların karşılığı... İtalya'da, İskandinav ülkelerinde uzun zamandır kota sistemi başarıyla kullanıyor. İngiltere'deki bireyci felsefe, kota sisteminin benimsenmesinin önünde ki en büyük engeldi. İşçi Partisi'nin içindeki kadınların, Clare Short ve özellikle Jo Richardson gibi milletvekillerinin ve dışarıdan partiyi etkilemeye çalışan kadınların ve kadın örgütlerinin baskılarıyla bu engel aşıldı. Kota sisteminin, sonradan mahkeme tarafından yasa dışı ilan edilmesine rağmen birçok seçim bölgesinde sadece kadınların oluşturduğu ön seçim listeleri hazırlanmıştı bile. Kadınları meclise sokan bu listeler oldu.

Kadın politikacılarla erkek politikacılar arasında farklar neler?

Kadınların politikada da geleneksel rollerine denk düşen işlevleri üstlenmeleri bekleniyor, sonra herkesin kafasında kadınların becerebileceği işler ve erkeklerin becerebileceği işler diye değişik kavramlar var. Örneğin, sağlık, eğitim gibi konular kadınların alam olarak tanımlanırken maliye, savunma gibi konular da erkeklerin ala-

nı olarak kabul ediliyor. Oysa aile bütçesini belirleyen de idare eden de kadınlar.

Sonra kamu yaşamında kadınlardan çok erkeklere itibar ediliyor; inanılıyor. Bu yüzden kadınların kendilerini ispat edebilmeleri için erkeklerden beş defa daha fazla gayret göstermeleri gerekiyor. Sistemin gerektirdiği biçimde davranabileceklerini de kanıtlamaları isteniyor. Bu da neredeyse imkânsız çünkü kadınlar erkeklerle aynı şeyleri yaptıkları zaman bile bu davranışlarına başka anlamlar yükleniyor. Bir şeyleri değiştirebilmeleri de sistem tarafından kabul görmelerine bağlıysa... bir anda kendilerini bir kısır döngünün içinde buluyor kadın politikacılar.

Clinton yönetimindeki kadınlar üzerine yapılmış bir araştırma okumuştum. Bu araştırma da gösteriyor ki: "Kadınların öncelik verdiği konular erkeklerinkinden farklı mıdır?" ve "Kadınların öngördükleri politikayı hayata geçirme biçimleri erkeklerinkinden farklı mıdır?" gibi sorular sorulmadan evvel kadınlara politikanın inceliklerini öğrenebilmeleri ve kendilerini ispat edebilmeleri için bir süre

dolduracak"

tanınması gerekiyor. Bu birinci aşama. İkinci aşamada kendi politik gündemlerini dile getirebiliyorlar. Ancak üçüncü aşamada politikadaki yerleşik kültür olan 'birbirlerine gol atma', 'birbirinin boğazını sıkma', 'birbirine saldırma' tarzını değiştirerek ortak çalışmanın esas olduğu bir politik ortam yaratma girişimlerinde bulunabiliyorlar.

Bir ara İşçi Partisi Kadın Bakanlığı kurmayı düşünmüştü, sonra bundan vazgeçti...

Evet, seçimlerden önce caydılar bakanlık fikrinden. Kadınların önceliklerinin bütün bakanlıklara yayılması fikrini benimsediler. Bu, kadınlar açısından pek tatminkâr bir durum değil. Sorumluluğu üstlenecek tek bir kişinin olmaması sonuç vermiyor genellikle. Gerekli güce sahip, kadın konularında özel bilgi ve deneyimi olan, sürece nerede, ne zaman, nasıl müdahale edeceğim bilen, hükümetin genel politikasının ayrıntılarının bilincinde uzman bir kişinin sadece bu işle ilgili bir bakanlığın başında bulunması kadınlar için çok daha iyi olurdu. Avrupa Topluluğu'na ayak uydurmak istemiş de olabilirler. Avrupa'da şu an kadınlara yönelik çalışmalar yerine kadın erkek eşitliği üzerine yapılan çalışmalara ağırlık veriliyor.

Bütçede bunun için yeterince para olmadığı gerekçesi ise biraz mazeret gibi geliyor bana. Bakanlığın kadınlara yönelik yapacağı çalışmaların bütçeye kazandıracağı paraları hesabetselerdi bu kararı almadan önce, sonuç farklı olurdu sanırım.

Zaten Birleşmiş Milletler Kadın Konferansı'nda alınan kararları içeren ve Platform for Action-Eylem Platformu adıyla anılan bildirgeyi imzalayan bütün devletlerin kadınların ihtiyaçlarına cevap verecek mekanizmaların kurulması ve kararların hayata geçirilmesi sorumluluğu var.

Demin güçlü birinin Kadın Bakanlığı'nın başına gelmesinden söz ediyordun. Mecliste kadınların kadın olarak gerçekten gücü olacak mı dersin?

Hepsinin kadın temelinde biraraya geleceklerini sanmıyorum. Tek tek birbirlerinden ne kadar farklı olduklarını kanıtlamak isteyebilirler. Büyük kuruluşlarda da böyle olmuyor mu? One çıkan, bir yere gelmiş başarılı kadınlar özel yetileri ve kişisel lider yönetici vasıfları olduğunu göstermeyi seçebilirler. Önemli olan ortak bir zeminde birleşip Parlementoda ki kültürü değiştirip değiştiremiyecekleri. Şimdiden bu konuda olumlu işaretler gelmeye başladı bile. Öte yandan Tony Blair, Parti içinde birlikte hareket edilmesini istiyor. Kadın milletvekillerinin kendi gündemlerini öne çıkartmaları Parti birliğini bozacak bir şey olarak görülebilir. Genelde çok dikkatli davranmaları gerekecek.

Kadınların genelde güçle kurdukları ilişki, zor bir ilişki galiba?

Evet kadınlar genelde güç ve iktidarı yoz ve olumsuz, zorbalık ve manipülasyon olarak algılıyorlar. Ben güç sahibi kadınlarla onlardan beklentileri olan kadınlar arasında ne olup bittiği ile çok ilgiliyim. Beklentileri gerçekleşmeyen kadınlar kendilerini ihanete uğramış gibi hissediyorlar ve birşeyler değişmeyince güçlü yerlerde gördükleri kadınlara yoğun öfke duyuyorlar. Kadınların güçlü gördüklerinde gücün sınırını kavrayabilmeleri de zor. Güç sahibi kadınların erkekler gibi davranmaları bekleniyor. Erkekler gibi davrandıklarında yumuşak olmamakla suçlanıyorlar. Yumuşak davrandıklarında ise beceriksiz olarak nitelendiriliyorlar.

Kadınlar ve erkekler için güç ayrı anlamlar mı taşıyor?

Güçlü mevkilere gelerek kadınlar kadın kimliklerini tehlikeye atıyorlar. Burada cinsellik önemli. Güç ve cinsellik arasında ki bağ, kadınlar ve erkekler için çok farklı. Güçlü mevkide ki bir erkeğin işini kaybetmesi gücünü de kaybetmesi dolayısıyla cinsel çekiciliğini yitirmesi demek olurken, bir kadın için durum başka olacaktır; çünkü kadının cinselliği incinebilirlik ve edilgenlikle tanımlanıyor.

Kadınların önce politikacı, sonra başarılı bir politikacı olabilmeleri için neler gerekiyor?

Karar verme mekanizmalarını ve onları nasıl etkileyeceklerini iyi bilmeleri gerekiyor. Güç sahibi kadın kimlikleri içinde rahat etmeleri, tabanda ki kadınlarla ilişkilerini koparmamaları, nerelerde taviz verip nerelerde vermeyeceklerini iyi belirlemeleri, pazarlık becerisine sahip olmaları, artık kamuya malolduklarını kabul etmeleri ve bunu yaratıcı bir biçimde değerlendirmeleri, dünyanın heryerindeki kadın politikacılarla güçlü bağlar kurmaları gerekiyor. En çok da kadınları sürekli geleneksel rollerde göstermek yerine pozitif bir biçimde yansıtacak medya danışmanlarına ihtiyaçları var.

Kadınların bu kadar fazla sayıda parlamentoya girmeleri kadın hareketinin sessiz bir dönemine rastladı. Kadın hareketiyle bu sonuç arasında nasıl bir bağ kuruyorsun?

Bu kadınlar meslek sahibi olmaya, kamu görevleri almaya, önemli mevkilere gelmeye kendilerinde hak gören kadınlar. Onların feminist olup olmadığı önemli değil. Onların meslek sahibi olma haklarını savunanlar feministlerdi. Önemli mevkilere gelmelerinin yolunu açan da feministlerdi. Bugünkü başarının koşullarını kadın hareketi hazırladı.

Mary Ann Stephenson:
"Sesini duyur, oyuma kulak ver"

Adını kadınların oy hakkını savunan ve kazanan "suffragette"lerden biri olan Millicient Fawcett'den alan Fawcett Society adlı dernek kadınlara eşitlik ve adalet sağlamak için çeşitli kampanyalar ve araştırmalar yürüten,kadınları politik gündemin en önemli maddelerinden biri haline getirmeğe çalışan bir kuruluş. Derneğin, kampanya bölümü ve seçim çalışmalarını yürüten görevlisi Mary Ann Stephenson *Pazartesi* dergisi için İngiltere'deki son seçimleri değerlendirdi.

Sonuçta milletvekillerinin yarısı bile kadın değil. Kadınların parlamentoya gitmesinin önündeki engel aslında seçmenlerin kadınlara oy vermemesi değil. Adayların belirlenme aşamasında kadınların siyasi partiler tarafından aday gösterilmemesi ya da seçilmeleri ihtimalinin yüksek olduğu bölgelerden aday gösterilmemeleri. Seçimlerden kârlı çıkan yalnızca İşçi Partisi değil. Liberal Demokratlar da sayılarını iki katına çıkardılar ancak kadın milletvekili sayıları 4'ten 3'e düştü.

İşçi Partisi'nin başarısının altında, sadece kadınların aday gösterildiği listelerle milletvekili adaylarının belirlenmesi politikası yatıyor. Sonradan bu politikamn, çalışma hayatını düzenleyen "cinsler arası eşitlik" yasalarına aykırı düştüğünün mahkemece belirlenmesi sonucu yasaklanmasına rağmen o ana kadar etkili olduğu, ilk kez parlamentoya bu kadar kadın milletvekilinin girmesiyle de doğrulanıyor.

İşçi Partisi'nden seçilen kadınların çoğu marjinal, kazanılması güç bölgelerden aday gösterilmişlerdi. Gelecek seçimlerde Muhafazakârlar güçlenirse o kadın milletvekillerinin seçimleri kazanıp kazanamayacakları kuşkulu. Ancak milletvekili olmak herhangi bir iş başvurusu olarak değerlendiriliyorsa, kadınları bu kadar dışlayan aday adaylığı belirlenmesi işlemlerindeki cinsel ayrımcılık konusunun da mahkemeye götürülmesi mümkün olabilir.

Yerel düzeyde partiler bir önceki başarılı milletvekilini model olarak kullandıklarından ve bir önceki kişi genellikle hep erkek olduğundan bir erkeği seçiyorlar adayları olarak. Ellerinde başka seçim kriteri yok. Oysa toplantılarda daha çok bağırabilen birinin daha iyi bir milletvekili olabileceğine dair de hiç bir kanıt yok. Kabine dışında yeralan milletvekilleri zamanlarının seçmenlerinin sorunlarını halletmekle geçirirler. Bu nedenle de aslında insanlarla anlaşabilme, beraber çalışma becerisi gibi yetenekler milletvekilinde aranacak daha önemli özellikler olabilir ki kadınlarda daha sık rastlanan özellikler bunlar.

Bütün bunlardan dolayı, 1. Kotalar, 2. Değişik-Nispi seçim sistemleri, 3. Siyasi partilerin seçim bildirgelerinde kadınların gündemlerini yansıtan bir gündem belirlemeleri önem kazanıyor.

Daha fazla sayıda kadının politikacı olmak istemesi biraz da parlamentodaki çalışma ortamının elverişli bir hale gelmesiyle de ilgili. Çok sayıda kadının aynı anda politika sahnesine çıkması böyle bir olanağı da doğuruyor. Kadın milletvekilleri parlamentodaki çalışma biçimlerini sorgulamaya başladılar bile. Sadece kendileri için değil, parlamentoda çalışan herkes için, yani aşçılar, temizlikçiler, sekreterler, araştırmacılar -ki bunların hemen hepsi kadın- için de kreş istiyorlar. Bu diğer işverenlere de bir mesaj yollayacak. Parlamentodaki kültür, milletvekillerinin birbirlerine çalım yaptıkları, sorunları tartışmayıp birbirlerine sözle saldırarak puan topladıkları bir kültür. Bu konuda yapılacak reformların, parlamento çalışmalarını sıkıcı bir hale getireceği gerekçesiyle karşısına çıkılıyor. Erkek milletvekilleri politikayı bir oyun olarak yaşıyorlar. Oysa parlamento oyun oynanacak bir yer değil; yasama meclisi. Yeni seçilen kadın milletvekillerinin çoğu oraya oyun oynamaya değil ciddi bir iş yapmaya geldiklerinin bilincinde gözüküyor.

Kadınların hayatı erkeklerinkinden çok farklı. İşle ev hayatını dengelemeleri gerekiyor kadınların. Erkek milletvekilleri evdeki sorumlulukları yüklenen kadınlar tarafından hayatın günlük gailelerine karşı korunuyor ve dolayısıyla meslek hayatlarında ilerlemeleri daha kolay oluyor. Çocuk yetiştirmenin neler içerdiğini, düşük ücretle çalışmanın ne demek olduğunu kadınlar biliyor. Bu bilgi, doğal olarak mecliste alınacak kararlara da yansıyacaktır.

Parlamentoda eşitliğin sağlandığını pek de öyle fazla özellikleri olmayan sıradan erkek milletvekili sayısı kadar alelade kadın milletvekili sayısına ulaştığımızda söyleyebileceğiz belki de. Bu seçimlerde parlamentoya giren kadın milletvekilleri erkeklerden çok daha güçlü adaylardı, çünkü bulundukları yere ulaşabilmek için erkeklerden çok daha üstün ve çok engel atlamış olmaları gerekiyordu.

Algın

m olarak kabul ediliyor. Oysa aile bütçesini belirleyen de idare eden de kadınlar.

Sonra kamu yaşamında kadınlardan çok erkeklere itibar ediliyor; inanılıyor. Bu yüzden kadınların kendilerini ispat edebilmeleri için erkeklerden beş defa daha fazla gayret göstermeleri gerekiyor. Sistemin gerektirdiği biçimde davranabileceklerini de kanıtlamaları isteniyor. Bu da neredeyse imkânsız çünkü kadınlar erkeklerle aynı şeyleri yaptıkları zaman bile bu davranışlarına başka anlamlar yükleniyor. Bir şeyleri değiştirebilmeleri de sistem tarafından kabul görmelerine bağlıysa... bir anda kendilerini bir kısır döngünün içinde buluyor kadın politikacılar.

Clinton yönetimindeki kadınlar üzerine yapılmış bir araştırma okumuştum. Bu araştırma da gösteriyor ki: "Kadınların öncelik verdiği konular erkeklerinkinden farklı mıdır?" ve "Kadınların öngördükleri politikayı hayata geçirme biçimleri erkeklerinkinden farklı mıdır?" gibi sorular sorulmadan evvel kadınlara politikanın inceliklerini öğrenebilmeleri ve kendilerini ispat edebilmeleri için bir süre

dolduracak"

tanınması gerekiyor. Bu birinci aşama. İkinci aşamada kendi politik gündemlerini dile getirebiliyorlar. Ancak üçüncü aşamada politikadaki yerleşik kültür olan 'birbirlerine gol atma', 'birbirinin boğazını sıkma', 'birbirine saldırma' tarzını değiştirerek ortak çalışmanın esas olduğu bir politik ortam yaratma girişimlerinde bulunabiliyorlar.

Bir ara İşçi Partisi Kadın Bakanlığı kurmayı düşünmüştü, sonra bundan vazgeçti...

Evet, seçimlerden önce caydılar bakanlık fikrinden. Kadınların önceliklerinin bütün bakanlıklara yayılması fikrini benimsediler. Bu, kadınlar açısından pek tatminkâr bir durum değil. Sorumluluğu üstlenecek tek bir kişinin olmaması sonuç vermiyor genellikle. Gerekli güce sahip, kadın konularında özel bilgi ve deneyimi olan, sürece nerede, ne zaman, nasıl müdahale edeceğini bilen, hükümetin genel politikasının ayrıntılarının bilincinde uzman bir kişinin sadece bu işle ilgili bir bakanlığın başında bulunması kadınlar için çok daha iyi olurdu. Avrupa Topluluğu'na ayak uydurmak istemiş de olabilirler. Avrupa'da şu an kadınlara yönelik çalışmalar yerine kadın erkek eşitliği üzerine yapılan çalışmalara ağırlık veriliyor.

Bütçede bunun için yeterince para olmadığı gerekçesi ise biraz mazeret gibi geliyor bana. Bakanlığın kadınlara yönelik yapacağı çalışmaların bütçeye kazandıracağı paraları hesabetselerdi bu kararı almadan önce, sonuç farklı olurdu samırın.

Zaten Birleşmiş Milletler Kadın Konferansı'nda alman kararları içeren ve Platform for Action-Eylem Platformu adıyla anılan bildirgeyi imzalayan bütün devletlerin kadınların ihtiyaçlarına cevap verecek mekanizmaların kurulması ve kararların hayata geçirilmesi sorumluluğu var.

Demin güçlü birinin Kadın Bakanlığı'nın başına gelmesinden söz ediyordun. Mecliste kadınların kadın olarak gerçekten gücü olacak mı dersin?

Hepsinin kadın temelinde biraraya geleceklerini sanmıyorum. Tek tek birbirlerinden ne kadar farklı olduklarını kanıtlamak isteyebilirler. Büyük kuruluşlarda da böyle olmuyor mu? Öne çıkan, bir yere gelmiş başarılı kadınlar özel yetileri ve kişisel lider yönetici vasıfları olduğunu göstermeyi seçebilirler. Önemli olan ortak bir zeminde birleşip Parlementoda ki kültürü değiştirip değiştiremiyecekleri. Şimdiden bu konuda olumlu işaretler gelmeye başladı bile. Öte yandan Tony Blair, Parti içinde birlikte hareket edilmesini istiyor. Kadın milletvekillerinin kendi gündemlerini öne çıkartmaları Parti birliğini bozacak bir şey olarak görülebilir. Genelde çok dikkatli davranmaları gerekecek.

Kadınların genelde güçle kurdukları ilişki, zor bir ilişki galiba?

Evet kadınlar genelde güç ve iktidarı yoz ve olumsuz, zorbalık ve manipülasyon olarak algılıyorlar. Ben güç sahibi kadınlarla onlardan beklentileri olan kadınlar arasında ne olup bittiği ile çok ilgiliyim. Beklentileri gerçekleşmeyen kadınlar kendilerini ihanete uğramış gibi hissediyorlar ve birşeyler değişmeyince güçlü yerlerde gördükleri kadınlara yoğun öfke duyuyorlar. Kadınların güçlü gördüklerinde gücün sınırını kavrayabilmeleri de zor. Güç sahibi kadınların erkekler gibi davranmaları bekleniyor. Erkekler gibi davrandıklarında yumuşak olmamakla suçlanıyorlar. Yumuşak davrandıklarında ise beceriksiz olarak nitelendiriliyorlar.

Kadınlar ve erkekler için güç ayrı anlamlar mı taşıyor?

Güçlü mevkilere gelerek kadınlar kadın kimliklerini tehlikeye atıyorlar. Burada cinsellik önemli. Güç ve cinsellik arasında ki bağ, kadınlar ve erkekler için çok farklı. Güçlü mevkide ki bir erkeğin işini kaybetmesi gücünü de kaybetmesi dolayısıyla cinsel çekiciliğini yitirmesi demek olurken, bir kadın için durum başka olacaktır; çünkü kadının cinselliği incinebilirlik ve edilgenlikle tanımlanıyor.

Kadınların önce politikacı, sonra başarılı bir politikacı olabilmeleri için neler gerekiyor?

Karar verme mekanizmalarını ve onları nasıl etkileyeceklerini iyi bilmeleri gerekiyor. Güç sahibi kadın kimlikleri içinde rahat etmeleri, tabanda ki kadınlarla ilişkilerini koparmamaları, nerelerde taviz verip nerelerde vermeyeceklerini iyi belirlemeleri, pazarlık becerisine sahip olmaları, artık kamuya malolduklarını kabul etmeleri ve bunu yaratıcı bir biçimde değerlendirmeleri, dünyanın heryerindeki kadın politikacılarla güçlü bağlar kurmaları gerekiyor. En çok da kadınları sürekli geleneksel rollerde göstermek yerine pozitif bir biçimde yansıtacak medya danışmanlarına ihtiyaçları var.

Kadınların bu kadar fazla sayıda parlamentoya girmeleri kadın hareketinin sessiz bir dönemine rastladı. Kadın hareketiyle bu sonuç arasında nasıl bir bağ kuruyorsun?

Bu kadınlar meslek sahibi olmaya, kamu görevleri almaya, önemli mevkilere gelmeye kendilerinde hak gören kadınlar. Onların feminist olup olmadığı önemli değil. Onların meslek sahibi olma haklarını savunanlar feministlerdi. Önemli mevkilere gelmelerinin yolunu açan da feministlerdi. Bugünkü başarının koşullarını kadın hareketi hazırladı.

Mary Ann Stephenson: "Sesini duyur, oyuma kulak ver"

Adını kadınların oy hakkını savunan ve kazanan "suffragette"lerden biri olan Millicient Fawcett'den alan Fawcett Society adlı dernek kadınlara eşitlik ve adalet sağlamak için çeşitli kampanyalar ve araştırmalar yürüten,kadınları politik gündemin en önemli maddelerinden biri haline getirmeğe çalışan bir kuruluş. Derneğin, kampanya bölümü ve seçim çalışmalarını yürüten görevlisi Mary Ann Stephenson *Pazartesi* dergisi için İngiltere'deki son seçimleri değerlendirdi.

Sonuçta milletvekillerinin yarısı bile kadın değil. Kadınların parlamentoya gitmesinin önündeki engel aslında seçmenlerin kadınlara oy vermemesi değil. Adayların belirlenme aşamasında kadınların siyasi partiler tarafından aday gösterilmemesi ya da seçilmeleri ihtimalinin yüksek olduğu bölgelerden aday gösterilmemeleri. Seçimlerden kârlı çıkan yalnızca İşçi Partisi değil. Liberal Demokratlar da sayılarını iki katına çıkardılar ancak kadın milletvekili sayıları 4'ten 3'e düştü.

İşçi Partisi'nin başarısının altında, sadece kadınların aday gösterildiği listelerle milletvekili adaylarının belirlenmesi politikası yatıyor. Sonradan bu politikanın, çalışma hayatını düzenleyen "cinsler arası eşitlik" yasalarına aykırı düştüğünün mahkemece belirlenmesi sonucu yasaklanmasına rağmen o ana kadar etkili olduğu, ilk kez parlamentoya bu kadar kadın milletvekilinin girmesiyle de doğrulanıyor.

İşçi Partisi'nden seçilen kadınların çoğu marjinal, kazanılması güç bölgelerden aday gösterilmişlerdi. Gelecek seçimlerde Muhafazakârlar güçlenirse o kadın milletvekillerinin seçimleri kazanıp kazanamayacakları kuşkulu. Ancak milletvekili olmak herhangi bir iş başvurusu olarak değerlendiriliyorsa, kadınları bu kadar dışlayan aday adaylığı belirlenmesi işlemlerindeki cinsel ayrımcılık konusunun da mahkemeye götürülmesi mümkün olabilir.

Yerel düzeyde partiler bir önceki başarılı milletvekilini model olarak kullandıklarından ve bir önceki kişi genellikle hep erkek olduğundan bir erkeği seçiyorlar adayları olarak. Ellerinde başka seçim kriteri yok. Oysa toplantılarda daha çok bağırabilen birinin daha iyi bir milletvekili olabileceğine dair de hiç bir kanıt yok. Kabine dışında yeralan milletvekilleri zamanlarının seçmenlerinin sorunlarını halletmekle geçirirler. Bu nedenle de aslında insanlarla anlaşabilme, beraber çalışma becerisi gibi yetenekler milletvekilinde aranacak daha önemli özellikler olabilir ki kadınlarda daha sık rastlanan özellikler bunlar.

Bütün bunlardan dolayı, 1. Kotalar, 2. Değişik-Nispi seçim sistemleri, 3. Siyasi partilerin seçim bildirgelerinde kadınların gündemlerini yansıtan bir gündem belirlemeleri önem kazanıyor.

Daha fazla sayıda kadının politikacı olmak istemesi biraz da parlamentodaki çalışma ortamının elverişli bir hale gelmesiyle de ilgili. Çok sayıda kadının aynı anda politika sahnesine çıkması böyle bir olanağı da doğuruyor. Kadın milletvekilleri parlamentodaki çalışma biçimlerini sorgulamaya başladılar bile. Sadece kendileri için değil, parlamentoda çalışan herkes için, yani aşçılar, temizlikçiler, sekreterler, araştırmacılar -ki bunların hemen hepsi kadın- için de kreş istiyorlar. Bu diğer işverenlere de bir mesaj yollayacak. Parlamentodaki kültür, milletvekillerinin birbirlerine çalım yaptıkları, sorunları tartışmayıp birbirlerine sözle saldırarak puan topladıkları bir kültür. Bu konuda yapılacak reformların, parlamento çalışmalarını sıkıcı bir hale getireceği gerekçesiyle karşısına çıkılıyor. Erkek milletvekilleri politikayı bir oyun olarak yaşıyorlar. Oysa parlamento oyun oynanacak bir yer değil; yasama meclisi. Yeni seçilen kadın milletvekillerinin çoğu oraya oyun oynamaya değil ciddi bir iş yapmaya geldiklerinin bilincinde gözüküyor.

Kadınların hayatı erkeklerinkinden çok farklı. İşle ev hayatını dengelemeleri gerekiyor kadınların. Erkek milletvekilleri evdeki sorumlulukları yüklenen kadınlar tarafından hayatın günlük gailelerine karşı korunuyor ve dolayısıyla meslek hayatlarında ilerlemeleri daha kolay oluyor. Çocuk yetiştirmenin neler içerdiğini, düşük ücretle çalışmanın ne demek olduğunu kadınlar biliyor. Bu bilgi, doğal olarak mecliste alınacak kararlara da yansıyacaktır.

Parlamentoda eşitliğin sağlandığını pek de öyle fazla özellikleri olmayan sıradan erkek milletvekili sayısı kadar alelade kadın milletvekili sayısına ulaştığımızda söyleyebileceğiz belki de. Bu seçimlerde parlamentoya giren kadın milletvekilleri erkeklerden çok daha güçlü adaylardı, çünkü bulundukları yere ulaşabilmek için erkeklerden çok daha üstün ve çok engel atlamış olmaları gerekiyordu.

Algın

Fransa

Kadın kotasına karşı olanların en büyük bahanelerinden birisi yeterince aday bulamamak.

"Meclis'te kadınlara yer vermek, otobüste yer vermekten daha zor"

Herkesin İngiltere'de 1 Mayıs'ta yapılacak seçimleri tartıştığı bir sırada, önce söylentileri dolaşmaya başladı. Sonra Cumhurbaşkanı televizyonda açıklama yapacak dendi. 21 Nisan akşamı, Fransa'nın önde gelen televizyon kanallarında Cumhurbaşkanı Jacques Chirac'm parlamentoyu feshettiğini açıkladığı sırada, partiler çoktan seçim çalışmalarına başlamışlardı bile. Normal takvimin uygulanması halinde 1998 yılında yapılması gereken seçimlerin neden erkene alındığı, 1993 yılından beri yönetimde olan ve parlamentoda çoğunluğu elinde tutan sağ iktidarın neden böyle bir tercih yaptığı pek çok çevrede bir şaşkınlık yarattıysa da bu konu pek öyle uzun boylu tartışılmadı. Çünkü Cumhurbaşkanı açıklamasında, seçimlerin ilkinin 25 Mayıs'ta ikincisinin ise 1 Haziran'da yapılacağını belirtmişti. Zaman dardı, acele etmek gerekiyordu. Medya derhal duruma el koydu ve 22 Haziran'dan itibaren partiler ve adayları konusunda ki haberler, kamuoyu yoklamalarının sonuçları birinci sıraya oturdu. Bu yazıyı okuduğunuz sırada sonuçlar açıklanmış, ortalık ise bir parça sakinleşmiş olacak. Bu satırların kaleme alındığı şu sırada ise, seçim çalışmaları tüm yoğunluğuyla sürüyor.

Aslında görüntüler çok tamdık. Türkiye veya Avrupa ya da dünyada ki herhangi bir ülkede, seçim dönemlerinde yaşananlardan çok farklı hiç bir şey yok ne yazık ki. Gündemde olanlar yine erkekler. Yine onlar tarafından kaleme alınmış parti programları, seçim konuşmaları ve adaylar. Kadınlar ise her zaman olduğu gibi erkeklere ait bu dünyada, varolmaya çahşıyor.

Hadi yine de haksızlık etmeyelim. Bazı partiler -parlamentoda sandalye sahibi olanlar kastediliyor- bu seçimlerde geçen yıllara göre biraz daha fazla kadınlardan söz ediyor. Örneğin Sosyalist Parti. Uzun baskılardan sonra, Sosyalist Parti kadın adaylara, yüzde otuz kota koymaya karar verdi. Genel Sekreter Lionel Jospin tarafından bir süre önce kamuoyuna açıklanan bu karar, parti içinde çeşitli tepkilere neden olduysa da, uygulanmaya kondu.

"Mecliste kadınlara yer vermek, otobüste yer vermekten daha zor." Sosyalist Parti'nin kadın haklarından sorumlu eski devlet Bakanı Yvette Roudy, kadınların politikada yer edinebilmelerinin güçlüğünü bu sözlerle ifade ediyor. 555 sosyalist adayın ancak 160'ı kadın. Yani belirtilen yüzde 30'luk kotaya ulaşılamıyor. Ancak yüzde 28.8'de kalmıyor. Ayrıca çeşitli araştırma kuruluşlarının tahminlerine göre bu oran, kadınların seçilme şanslarının epeyce üstünde olan bir rakam. En iyi durumda, kadınlar seçimi kazanacak adayların yüzde 15'ini oluşturacaklar. Diğer yandan, partili kadınlar bölgelerde yeterince destek bulamamaktan yakınıyorlar. İl örgütlerinin maço militanları ya "bölgede aday yok" diyorlar veya seçilemeyeceğinden emin oldukları bölgelere kadınları aday gösteriyorlar. Böylece, merkezin bölgeye kadın aday göndermesini de engelliyorlar. Ortada dolaşan bazı söylentilere göre, eğer Sosyalist Parti seçimleri kaybederse sorumluları şimdiden belli: Kadınlar.

Fransız Komünist Partisi ise kadın adaylarının çok olmasıyla övünen bir diğer parti. Parti genel sekreteri Robert Hue adayların tanıtımı sırasında yüzde 30.6 oranla en fazla kadın adaya sahip olan bir partinin yöneticisi olmakla gurur duyduğunu açıklamayı da ihmal etmedi. Komünist Partisi'nin 146 kadın adayı var.

Sağ cephede ise yeni bir şey yok. Şu anda iktidarı paylaşan sağ partilerde (RPR-UDF) kadın adayların sayısı 45. Yani, kadınlar toplam adayların ancak yüzde 8.1'ini oluşturuyor.

Jacques Chirac cumhurbaşkanı seçildikten sonra kurulan ve birkaç ay gibi kısa bir süre yaşayan ilk sağ hükümet, kadın bakanların sayısının yüksekliği ile herkesi şaşırtmıştı. Ancak kısa bir süre sonra yapılan hükümet değişikliğinde de Başbakan Alain Juppe'nin ilk işi çoğunu tasfiye etmek oldu. Pek çoğuna daha önce olmayan devlet bakanlıkları yaratılarak sorumluluk verilen bu kadınlardan şu anda çok azı listelerde yer alıyor.

Kadınların yerinin eşinin ve çocuklarının yanının olduğunu sürekli tekrarlayan aşırı sağcı Milliyetçi Cephe partisi (FN), kendisine bu konuda yöneltilen eleştirilerden kaçmak için, listesini genellikle seçilme şansının hiç olmadığı bölgelerde kadın adaylarla dolduruyor. Bunlar da daha çok yöneticilerin eşleri, kızları veya sekreterleri oluyor.

Liderleri kadın olan Troçkist "İşçinin mücadelesi" (LO) partisi ve Yeşiller'de, diğer partilere göre kadın aday sayısı çok daha fazla ancak her iki partinin de meclise girme şansları yok.

Nermin, Zeynep, Paris

Kader söyl

Kadınların Meclis'te

Geçtiğimiz ay, kadınların meclisteki oranını artırmak hedefiyle yola çıkan Ka-der'in kuruluşu basının ve çeşitli kesimlerden kadınların gündeminde önemli bir yer tuttu. Geçen sayımızda Ka-der'i birinci elden, dernek kurucularından Şule Aytaç ve Canan Arın la yaptığımız görüşmeler ve kuruluşun yazılı metinleri aracılığıyla tanıtmaya çalıştık. Ka-der'in kuruluş amacını, yani Meclis'te kadın oranını artırma hedefini kadınlar açısından son derece önemli buluyoruz. Toplumun yarısım oluşturan ve artık her alanda varolan kadınların karar mekanizmalarından dışlanmış olmaları, dünyanın her yerinde feministlerin önlerine koydukları önemli sorunlardan, mücadele alanlarından biri.

Ancak, tanımlandığı biçimiyle Ka-der'in yapısı ve önüne koyduğu hedefe ulaşmak için öngördüğü biçimler, yine feminizm açısından, geçen sayımızda kimini Aksu Bora'nın da dile getirdiği bazı temel sorunları gündeme getiriyor.

Bu sorunlardan ilki, Ka-der'in partilerüstü bir oluşum olarak tanımlanmasında ortaya çıkıyor. Kader kurucuları dünyadaki bazı örneklerden etkilendiklerini belirtiyorlar. Bunlardan biri, ABD'de Clinton'm seçimi kazanmasında etkili olduğu söylenen "Emily'nin Listesi". Ote yandan, İsveç modeli de telaffuz ediliyor ve zaten İsveç, 1994 yılındaki seçimlerden bu yana, parlamentoda yüzde 40 kadın oranıyla çarpıcı bir örnek. Ancak bu iki örnekte de, kadınların parlamenter mücadelelerinde seçtikleri yol hiç de partilerüstü ohnak değil. Tersine, her iki durumda da, kadınların mücadeleleri kendilerini ait hissettikleri belirli bir parti içinde, yerel, bölgesel ve ulusal düzeylerde verilen uzun vadeli bir çaba sonucunda ürün veriyor. Ve bu mücadelenin ayirt edici noktası, belirli bir parti içinde pozitif ayrımcılık ilkesini hayata geçirme çabası. Bu sayıda yer verdiğimiz İngiltere örneğinde de görüldüğü gibi, dünyada kadınların parlamentolarda kalıcı bir biçimde oranlarını artırdıkları bütün örneklerde, belirli bir parti içinde kendine yer edinen, parti içinde kadınlarla ilgili bir duyarlılık geliştirmeyi, parti üyelerini eğitmeyi başaran kadınların mücadeleleri var. Ve bu örneklerde, yine kadınların partilerine kabul ettirdikleri kota, kadınların listelerin üst sıralarında yer almalarının sağlanması ya da yine İngiltere örneğinde sözü edilen, listelerin aynı partiden bir kadın ya da erkeğe oy verilebilecek biçimde alternatifli hazırlanması gibi pozitif ayrımcı önlemler ve kadınların kadınlara özgü talepleri partilerinin programlarına sokma çabaları merkezi rol oynuyor. Oysa partilerüstü bir politika, pozitif ayrımcılıkla değil, soyut eşitlik ilkesiyle tanımlanabilecek bir politika. Kadınların ve erkeklerin koşullarının, olanaklarının hiç de aynı olmadığı maddi, tarihsel bir dünyada soyut eşitliğin sınırlarını ve aldatıcılığım diğer muhalif hareketlerin yanısıra ikinci dalga feminizm açıkça ortaya koyalı bir yirmi beş yıl oluyor...

Ote yandan, meclise yönelik partilerüstü bir kadın politikasıyla ilgili önemli sorunlardan biri, kadınları örtük olarak da olsa, politik özneler olarak değil de, apolitik, biyolojik cinsiyetlerinden ibaret bir yığın olarak görmek. Bunu Şule Aytaç'm verdiği bir örneği kullanarak açmak istiyoruz. Aytaç, örneğin Samsun'da DYP'nin seçim kazanma şansı

diklerini yapabilir mi?

temsili ahlak sözleşmeleriyle sağlanamaz.

Politikaya girmeleri önünde bunca engel varken, kadınlardan politikada örnek gibi bir misyon beklemek neden? Kirletmedikleri evi süpürmeleri beklenen kadınlardan, şimdi de kirletmedikleri dünyayı temizlemeleri bekleniyor.

yüksekse, Ka-der adayını listelerde seçilebilecek bir konuma yerleştirmesi koşuluyla, Ka-der'in kadın oylarını DYP'ye akıtmaya çalışacağını söylüyor. Burada kadın seçmen kitlesini, en hafif deyimle hafife alan bir varsayım var. Yani kadınlar her partiye oy atabilirler, yeter ki seçilecek olan kadın olsun! Öte yandan, elbette Tansu Çiller gelmiş geçmiş en kötü başbakan değildir, öyle de olsa bunun faturası kadınlara çıkarılamaz. Yine de Tansu Çillerler'in, Meral Akşenerler'in tüm kadın cinsini töhmet altında bıraktığı bu ülkede yaşayan en saf varlıklar kadınlar mı?

İlkeler bir yana, bunun nasıl işleyeceği de son derece tartışmalı görunuyor. Ka-der'e göre sözleşmeye imza atacak kadınların seçilebilmeleri için her parti desteklenebilir. Ka-der MHP'li Ka-der adayı için ÖDP'li kadın seçmen kitlesini ya da daha az uç bir örnek olarak, RP'li kadın aday için DSP'li kadın seçmen kitlesini seferber edebileceğine gerçekten inanıyor mu? Kadınlar eğer biyolojik cinsiyetlerinden ibaret varlıklar değillerse, partilerüstü bir politik varoluş göstermeleri de mümkün görünmüyor. Başka ideolojilerden, dünya görüşünden bağımsız bir kadın duyarhlığı, bir feminizm son derece tartışmalı. Kadınların parlamenter mücadelede başarılı oldukları örneklerin genellikle sosyal demokrat, sosyalist, en azından liberal partiler içinde gerçekleşmiş olması üstünde durulması gereken bir nokta. Partilerüstü bir yapının, Ka-der'i, eğer bir varlık gösterebilirse, partiler arası rekabet ve pazarlıkların alanı haline getirmesi olasılığı hiç az değil.

Önemli bir başka sorun da temsil meselesi. Kader adayları, biyolojik cinsiyet dışında kadmlar için neyi ya da hangi kadınları temsil edecekler? Politikada temsil, belirli bir toplumsal grubun ya da kesimin taleplerinden oluşan bir programla ölçülebilecek bir şey. Yani bir partiye ya da adaya programına bakarak oy verirsiniz. Ama Ka-der partilerüstü bir oluşum. Ve belki biraz da bu nedenle, kadınlara ilişkin somut talepler içeren bir programı yok, kadın adayların imzalamaları beklenen bir sözleşme taslağı var sadece. Sözleşme taslağında programatik hiç bir ifade yer almıyor; kadınlara ilişkin tek politik ifade, Ka-der adaylarının Meclis'te "ortak kadm politikası" oluşturmalarıyla ilgili. Farklı parti disiplinleri ve progıamlarıyla bağh kadmlarm bunu nasıl yapabilecekleri ya da bu politikanm içeriğinin ne olacağı son derece belirsiz. Bu konuda ciddi bir sorun olduğunun kurucular da farkındalar ama Ka-der bir çözüm önermiyor: "Ortak kadm politikasıyla değişik parti programlarının bağdaştırılması, adayların kendilerinin çözmesi gereken nazik bir meseledir", diyerek, konuyu adayların bireysel becerilerine havale ediyor. Derneğin amaçlarında, kadın adayların uymaları gereken ilkeler bölümünde, kadınlarla ilgili yalnızca iki madde var. Bunlardan ilki, "Kadınlık durumunun bilincinde, bunu sahiplenen, dillendiren, kadınlara özgü sorunlar konusunda duyarlı davranan, kadm dayanışmasına önem veren" tanımım içeriyor. Son derece yoruma bağh görünen ve hiçbir ölçüt sunmayan bu ifadeye hangi kadının itiraz etmesi beklenebilir ki? Diğer madde bir talep içerir görünen tek madde: "Başta Medeni Kanun Reformu olmak üzere kadınlara yönelik her türlü ayrımcılığı ve şiddeti sonlandıracak adımları atmaya kararlı, yenilikçi, toplumu ileriye götürecek projeleri olan;" Ancak, Medeni Kanun'da yapılabilecek değişikliğin bin tane biçinn olduğu ölçüde, bu madde de son derece belirsiz. Üstelik bu iki madde sözleşme taslağına bile alınmış değil. Kısacası sözleşme de amaçlar da, politik değil ahlaki bir takım ilkelerden oluşuyor.

Söz konusu olan, kadınların politika yapması olduğunda hemen ahlaki bir düzleme geçilmesi ise düşündurücü. Dürüstlük, ilkelilik, cesaret, birleştiricilik, her türlü şiddete karşı olmak, yumuşak üslup bu düzlemin terimleri. Ve programın, politik taleplerinin de olmadığı yerde, tüm bunlar soyut bir kadıncılığı çağrıştırıyor. Üstelik, politikaya girmeleri önünde bunca engel varken, kadınlardan politikada örnek olmak gibi bir misyon beklemek neden? Neden sert üslup, öfkelenmek için her türlü sebepleri bulunan kadınlara yasak? Bu örnek olma misyonunun, kadınlara yaşadıkları farklı konumlarda atfedilen ve onları ezilen konumda bırakmanın söylemi olan örnek anne, abla, kız çocuk misyonundan ne farkı var? Kirletmedikleri evi süpürmeleri beklenen kadınlardan, şimdi de kirletmedikleri dünyayı temizlemeleri bekleniyor. Ahlaklı politika gibi bir talep kimsenin karşı çıkması beklenen bir şey değil, ancak politika ahlak değil bir güç meselesi olduğuna göre, kadınlar söz konusu olduğunda gücü reddetmeyi anlamak da mümkün değil.

Kısacası, sözleşme taslağında ve amaçlarda önemle üstünde durulan temiz politika talebi, kadm adayların bireysel ahlaklarına teslim edildiği ölçüde, devletin mafyalaşmasına karşı naif ve bireysel bir anlayışı sergiliyor. Bu kadar güçlü ve silahlı bir düşmana karşı politikayı bu naiflikle sürdürmeyi önermek bile kadınları silahsızlandırıcı bir şey gibi görünüyor. Üstelik, Ka-der adaylarını seçtirebilmek üzere kadm oylarını örneğin DYP'ye ya da MHP've akıtabilmek için verileceği öne sürülen çabaların bu temiz politika ilkesiyle nasıl bağdaştırıldığı hiç açık değil.

Ka-der'in ortaya çıkışı, yalnızca basmda değil, belli ki Türkiye'nin her yerinde politikaya duyarlı bir kadın kitlesinde de ilgi ve heyecan yarattı. Meclis'te belli bir kesimi temsil etme iddiasındaki herhangi bir oluşumun gerçek gücü ancak Meclis dışından alabileceği kitle desteğiyle ölçülebilir. Burada bir potansiyel olduğu açık ama bir kitleyi seferber edebilmenin yolu açıkça ifade edilmiş somut taleplerden geçtiği ölçüde, bu potansiyelin heba olma tehlikesi yüksek görünüyor. Soyut ilkelerden oluşan bir sözleşmeyi imzalamak dışında hiçbir yükümlülük taşımayan, bir program söz konusu olmadığına göre, o programa göre değerlendirilip denetlenmesi mümkün olmayan Ka-der adayları hangi kadınları nasıl seferber edebilecekler? Kısacası, korkarız Ka-der'in, en iyi durumda, kadın seçmenin bir tür eğitimi işlevini yerine getirmenin ötesinde bir varlık gösterebilmesi zor.

Gülnur Savran, Nesrin Tura

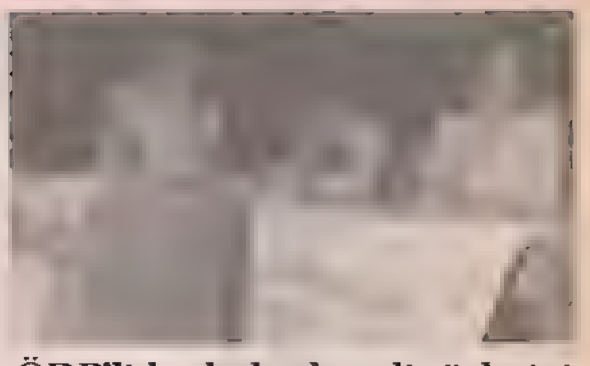

ÖDP'li kadınlar kendi sözlerini oluşturma hazırlığında

17-18 Mayıs'ta Özgürlük ve Dayanışma Partili kadınlar Ankara'da yapılan Kadın Forumunda bir araya geldiler. Foruma yaklaşık 20 ılden 160 kadar kadın katıldı. Bu forum, Eylül ayında yapılacak olan ve "ÖDP'de Kadm Politikası ve Kadın Örgütlenmesi"nin tartışılacağı Kadın Konferansına hazırlık niteliğini taşıyordu. Böylelikle ÖDP'li kadınlar konferansta ele alınacak çeşitli konularda ortak bir tartışma sürecini başlatmış oldular.

İlk günün konusu olan "Pozitif Ayrımcılık ve Kota" tartışmasında, kadınlar kendi yaşadıkları deneyimleri aktarmanın ötesinde, politikaya aktif katılımlarını kolaylaştıracak farklı farklı önlemler önerdiler. Partinin, gece gündüz hizmet verecek çocuk bakım merkezlerini merkezi düzeyde gündemine alması, toplantıların kadınlara uygun zaman ve mekânlarda yapılması, kongre delegasyonlarında kadın kotasının yüzde 50'ye çıkarılması gibi öneriler pek çok kadının desteğini aldı. "Politika da en önemli kaynağın boş zaman olduğu" bilinciyle, partide erkeklere "evişi kursları" açılmasını önerenler de vardı. Kotanın kendi başına yeterli olmadığı, partide bir kadm örgütlenmesinin de gerekli olduğu konusunda ise hemen hemen herkes hemfikirdi.

Gece hep birlikte yemek yendi, dans edildi, halay çekildi, gitar çalındı... Ertesi sabah bu kez de basın toplantısında "Ne Refahyol Ne Hazırol!", "Ne Hoca Ne Paşa Denetimi" diyen kadınlar, bir yandan da "Kadınlar Vardır" şarkısını söylüyor, "İnadına İsyan, İnadına Özgürlük", "Dünya Yerinden Oynar, Kadınlar Özgür Olsa" diye slogan atıyorlardı.

İkinci günün gündemi yoğundu. "Çalışma Hayatında Kadınlar", "Siyasi İslam ve Kadınlar", "Savaş ve Kadınlar" konularında tebliğler sunuldu, pek çok kadın tartışmaya katıldı. Ev dışında çalışan kadınlara ilişkin öncelikli talepler,. ev kadınlarının "emekçi" sayılıp sayılamayacağı, Siyasi İslam'a karşı mücadelede ittifak politikaları, örtülü kadınlarla ilişkiler, Kürt kadınlarıyla dayanışmanın somut ve kalıcı yolları, ÖDP'li kadınların konferansa kadar tartışacağı sorunlarm belli başlıları olacak gibi gözüküyor.

Forumda sunulan tebliğler ve tartışmalar broşürler halinde yayınlanacak ve parti içinde dağıtılacak. Bütün illerde yaz boyunca sürdürülecek tartışmalardan sonra, ÖDP'li kadınlar Eylül Konferansında bu konulardaki belli başlı eğilimleri belirlemeyi umuyorlar. Böylece Ekim ayında yapılacak merkezi kongrede kadınlar parti tüzüğü ve programını kadınlar açısından zenginleştirme ve ilerletme olanağına kavuşacaklar. ÖDP'li kadınlar partinin günlük politikalarında görünürlüklerini artırmaya, sadece 8 Mart'lara sığmamaya kararlılar.

Gülnur Savran

Cinsel yolla bulaşan hastalıklar (CYBH) ve AIDS'in önlenmesi projesi

Artık onlar da örgütleniyor!

Cinsel yolla bulaşan hastalıklar va AIDS'in önlenmesi projesinde seks işçileri de çalışıyor.

Avrupa Birliği ile İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı'nın işbirliğiyle "Cinsel Yolla Bulaşan Hastalıklar (CYBH) ve AIDS'in Önlenmesi Projesi" geliştirildi.

Amaçları, toplumun çeşitli gruplarında CYBH ve AIDS'e duyarlılığın ve güvenli cinsel yaşam bilincinin uyandırılması. Hedefleri, CYBH'lara ilişkin danışmanlık, tanı ve tedavi hizmetlerinde, standart oluşturma çalışmalarına katkıda bulunmak. Seks işçilerinin katılımıyla, kendilerine ve müşterilerine yönelik eğitim yaklaşımları ve malzemeleri geliştirmek.

Amaçları doğrultusunda çalışma grupları, iletişim grupları ve eğitim programları da yer alan projede bir de "Kadın Kapısı"Danışma Merkezi bulunuyor. Bu merkez seks işçilerinin kişisel, sosyal ve yasal sorunlarıyla ilgileniyor ve diğer kurumlarla ilişkilerini sağlıyor. Çalışma gruplarında CYBH'lara yönelik hizmet sunan hekimler ve kayıtlı-kayıtsız çalışan kadın ve transsesüel seks işçileri bulunacak projede, seks işçilerinin CYBH ve AIDS'e ilişkin bilgi, tutum ve davranışlarını odak grup tartışmaları, gözlem ve anket ile belirlemek için araştırmalar yapılacak..

Bugüne kadar yapılan toplantılar sonucu kurulan komisyonda, beş transseksüel, altı genelev çalışanı ve kayıtsız dört seks işçisi yeralıyor.

Genel İş temsilciliğinin yer aldığı projeye kişisel katılımların yanısıra İnsan Hakları Vakfı da bireysel katılımlar için karar almış. Proje özellikle kadın kuruluşları olmak üzere destek olup çalışabilecek herkese açık. Şu sıralar projeye destek sağlamak için sanatçılarla görüşen CYBH ve AIDS'in önlenmesi projesi çalışanları katılımlarınızı bekliyor.

Bilgi ve irtibat için.
Tel: 0212.293 16 05
Fax: 0212.293 10 09

Nevin Cerav

İnsan Hakları, Demokrasi ve Kadın

İzmir'de 16-17 Mayıs tarihlerinde Ege Kadın Dayanışma Vakfı ve Heinrich Böll Vakfı'nın düzenlediği "İnsan Hakları, Demokrasi ve Kadının Konumu" başlıklı bir atölye çalışması düzenlendi. Kadın kuruluşlarından, sendika ve siyasal partilerin kadın komisyonlarından, meslek odaları ve sendikalardan ve birçok sivil toplum kuruluşundan 75 kadının katıldığı toplantı cuma sabahı üç bildiri ile başladı. İzmir'den Meryem Koray "İnsan Hakları, Kadın Hakları ve Türkiye'deki durum", İstanbul'dan Şirin Tekeli "Siyasal Haklar, Siyasal Katılım ve Kadın", Ankara'dan Ayşe Güneş Ayata "Siyasal Partiler, Siyasal Pratikler ve Kadın" konusunda birer konuşma yaptılar. Katılımcılar öğleden sonra bu üç konuşmacının yönettiği giriş konuşmaları ile aynı başlığı taşıyan-atölyelerde konuları derinlemesine tartışma fırsatı buldular. İkinci gün öğleden önceki oturumda atölye sonuçlarının sunulmasının ardından genel tartışma açıldı. Öğlen saatlerinde son bulan toplantının sonucunda İzmir'de yaşayan ve birçok sivil toplum kuruluşuna üye katılımcılar, kadınların politikanın her düzeyinde etkin sayıda temsil edilmeleri gerektiği konusunda fikir birliğine vardılar; daha fazla kadının siyasete katılmasının politikada bir uslüp değişikliğine yol açacağını, kadın konusunda daha duyarlı yaklaşımların gündeme geleceğini ve demokratikleşme için vazgeçilmez bir talep olduğunu vurguladılar. Katılımcıların isteği üzerine toplantının sonuç bildirgesinin bütün siyasal partilere ve kadın milletvekillerine gönderilmesi kararlaştırıldı.

Kadınlardan *Dayanışma*

Adana'da bir grup sosyalist feminist kadın bu yılın Ocak ayından beri bir dergi çıkarıyor. Adı *Kadın Dayanışma*. Bu ay üçüncü sayısı çıkan dergi beş yüz adet basılıyor ve Adana, Mersin. İskenderun, Antakya ve Gaziantep'teki kadınlara ulaştırılıyor. Zaman zaman *Pazartesi* yi de kaynak olarak kullanan *Kadın Dayanışma* çalışanları derginin bölgede çok ilgi gördüğünü söylüyorlar. "Kadınlar arası tartışmaların yazılı olarak yapılması. kadınlarda yakın bir ilişki ile birlikte dayanışmayı da geliştirecek. Ayrıca belli bir araştırma. okuma isteğini geliştirmeye de hizmet ettiğini düşünüyoruz." diyorlar.

Erkeği erkek yapan gen: SRY

Cinsiyet hormonu testosteron hep erkekliğin simgesi olarak bilinir. Yul Brynner ınki gibi bir dazlaklığa, Luciano Pavarotti'ninki gibi bir sakala, Arnold Schwarzenegger'inki gibi kaslara, Lee Marvin inki gibi kalın bir sese ve Michael Douglas'ınki gibi bir cinsel güce sahip olmanın sırrı bu. Erkekler buna benzer "erkeksi" ve ayırt edici özelliklerini, etrafı su ve oksijenle çevrili halka şeklinde 19 karbondioksit atomuna borçlular.

Cambridge Universitesi genetik profesörlerinden SmithKline Beecham ilaç firmasının araştırma direktörü Peter Goodfellow "Kadınla erkek arasındaki farkın uzunluğu tam 27 santimetre" diyor. "46 kromozomun DNS'leri 2000 kilometrelik düz bir çizgi üzerine yayıldığında. erkeği erkek yapan SRY geni yalnızca 27 santim tutuyor." Bu, genetik olarak kadında bulunmayan Y kromozomunun cinsiyeti, daha doğrusu erkekliği belirleyen bölümü. Goodfellow'a göre yeni keşfedilen bu SRY geni, bir dizi biyokimyasal reaksiyon yaratıyor ve gelişme sürecinin altıncı veya yedinci haftasında cenin, testosteron hormonu üretmeye başlıyor. Böylece ceninin cinsiyetinin erkek olacağı kesinleşiyor.

Cinsiyet hormonu testosteron hep erkekliğin simgesi olarak bilinir. Luciano Pavarotti ninki gibi bir sakala, Yul Brynner ınki gibi bir dazlaklığa, Arnold Schwarzenegger'inki gibi kaslara, Lee Marvin'inki gibi kalın bir sese ve Michael Douglas'ınki gibi bir cinsel güce sahip olmanın sırrı bu. Erkekler buna benzer "erkeksi" ve ayırdedici özelliklerini, etrafı su ve oksijenle çevrili halka şeklinde 19 karbondioksit atomuna borçlular. Erkek bedeni 24 saat içinde 4 ile 10 miligram arasında testosteron salgılıyor. (Kadınlar ise bunun yalnızca beşte biri kadar): Geceleri kandaki oran yükseliyor, sabahları maksimum düzeye ulaşıyor ve öğleden sonra düşüyor.

Testosteron her şeyden önce heyecan yaratıyor. Kasları güçlendiriyor, saldırganlaştırıyor ve seks için iştah kabartıyor. (Zaten kadınlarda da libidoyu erkeklik hormonu yönlendiriyor.) Fakat "ne ka testosteron, o ka erkeksi" inanışı doğru değil. Sanıldığının aksine, kıllı ve azgın bir Latin zampara ya da mesela İbrahim Tatlıses, köse bir kılıbıktan daha çok testosteron üretmiyor aslında. Amerikalı araştırmacı Robert Sapolsky'nin de son kitabında (*The Trouble with Testosteron*, 1997) ortaya koyduğu gibi, testosteronun görevlerini yerine getirmede ne kadar etkin olacağını belirleyen bir sürü önemli faktör var. Örneğin psişik faktörler: Stres testosteron miktarını azaltırken, bir porno film göklere çıkarabiliyor. Buna karşılık mastürbasyonun bu hormonu yükseltici bir etkisi yok.

Bu arada spor da testosteronu harekete geçiriyor: Çünkü spor yaparak daha çok adrenalin ve bir yan etki olarak daha çok testosteron üretiliyor. Amerikalı bilimciler geliştirdikleri bir testosteron türeviyle (DHEA), erkeklere hormon takviyesi yapıyorlar. Eğer 30 yaşından sonra testosteron miktarı kritik bir düzeye düşerse, kola yapıştırılan ve testosteron içeren özel bir plasteri tavsiye ediyorlar.

Y kromozomu hâlâ sır dolu

Erkek embriyolar ne zaman ve neden daha çok testosteron üretiyorlar? Erkekliğin gelişimi nasıl başlıyor? İşte bu soruları yanıtlamak için geçtiğimiz nisan ayında dünyanın dört bir yanından gelen yirmisi kadın 70 araştırmacı, Almanya'nın Heidelberg kentinde buluştular. Amaçları Y koromozomunun fiziksel özelliklerinin tüm ayrıntılarına ulaşmak için bilgi ve deneyimlerini birleştirmekti. Freiburg'daki İnsan Genetiği Enstitüsü'nden araştırmacı Gerd Scherer, X kromozomuna ilişkin binlerce genetik bilgiye karşılık, Y kromozomundaki genlerden çok azının bilindiğini söylüyor: "Y kromozomu çok küçük olduğundan, bizim için hâlâ bir bilmece."

Heidelberg'deki İnsan Genetiği Enstitüsü'nün iki araştırmacısı, Gudrun Rappold ve Peter Vogt, bu amaca Y kromozomundaki kısırlık ve boy uzunluğunu belirleyen genleri bularak hizmet ettiler.

Kısırlık: Çocuk sahibi olamayan her 5 erkekten birinde, sperm üretmeyi sağlayan genler hatalı. Peter Vogt bunu geçen yıl kısır erkekler üzerinde yaptığı bir çalışmayla kanıtladı. Bu erkekler bir yumurtayı döllleyebilecek mükemmellikte spermler üretemiyorlar. Çünkü embriyonun cinsel organları geliştirdiği sırada bazı spesifik genler protein üretiyorlar, bu da daha sonra spermleri meydana getiren bazı önemli maddelerin üretilmesini engelliyor.

Boy uzunluğu: Gudrun Rappold da kısa boya neden olan yeni bir gen keşfetti ve bunu *Nature Genetics* adlı dergide yayınlanan makalesiyle açıkladı. Bu genin adı SHOX ve Y koromozonunun aynısı X koromozomunda da bulunan bir bölgesinde bulunuyor. Bu genin hatalı olması ya da hiç olmaması, boyun 12-15 santimetre kadar kısa kalmasına neden oluyor.

Araştırmacıların keşfettiği yeni bir şey de Y ve X kromozomlarının birçok ortak yanının olması. Rappold, "Y kromozomunu anlamak istiyorsak, X koromozomunu da araştırmak zorundayız" diyor. "Bundan 10 yıl öncesine kadar eksik Y kromozomunun erkekliği belirleyen genden başka hiçbir gen taşımadığuu zannediyorduk. Bugünse orada 50 ile 100 kadar gen ailesi bulunduğunu biliyoruz." Freiburg Üniversitesi'nin İnsan Genetiği ve Antropoloji Enstitüsü'nde görev yapan Werner Schemp, "Y kromozomu muhtemelen 70 ya da 90 milyon yıl önce oluştu, yani nispeten genç," diyor.

Son yıllarda erkek ve kadın beyninin hem anatomik hem de fonksiyonel olarak birbirinden farklı olduğunu kanıtlayan birçok araştırma yapıldı. Gen araştırmaları da bunu doğruluyor. Ulm Üniversitesi araştırmacılarından Christof Pilgrim ve İngrid Reisert, SRY geninin embriyoda yalnızca testislerin oluşmasını sağlamakla kalmadığını söylüyorlar. Onların tezine göre, SRY proteini embriyonun beyninin belirli bir "erkeksi yönde" gelişmesini de sağlıyor.

Yeni bulgular erkekliğin doğasının birkaç yıl önce zannedildiğinden daha karmaşık olduğunu gösteriyor. Fransız felsefe profesörü Elisabeth Badinter de bunu destekleyen bir sonuca varıyor: "İşleyen bir penis sahibi ve XY olmak, kendini erkek hissetmeye yetmez."

***Focus*'tan çeviren: Yeşim**

Y KROMOZOU

X kromozomu üzerine binlerce genetik bilgi bulunmasına rağmen, Y kromozomu daha yeni yeni çözülüyor.

• Erkeklerin mini kromozomu üzerinde şimdiye kadar yaklaşık 20 gen tanımlandı.

• SHOX, boy uzunluğunu belirleyen bir gen ve 12-15 santimetrelik bir kısalıktan sorumlu olabiliyor. X kromozomunda da bulunan yarı otosomal (ne demek olduğunu biz de bilmiyoruz, idare edin) bölgede bulunuyor. Boy uzunluğunu belirleyen ikinci gen GCY 1 ise. erkekle kadın arasındaki boy farkından sorumlu. Yani onlarda GCY 1 var diye daha uzun boylular, ama bu yine de haksızlık!

• Erkeklik geni SRY, erkek embriyonun gelişimini organize ediyor.

• AZF bölgesi a, b, ve c şeklinde üçe ayrılmış. Bu bölgelerde DAZ ve RBM gibi sperm üetımini belirleyen gen aileleri bulunuyor

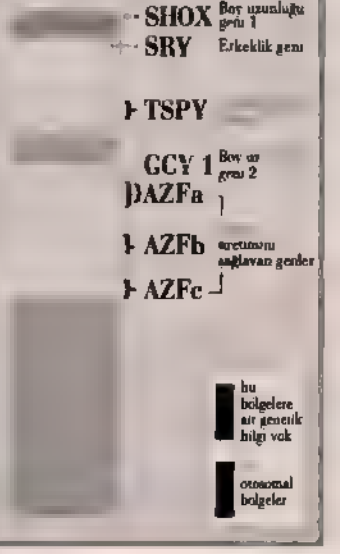

çocuklar, anneler ve erkekler...

anneler günü geçti, hediyelerimizi aldık. çocuklarımızdan ve annelerimize. çok sevdiğimiz, gençken genellikle kızdığımız, büyüdüğümüzde affettiğimiz annelerimiz. bizim için hiç bir fedakârlıktan kaçınmadılar. bizim için de çocuklarımız öyle. onları her şeyden çok seviyoruz. onlar hayatımızın merkezi, onlar için ölürüz... bu yazı bu yalanlara inanmayalım diye yazıldı.

Dizlerin yani bu derginin yazarları, okurları olan şehirli, bir nebze olsun mürekkep yalamış kadınların anneliğinin ortak bazı özellikleri var bence. karar verilerek doğurulmuş, bir ya da iki çocuk. çocukların nasıl yetişeceği üzerine tasarımlar. yanlış olduğunu her yerde okuduğumuz, "kendiniz gerçekleştiremediğiniz şeyleri çocuğunuza yaptırmayın"lar. herşeyi düşünmek gerek, çünkü çocuklarımız en önemli yatırımımız.

bir arkadaşım vardı, "kızımın pencereden aşağı düştüğünü kafamda kurmak bile beni ağlatabilir," derdi. duşündüm, bu benim için de doğru. sana da sormak istiyorum, ey çocuk doğurmuş okur, çocuğun yerine canını feda etmez misin? çocuğunun bir parmağı yerine elini vermez misin? onun yerine dayak yemez misin? şüphe etmeye gerek yok değil mi, çocuklarımızı delice seviyoruz.

orta sınıf şehirli bir evde, işten dönmüş anne akşam yemeği planlıyor. evde tavuk var, kocası tavuk sever çünkü. kızın pek hoşuna gitmiyor ama alışsın. yanma salata, yetmez, adam doymaz, pilav da yapmak lazım. telefon geliyor, kocası yemeğe gelmeyecek. o zaman tavuğu yarma saklayalım. biz kızla bir şeyler atıştırırız. ertesi akşam tavuk, pilav, yanma salata on iki yaşındaki kızın yardımıyla hazırlanır. evin erkeği o sırada gazete okuyup dinlenir. anne de yorgundur, kız da. okuldan sonra bir de voleybol oynamaya kalmıştır. anne kocasına kızabilir de kızına kıyamaz aslında. ama sözü kime geçer? baba oturur, anne ve kız çalışır.

başka bir hikâye kuralım. anne bir yıl önce kocasından ayrılmış, dokuz yaşındaki oğluyla yaşıyor. mütevazı bir hayatları var. o aralar, eve telefon eden bir adam peydah olur. annenin arkadaşı. bir gün eve yemeğe gelir. dokuz yaşındaki oğlan, sofradaki çeşitlerden, annenin tedirginliğinden bu arkadaşta bir başkalık olduğunu anlar. daha önce mesela necla teyze onlara yemeğe misafir geldiğinde böyle şeyler olmuyordur çünkü. oğlan huysuzlanır, azar işitir. eve misafir gelen amcaya ilk kinini böyle tesis eder. annesi onu erken yatırınca kini bilenir. aylarca bu amcanın evlerindeki varlığında bir tuhaflık olduğunu düşünür. annesi o adam geldiğinde onu açıkça hor görmekte, ihmal etmektedir çünkü. bir de anlaşılmaz bir biçimde kilitli olan yatakodası kapıları. sonra adam eve gelmemeye başlar. annesi bu sefer de hırçındır ve onunla ilgilenmek istememektedir. oğlancık şaşırır, annesini kızdıracak bir şey yapmamıştır. neden böyle?

çocuklarımızdan utançla sakladığımız aşklar. aşkımızı yaşamamıza engel oldukları için çocuklarımıza kızdığımız anlar, kızgınlığımızı çıkardıktan sonra çektiğimiz vicdan azabı. erkekler bizi üzdüğünde içimize kapanmamız, yine vicdan azabı, çocuğumu ihmal ediyorum.

baba anneyle konuşuyor, "kız bu akşam eve erken gelsin, yoksa benzeteceğim bir tarafım." kızını azarlamak, kortakmak annenin görevi. anne görevini yapar, kocasının sözünü geçirmek için kızının kalbini kırar. oysa bilir, insan o yaşta birazcık geç gelmek ister eve. kız arkadaşıyla kaynatır, halkevinde tiyatro kursuna gider, dernekte oturur, pastanede takılır, sevgilisiyle buluşur. kendi annesi de onu böyle kırmıştır ve o annesini ancak kendisi de buyuyup bir kocası ve kızı olunca affetmiştir. babalar kaç kuşaktan beri kızlarıyla annelerinin arasını bozuyor?

çocuklarımız için ölürüz, bu kesin. ama onlar için ölmemiz pek gerekmiyor. kendimize soracağımız en acımasız soru şu bence: çocuklarımız için erkeklerden vazgeçiyor muyuz? onların karşısına çıkıyor muyuz? çocuklarımızı gerçekten erkeklere tercih ediyor muyuz? hadi bu kadar hayati soruları geçelim, çocuklarımıza mı erkeklere mi daha çok emek harcıyoruz? şahsen bir erkeğe bakmanın bir çocuğa bakmaktan çok daha zor olduğunu düşünüyorum. kızınız on beş yaşına gelince kendi işini kendisi görebiliyor mesela ama kocanız evliliğinizin on beşinci yılında daha fazla iş yapıyor mu?

bu fedakârlık meselesinin sevgiyle ilintisi olmadığını düşünüyorum. yoksa hepimiz gerçekte çocuklarımızı çok seviyoruz. onları, onların geleceğini hatta belki de fazlasıyla hayatımızın merkezine koyuyoruz. ama fedakârlık her zaman ve sadece sevgiden değil itaatten kaynaklanıyor. erkeklerimize itaat etmek zorundayız, zorunda bırakılmışız. ey kendini kurtardığım addeden okur, itaat her zaman zorla, zorbalıkla sağlanmaz.

erkekler için çocukları soylarını sürdürmenin bir aracı. tabii ki arada gerçek ebeveyn olup çocuğuna şefkat hisseden, bunu her nasılsa gösterebilen erkekler var (erkeklerin şefkat gösterme konusundaki kaabiliyetsizlikleri sizin de dikkatinizi çekiyor mu?) kadınlar içinse çocuk bütün bunların ötesinde bir kendini gerçekleştirme alanı. çocuklar bizim sahamız, bizim işimiz. annelerin çocukları üzerinde bu kadar baskıcı olmaları, başka bir sürü şeyin dışında biraz da buna bağlı değil mi? (çocuklarımızı "yönlendirmek" için baskıdan başka yol bilinmemesi dikkatimizi çekiyor tabii.)

ama bir kadın için en büyük günah erkeksizlik. ve ister çocuğumuz olsun, ister olmasın, bir erkekle ilişkimizi "iyi", "düzgün" götürmek ya da bir sürü erkeğin ilgisini çekmek, hatta daha da iyisi, mümkünse ikisine birden becerebilmek, biz şehirli kadınlarınlarm hayatındaki en önemli hedef değil mi? o yüzden itaat ediyoruz, itaat ettiğimiz için fedakârlık ediyoruz, emek, şefkat, sevgi harcıyoruz. yorulsak da, kalbimiz kırılsa da, sevmesek de. ama çocuklarımızı yalnızca seviyoruz. ve itaat sevgiden daha çok fedakârlık ettiriyor insana.

o yüzden çocuksuz bir kadın, çocuğunuzun ayakbağı olup olmadığım sorarsa siz de ona gönül rahatlığıyla hayatında bir erkek olup olmadığım sorun. doğru, çocuğunuzdan vazgeçemezsiniz, ama bir erkekten, bazen isteseniz de vazgeçemezsiniz, esas önemlisi bir erkek fikrinden ne kadar vazgeçebilirsiniz ve esas ayakbağı olan hangisidir?

ayşe düzkan

Aksesuar aşkımızın bitmeyen arayışları;

Şapka

Tüllüsü, çiçeklisi, hasırı, ipeği her türü vardır, hatta köşebaşında ya da pazarda satılırken bile rastlarsınız ama öyle heryerde kullanamazsınız. Anadolu'nun bir kasabasında başınızda bir şapkayla sokağa çıkın, maazallah adınız deliye çıkar. Büyük şehirdeyseniz ve yaşınız en fazla 20'li rakamların ilk yarısındaysa biraz kurtarabilirsiniz, ama orta yaş ve sonrası için şapka artık neredeyse yasak.

Dört-beş yıl kadar önce bir grup genç *Hayalet Gemi* adını verdikleri bir dergi yayımlamaya başlamışlardı. Oliver Sacks'ın bu dergide yayımlanan birkaç hikâyesi belki ilginizi çekmiştir. Yapı Kredi Yayınlarının da ilgisini çekti ki Oliver Sacks'in hikâyelerinin yer aldığı kitabın tamamı geçtiğimiz yıl *Karısını Şapka Sanan Adam* adıyla piyasaya çıktı. Kitaba da adım veren ilk hikâyedeki doktorun notu ilgi çekiciydi; "Macrae'nin hastası da aynen Dr. P gibi karısını tanıyamıyordu ve onun, karısını tanıması için görsel bir işarete ihtiyacı vardı; ...şöyle göze çarpan, bir kumaş parçasına, yani kocaman bir şapkaya..." Şapkaların goze ilk çarpan aksesuarlar olduğu kesin, ama bizim kültürümüzde bir başka hikâye yaşadı bu başa takılan nesneler. Tartışılmaz miladımız Cumhuriyet öncesi şapkayı uzaktan yakından tanımazdık. Yani ecnebi işiydi. Cumhuriyet balolarıyla birlikte şapkalı kadınlar "türedi". Ve günlük hayatımıza bir türlü giremedi bu şapka denen hoş aksesuarlar. Ancak tatillerde deniz kıyısında güneşten korunmak için, bazen de dağda bayırda rüzgâra, yağışa karşı başörtüsü ya da eşarpla birlikte, onların yanında bazen tercih edilir oldu. Bir yemeğe ya da sinemaya, tiyatroya giderken, yolda yürürken pek de kolay takamıyoruz bu nesneleri. Batı'daki kadar kullanım alanı bulamadı. Neden acaba? Hiç düşündünüz mü? Şapkayla tanışmamızın hangi koşullarda ve hangi donemlerde olduğu bu açıdan önemli. 60'lara kadar bütün kadın ve moda dergilerinde şapka modellerine aksatılmadan yer verildi, gereken herşey yapıldı, ama bir türlü barışamadık işte. Şapka kullananlar hafif uçuk kaçık, sıradışı kabul ediliyor. Eskisi gibi modern, Cumhuriyet kadım olarak da görülmüyorsunuz. Hatta Anadolu'nun bir kasabasında başımızda bir şapkayla sokağa çıkın, maazallah adınız deliye çıkar. Büyük şehirdeyseniz ve yaşınız en fazla 20'li rakamların ilk yarısındaysa biraz kurtarabilirsiniz, ama orta yaş ve sonrası için şapka artık neredeyse yasak. Tabii ki belli bir gelir seviyesinin üstünde olmak, belli bir çevreye girip çıkmak bazı şapkaların kullanım haklarım size verebilir ama İngiliz Kraliyet ailesinin vazgeçilmez aksesuarı bizim buralarda pek kolay kullanılamaz. Tüllüsü, çiçeklisi, hasırı, ipeği her türü vardır, hatta köşebaşında ya da pazarda satılırken bile rastlarsınız ancak öyle heryerde kullanamazsınız. Belki siyah ve klasik bir biçim daha rahat kabul görür ama renkli, çiçekli hani ilk göze çarpan cinsinden bir şapka... boşuna heves etmeyin. Evde bir şapkam var, çok da beğeniyorum ama o bana bakıyor ben ona. Geçtiğimiz 19 Mayıs törenlerim izlediniz mi? Gazetelerdeki fotoğraflarda ya da TV ekranlarında gördüğümüz kadarıyla Meclis Başkanımızın karısı şeref locasında başında şapkasıyla oturuyordu; gururla, kendinden emin. Şapkası da 50'lerin moda dergilerinden seçilmiş gibi. Yeni şapka modellerine belki Boğaziçi Üniversitesinde rastlayabilirsiniz.

Hayalet Gemi mi? Oliver Sacks'ın çevirisini yapan Çiğdem Çalkılıç'tan öğrendiğimize göre derginin ismi Wagner'in *Uçan Hollandalı* operasının konusundan esinlenerek seçilmiş. Konu özetle ruh ve/veya aşkın bitmeyen arayışı (never ending search for soul) demek oluyormuş. Ne diyelim; şapkalar da aksesuar aşkımızın bitmeyen arayışlarında asla kendini bulamayacak bir yerlerde değil mi? Hayatın içine gerçek kullanım alanlarına o kadar az giriyorlar ki. Benimki gibi kapının yanında asılı duruyorlar.

asuman

başörtü üstü şapka

Şapka modernliğin simgesi. O kadar ki geçtiğimiz günlerde modern izlenim vermek isteyen tesettürlü bir hanım, başörtusunün üzerine şapka takmıştı. Şapka da öyle böyle değildi, ünlü bir markanın ürünü. Hanım da o markaya ulaşabilmesinden anladığımız kadarıyla zengin. Zaten Asuman'ın da ifade ettiği gibi, şapka ya paradan ya da bilgiden yana zengin olan kadınların harcı. Yani ya sosyetenin ya da entelektüellerin. Deniz kenarında hasır şapka diğer çeşitlere göre biraz daha yaygın. Örgü bere de kısmen olabilir. Yeni yeni moda olan bir kumaş şapkalar var; orta Avrupa'da geçtiğimiz yüzyıllarda hizmetçilerin taktığı şapkalar hani, onlar da yaygınlaşacaga benziyor ama İngiliz Kraliyet ailesinin taktığı türden şapkalar olacak gibi değil. Kadın nufusun kalan kısmı, başını sıcaktan ve soguktan korumak için başörtusune başvuruyor. Tesetture bu kadar kolay boylesine organik olması değil mi?

Melek Güneş

Sanki bedenimiz bize d

Şişmanlık, çayıflık, kısa boylulık, sarkık memeler, eğri burunlar... Biz bunları neden bu kadar sorun ediyoruz?

Selma: Bedenimin ilk farkına varışım regl olmamla başladı. Ben biraz şanssızdım. Annemle bedenimdeki değişiklikle ilgili hiç diyaloğumuz olmamıştı. Tüm bilgilerim yarım yamalak bulabildiğim kitaplardan veya kulaktan dolmaydı. O zamana kadar erkek oyunları (!) oynayan, ağaçların tepesinden inmeyen ben, birdenbire farklı biri olmuştum. Her şeyde olduğu gibi, sağlık kurallarına çok uygun olmasa da, kendi işimi kendim hallettim. Memelerim çıkmaya başladığında, çok utanmıştım. Doğal bir şeymiş gibi gelmiyordu. Üstelik onları bana sevdirecek kimseler de yoktu çevremde. Koşarken, yürürken, münasebetsiz bir şekilde zıplayan, hoplayan memelerimi bezlerle bağladım. Artık kambur da yürüyordum belli olmasınlar diye. Bedenimdeki yeni değişiklikleri incelemeye kalkmadım. O aralar teyzemi-avın yaştayız-çok kıskanıyordum. El bebek gül bebekti o. İncecik de bir beli vardı. Ailenin son çocuğu olduğundan ve diğerleri ondan çok büyük olduklarından onunla çok ilgileniliyordu. Bana ne zaman sutyen alındığını anımsamıyorum. Ama onun sutyenleri vardı. Bir gün teyzemle dayılara gitmiştik. Hayatımda ilk defa küvetli bir banyo görmüştüm. Küveti suyla doldurup çırılçıplak suya girdiğimizi ve çaktırmadan birbirimizi incelediğimizi anımsıyorum. Liseye başladığımda ise, sivilcelerimle başım dertteydi. Yine ilgilenilmiyordu benimle. Annem babam çalışıyordu ve ailenin en büyük çocuğu da bendim. Ekonomik durum iyi değildi. Bu durumda cildiyeciye falan götürmüyorlardı beni. Pudralarla kapatmaya çalışırdım onları. Kaç kez pudra bulamadığımdan, tebeşir tozu ile kapatmıştım sivilcelerimi. Sonra oldukça tombuldum. Üstelik boyum da kısaydı. 1.59 filan. Yani bana göre birçok olumsuzluk biraradaydı. Ama savaşımım kendi kendimeydi. Dışarıya asla yansıtmıyordum bunları. Mesela boyumun kısalığı. O zamanlar apartman topuklar moda ve ben hep onları giyiyorum. Bir gün ilk sevgilimle - sonradan kocam olacak- bir evde toplanacaktık, arkadaşlarıyla. Eve bir gittim, aman tanrım sanki bana inat gelen bütün kızlar fidan gibi uzun boylular. O gün parmaklarının ucunda dolaşmaktan bileklerime kramp girmişti. Daha sonraları ise uzun bir süre düz papuçlar giydim.

Melahat: Bu çok ilginç. Benim de çok uzun boylu bir kız arkadaşım vardı. O da hep topuklu ayakkabılar giyermiş inat olsun diye.

Ekin: Ben de uzun boylu değilim. Ama boy takıntım olmadı. Şöyle bir 1.90 boyunda, iriyarı bir sevgilim var. Onunla dolaşırken kızlar sevgilime laf atıyorlar ve beni ciddiye almıyorlar bile. Belki de "bu cılız kızın burda ne işi var" diye düşünüp beni ona yakıştıramıyorlardır diye düşünüyorum. Göğüslerim ilk çıkmaya başladığında, ben de çok utanmıştım. Ben de Selma gibi bağlamıştım onları. Oldukça da kiloluydum. Kendimi hiç beğenmiyordum ve anneme çok kızıyordum. Kızıl saçlarından ve yeşil gözlerinden bana hiç bir şey vermemiş, sadece gıdısını bırakmıştı. Uzun süre kıllarımı almadım. Ta ki okuldaki bir çalışmaya gidene kadar. Bütün erkekler bana gülmüşlerdi. Eve gelip, kendi kendime saatlerce ağdayla boğuşmuştum. Bir ara da burnuma taktım. Avnada saatlarce burnuma şekiller veriyordum. Sonuçta bir yanağımın daha büyük olduğuna karar verdim. Bacaklarım güzeldi ama bu bana sıkıntı veriyordu. Erkeklerin bakışlarından kurtulmak için çarpık bacaklı olmayı bile düşlemiştim. Bir sevgilim olana kadar bedenimle çok uğraşmadım. Asıl sorun cinselliği yaşamamla başladı. Uzunca bir zaman aydınlıkta sevişmekten kaçındım. Göbeğimin görünmesinden korkuyordum. Giyinince kusurlarınızı örtebiliyordunuz. Ama sevişirken bunu yapmak oldukça zordu. Oysa ki erkek arkadaşım, rahatça çıplak dolaşabiliyordu. Hem göbeğini, organını saklamaya gerek duymadan.

Selin: Evet gerçekten de, erkekler sanki böyle sorunları yok. Ya da öyle gösteriyorlar. Bir de sevimli hale geliriyorlar... Yok göbeksiz erkek, boyunsuz eve benzermiş falan. Beden şekillenmeye başladığında, tombul olduğumu anımsıyorum. Annem bununla ilgiliydi. Memur çocuğu olduğumdan ekonomik durumumuz pek iyi değildi. Annem penye sutyen alırdı veya kendi dikerdi. O zaman bir arkadaşımın evine gitmişti. Onun dantel sutyenine çok özendi mi hatırlıyorum. Boyum uzun değil ama buna takılmıyordum. Kilo vermeye başladıkça, hatlarım yuvarlaklaştı. Erkekler benimle ilgilenmeye başladıklarında, bedenimin farkına vardım. Çok güzel değildim ama çok çekiciydim. Benim de burnum biraz büyüktü. Ama bunu önemsemiyo

> "Koşarken, yürürken, münasebetsiz bir şekilde zıplayan, hoplayan memelerimi bezlerle bağladım."

rt olsun diye var

"Sonunda bir yanağının daha büyük olduğuna karar verdim."

m. Ta ki sevgililerimden biri, buna kana kadar. Sürekli ameliyat olma- söyleyip duruyordu. Aynada ken- ne bakmaya başlamıştım. Yemeğe tiğimizde, elimle sürekli burnumu patmaya başlıyordum. Daha sonra k sevdiğim bir erkek arkadaşımla nuşurken. Barbara Streisand'ı çok ğendiğini, burnunun ona çok ya- tığını, benim de ona benzediğimi yledi. Bövlece ben burnumu yeni- n sevmeye başladım.

elahat: Ama hep onay bekliyoruz rüvor musunuz? Ben de bedenimi vivordum. Ama burnumla sorunum rdı. Artistler gibi kemiksiz, yukarı lkık bir burun yerine, kemerli, ıradan yüzüme çok yakıştığını far- ttiğim bir burnum vardı. Tek hede- ı para kazanmaya başladığımda dan kurtulmaktı. Ta ki Güzel Sa- tlar'a gitmeye karar verip, desen rsine girinceye kadar. Desen hoca- n, sürekli yüzümü model olarak kullanması -o kadar güzel kızlar dururken-burnumun çok karakteristik özelliği olduğunu söylemesi, burnumla barışmama neden oldu. Burnumla barışmak için farklı gerekçeler de bulmak zorundaydım. Birisi beni tarif ederken, yeşil gözlü kız dese, çok yeşil gözlü kız var. Sarışın dese, sarışın da var. Ama kemer burunlu fazla yoktu. Bu tarif bana cuk oturuyordu. Kendimi sıradışı buluyordum.

Selma: Burun takıntısı çok fazla var galiba. Benim bulunduğum yer, ekonomik olarak üst düzeyde yaşayanların olduğu bir bölge. Kızların istisnasız hemen hepsinin de hokka gibi burunları vardı. Sonradan bir çoğunun ameliyat olduğunu öğrendiğimde çok şaşırmıştım. Galiba sorun, toplumun

"genellikle erkeklerin onayladığı, mükemmel bulduğu, güzel dediği kişilere benzemeye çalışmaktı. Boşandıktan sonra, yavaş yavaş kimliğimi kazanmaya başlamıştım. Bir çok sorun beyinle ilgili sanıyorum. Kendimi, beynimi ve yaptıklarımı sevmeye başladığımda, bedenimle ilgili savaşımımda azalmaya başlamıştı. Tombul bacaklarımı, küçük parmaklarımı, büyük burnumu seviyordum. 30'lu yaşlarımda, daha önceki "taze" dönemimden daha güzeldim. Göğüs takıntım hâlâ var. Burada bir tek doğum yapan benim sanırım. Hem doğum, hem de kürtajlar sonucunda, göğüslerim dikliğini kaybetmişti. Ameliyat olmayı zaman zaman düşünüyorum. Hep küçücük belli belirsiz memelerim olsun istemişimdir. Boşandığım eşimle, yıllar sonra karşılaştığımızda, hiç düşünmediğim halde, ortam o kadar sıcaktı ki, seviştik. Evliyken olmadığı kadar güzeldi. Ve en önemlisi konuşabiliyorduk. Benim takıntılarımın devam ettiğini görünce, çırılçıplak durmam için zorladı. İlk defa hiçbir verimi saklamadan, birinin karşısında duruyordum. Ne kadar güzel olduğumu söyleyip duruyordu. Sonra bir deney yaptık. Memelerimin altına bir kalem koyduk, duruyordu. İki kalem koyduk, durmuyordu. Uzun süre birlikte yaşadığı, benim de çok sevdiğim kadın arkadaşını anlattı bana. Onun göğüsleri çok sarkıktı. Ama bedenini seviyordu. Rahatlıkla üstsüz de güneşlenebiliyordu. Bedenini seven birçok insanla tanıştım. Ve günlerce tartıştık onlarla. Bu süreç benim için çok önemliydi.

Melahat: Bedenimi tanımaya başlamam, yaşıtlarıma göre daha uzun zamanımı aldı. Kardeşimin göğüslerinin büyümesi ve regl olmaya başlaması bile, beni bedenimle yüzyüze getirmeye yetmedi. Neredeyse lise birinci sınıfa kadar sopa gibi bacakların üstünde, bir kemik yığını ile dolaştım. Yine de bedenim, hiçbir zaman bana sorun olmadı. O kadar çok yeteneği olan bir çocuk ve genç kızdım ki, insanlar için zaten özel biriydim. Gözlerim çevremde ki tüm insanları etkileyecek güzellikteydi. Okuduğum yıllar boyunca, öğretmenler odasını, gözlerimi izlemek isteyen öğretmenler sayesinde, sık sık ziyaret eder oldum. Sesim çok güzeldi. (Sigara ile kötüleştirmeyi başarmış durumdayım.) Ve insanlar, söylemeye başladığımda, hep susarlar, bir yerlere dalarlardı. Çok güzel dans ederdim vb. Kısaca bedenimle hep barışık yaşadım. (Burnum hariç) İnsanların bedenleri beni hiçbir zaman ilgilendirmedi. Bedenimle nasıl barışıksam, çevremdeki insanların bedenleri ile de barışıktım. Belki de barışık olmam için koşullarım uygundu. Örneğin: Hiç kilo sorunum olmadı.

Selma: Dikkatimi çeken başka bir şey daha var. Biz kadınlar, kendi bedenimizle ilgilenirken, daha çok erkeklerin bize bakış açıları ile şekillendirmeye çalışıyoruz. Örneğin kış boyu, sağlıklı olabilmek için, hemen yanı başımızdaki jimnastik salonuna gidiyordum. Ve sadece beş-altı kadın vardık. Şu an gidin yer bulamazsınız. Neden? Çünkü yaz geldi ve kadınlar bedenlerini sergileyecekler. Gazeteleri açıp bakın, kısa zamanda kilo verme programları, çeşitli diyetler, vücudumuzu nasıl biçimlendireceğimiz ile ilgili bilgiler var. Estetiğe, güzel görünmeye karşı değilim. Ama bunu, bedenimize yabancı bir şekilde, sadece onu pazarlamak için yapmak bana ters geliyor.

Selin: Sana katılıyorum. Zaten insan, sağlıklı ve mutlu ise, bedeni ile barışık oluyor. Ve o zaman gerçekten güzel görünüyor.

Melahat: Sağlığın yerinde. Hele bir de âşıksam, dünyanın en güzel kadını oluyorum. Bütün kadınların da benim gibi düşündüğüne eminim.

Selma: Gerçekten öyle, Eğer bir şeyler kötü gidiyorsa, ne kadar uğraşırsanız uğraşın, bir türlü güzel olamıyorsunuz. Aşık olduğumda ya da kendimi âşık olmaya hazır hissettiğimde aynaya bakıyorum ve kendimi çok güzel buluyorum.

"Küveti suyla doldurup içine girdiğimizi ve çıkarmadan birbirimizi incelediğimizi anımsıyorum.

RANA

Kızım ve oğlum

çocuklarla ilgili her durumdan anneleri sorumlu tutan "teori"lere karşı bir feminist olarak elbette şerbetliyim ama bu annelerin kız çocuk ve erkek çocukla farklı ilişki kurmaları meselesinin bize karşı uluorta kullanılması kanıma dokunuyor. Üstelik her iki cinsiyetten çocuk sahibi olan bir feminist olarak, konuyla pratik açıdan da gayet içli dışlıyım.

Annelerin kız çocuklarıyla daha çok didiştikleri, erkek çocuklarıyla ilişkilerinin ise daha yumuşak olduğu, hatta onları şımarttıkları söylenir. Tabii bu feminizm açısından ciddi bir mesele. Hani şu erkekleri annelerinin erkek yaptıkları meselesi. Kuşkusuz Adrienne Rich'in "Kadından Doğma" diye çevirebileceğimiz kitabında isabetli bir biçimde belirttiği gibi, kadınlarla erkeklerin her şeye rağmen pek mühim bir ortak noktaları var: Her ikisini de sonuçta kadınlar doğuruyor ve şart olmadığı halde genellikle kadınlar büyütüyor. Aslında, çocuklarla ilgili her durumdan anneleri sorumlu tutan "teori"lere karşı bir feminist olarak elbette şerbetliyim ama bu annelerin kız çocuk ve erkek çocukla farklı ilişki kurmaları meselesinin bize karşı uluorta kullanılması kanıma dokunuyor. Üstelik her iki cinsiyetten çocuk sahibi olan bir feminist olarak, konuyla pratik açıdan da gayet içli dışlıyım. Dolayısıyla ve ister istemez konuyu irdelemek zorunda kaldım (Erkek milleti uzayda konaklama tesisleri kurmak gibi konulara kafa yorarken biz hâlâ buralardayız işte). Ayrıca gayet uygun bir araştırma zemini var çünkü her ikisine de bir batında sahip olma şansı(!) bazı akademik sorunları da kendiliğinden bertaraf ediyor: Yaş ve burç farkı meseleleri.

Bir itirafla başlamak zorundayım. Kızımla son derece "hareketli" bir aşk ilişkisi yaşıyoruz. Büyük kavgalar, tutkulu barışmalar. Oğlumla görece sakin, çekişmesiz bir ilişkimiz var (maalesef mi demeli?).

Tabii oğlanın beni çileden çıkardığı konular yok değil. İlişkimizde anahtar cümlecik "hadi oğlum". Bu cümleciği başa almak şartıyla, "ödevini yap", "yemeğini ye", "giyin" filan. Çünkü oğlanı oyuncaklardan ya da televizyondan alıkoymak bir mesele. Mesela yarım sayfalık ödevin başında yarım gün oturup... "Zübeyde Hanım neden Atatürk'ün annesidir?" gibi manalı sorulara, mümkün olduğu kadar az harf yazabilmek için, "Çünkü öyle" gibi cevaplar vermesi de hiç hoş olmuyor. Ama bunlar neticede benim açımdan bir mesafenin korunabildiği alanlar!

Günahım almak istemem, kızım bu konularda pırlanta gibidir. Gelir gelmez ödevini bitirir. Ne de olsa cam silmek, mutfakta bana rağmen bana yardım etmek gibi önemli işleri var. Bir yazıyı ya da çeviriyi bitirdikten sonra keyif içinde bir bulaşık yıkamanın verdiği iç huzurunu hangi entelektüel kadın inkâr edebilir ki?

Kızım altı yaşına gelene dek üç makyaj takımımı çöpe attım. Geçenlerde sürekli kullandığım iki rujumdan biri esrarengiz bir biçimde kaybolduğunda fazla akıl yürütmeme gerek kalmadı. Çünkü tam evden çıkacağımız sırada, sevgili kızımın dudaklarının aynen o renkte olduğunu farkettim (tabii benden sonra sokaktakiler de). Üçüncüsünde dayanamadım, "Bak biliyorum rujumu sen aldın, sen daha küçüksün, buyuyunce sürersin rujumu bana geri ver" gibi makul bir açılışta bulundum. "Hiç de bile bende değil, ben dudaklarımı kırmızı kalemimle boyadım" dedi. Buyrun! Bunu izleyen iki ay içinde, her evden çıkışta sotaya yatıp rujumun izini arama kararlılığını da gösterdim. Nafile. Bu arada neden gidip o rujun aynısından bir tane alıp konuyu unutmaya çalışmadığım da ayrıca değerlendirilmeli herhalde. En sonunda, rujum ortaya çıktı. Aramızdaki kadınca rekabetin kesinlikle farkında olmayan ve benim kızım vicdanına hitap edebilmek için ortaya yaptığım acıklı konuşmalardan rujumu kaybettiğimi bilen oğlum, gerçek bir erkek saflığıyla, rujumu saklanmış olduğu karanlık köşede tesadüfen bulup sevinç içinde bana getirdi. O sırada onu bir kaşık suda boğmak istediği her halinden belli olan melek kızımın tepkisi ise, "Ben onu zaten dün bulmuştum ama sana söylemeyi unuttum," oldu . Rahatlamaya mahal yok, şimdi de göz kalemim kayıp!

Çiçeklerimin kızım tarafından aşırı sulanmaya maruz kalıp çürümeleri de, beni düşünmeye sevkeden noktalardan biridir. Oğlan bu çiçeklerle hayatta ilgilenmedi. Kızım hayatının ilk üç yılında yapraklarını koparıp topraklarını yemek, sonra da bana "yardım etmek" için intensif sulama yapmak şeklinde konuyla hep ilgiliydi. Sonunda bilinçli ve uzlaşmacı anne rolünde karar kıldım; biraz fasulye çimlendirip saksıya ekmek ve odasına koyup onun bakımına terketmek suretiyle çiçeklerimi kurtardım. (Ama onun için niye bir kök Afrika menekşesi değil de fasulye ektiğim ayrıca düşünmeye değer. Yani bu kız kadınlık oyununu ille de fasulyeden mi oynayacak? Ayrıca onun fasulyesi benim sarmaşığımdan daha güzel boy attı. Taktik istesem şımarır mı acaba?)

Çekiştiğimiz alanlardan biri de mutfak tabii. Ben telaş içinde akşam yemeği yetiştirirken ayağımın altında dolaşıp yemeği ben karıştırayım, soğanı ben doğrayacağım diyen bir yaratık! "Ocağa yaklaşma yanarsın, elini kesersin," derken çıkan vahim kazalar... Ama kızın cinsel kimliğini kazanması için annesiyle özdeşleşmesi gerektiğini de biliyorum ya (sanki biz özdeşleştik de iyi bir şey oldu), onun da yolunu buldum. Benim rahat zamanlarımda pasta yapıyoruz. Yani yine kız için yarattığım kumda oynama durumları. Benim bildiğim ve duruma uygun tek pasta piramit. Kızım bisküvileri ufalayıp havanda ceviz dövüyor, ben de krema yapıyorum. Ama o kumda oynamamaya kararlı: "Anne, bir şey isteyeceğim ama kabul edeceksin!" En sevdiğim istek kipi! "Önce söyle, düşünürüz". Sen kendine yeni bir havan alınca bu havam benim çeyizime koyar mısın!" Hoppala! Ergenlik çağım annemin bana gizli gizli hazırladığı çeyize kızıp alay ederek geçti. Başıma bunlar da mı gelecekti? "Nee, senin çeyizin de mi var?"

Evet varmış meğerse. Hem de benim yüzümden! Geçenlerde sandığı karıştırıp on beş yıldır orda duran ve benim unuttuğum çeyizimi kurcalamasam bunlar hiç olmayacak. Annemin o zamanlar benim için hazırladığı ve hiç kullanmadığım çilek desenli mutfak önlüğü, fırfırlı mandal torbası gibi kıvır zıvırı oynasın diye kıza vermek gafletinde bulunmuştum: "Benim çeyizim var tabii anne, senin bana verdiğin çeyizleri babamın evinde sakladım". Peki al bakalım, havan da senin olsun.

Kısacası oğlum gayet normal bir erkek, ilişkileri, insanlarla değil nesnelerle ilgili. Televizyonun kumandası elmde olsun yeter. Power Rangers, Batman, Super Man, arabalar. Arada alet kutusunu karıştırıp tornavida ve penselere el koyduğu da oluyor ama bana ne tornavidalardan. Gardrobuma dalıp yeni utülenmiş eteklerimi denemeye kalkmıyor ya! Üstelik ne verirsem giyiyor. Onu giymem bunu giyerim kavgası yok. Ayrıca şu Oidipus kompleksi sağolsun, oğlan bana koşulsuz âşık, her şeyimi beğeniyor. Halbuki öteki ukala, "O ne biçim oje öyle, oje kırmızı olur," şeklinde hayatıma müdahale ederek beni şimdiden düşündürüyor: Ya Rabbim. bunun ergenlik çağında ne yapacağız acaba?

Nesrin Tura

utandıranlar

nce kendime ait bir utançla başlamak istiyorum, geçen sayımızda ele aldığım bülent ersoy'un yeni parçası "maazallah"ın sözlerini yanlış yazmışım! doğrusu, "yananı görür allah, e, görür inşallah," olacaktı. bu yanlışlıktan dolayı utanç içindeyim.

gelelim diğer utandıranlara. hülya avşar'la hande ataizi biliyorsunuz, aralarındaki rekabetle geçen ay basının gündemini işgal ettiler. (malum, basın gündemi her zaman memleket gündemini yansıtmıyor.) bizim de kulağımıza ikisiyle ilgili birer olay yansıdı. onları size aktarmak istiyorum.

birincisi hülya avşar'la ilgili. bir radyo programında konu 13 rakkamının uğursuzluğuna geliyor. bir dinleyici telefon ediyor ve diyor ki, "hazreti isa'ya ihanet eden onüçüncü havarisidir. bu rakamın uğursuz sayılması buna dayanır." hülya avşar, genellikle meseleleri halletmekte kullandığı şuh kahkahalarından birisini atıyor ve diyor ki, "ay nereen çıkarıyorsunuz böyle şeyleri!" belki bilirsiniz, *incil*, dünyanın en çok satan iki kitabından birisi (diğeri karl marx'ın *kapital*'ı.) tabu, her şey okumakla olmaz ama ne bileyim, bu kadar çok insan tarafından dıkkate alman bilgilere ulaşmakta da fayda var diye duşünüyorum. gerçi hülya avşar, "entel"liğe meraklı değildir. o daha ziyade zekâ kıvraklığına güvenir. ama hande ataizi öyle değil, o aydın bir sanatçı. bunu hayal kahvesi adındaki bara gitmesinden anlıyoruz mesela. istanbul'da yaşamıyorsanız ve haftalık haber dergilerini okumuyorsanız bilmezsiniz, istanbul'da sattığı içkinin insanın zihnini açtığı barlar var. insan oralara gidince aydın oluyor. hayal kahvesi de bunlardan bir tanesi. neyse, uzatmayalım. hande ataizi aynı zamanda bir tıp harikası sayılabilir. gerçi, kalp naklinden beri tıbbın en büyük başarılarından birisi saydığım harika avcı'yla rekabet edemez tabii (onun estetik ameliyatlar yaptırmadan önceki resimlerini gördünüz mü? ajda pekkan ın adı boş yere çıkmış) ama hande ataizi de ne bileyim karaciğer naklinden sonra sırasını alır gibi görünüyor. işte bu hande, haluk levent'le bir tolkşov'a çıkıyor. haluk levent, kafayı kazıtmış, moda için değil, susurluk'u protesto için. sunucu, hande ataizi'ne dönüp soruyor; "siz böyle bir şey düşünüyor musunuz?" hande cevap veriyor, "yok ben saçlarımdan memnunum, ancak uçlarında kırık var, belki onları aldırırım." yani kadın susurluk'u protesto etmek için kırıklarını aldırıyor. biz de aramızda konuştuk, son mgk kararlarını protesto etmek için röfle attırsak diyoruz. size de tavsiyemiz politik sebeplerle sakın ağda yaptırmaya kalkmayın, acıyormuş.

ayşe düzkan

İki erkek ve ben...

Eşim, akrabam, sevgilim olmayan iki erkekle paylaşıyorum evimi. Çok sıkı iki eski dostumla. Ayıptır söylemesi, pek çok kadınla anlaştığımdan daha iyi anlaşıp, paylaştığım iki erkek dostumdan bahsediyorum.

Uzun zamandır fırsat bulamadığım okumak, yazmak, yalnız kalmak, düşünmek ve dinlenmek için, bayram tatilini evde geçirecek olmam iyi bir fikirdi.

Tatile keyifle başladım. Özlediğim ve istediğim şeylere zaman ayırıyor olmam çok mutlu ediyordu beni, bir şeyi fark edene kadar. Okumak ve düşünmekten arta kalan zamanımda deliler gibi temizlik yapıp, dezenfekte edip, yemek pişirip, çamaşırları gruplandırıp makineye tıktığımı, arka arkaya yıkadığım çamaşırları serip, kurutup, ütuleyip kaldırdığımı fark ettim. (Yoksa tersi miydi ne?)

"Ben n'apıyorum?" sorusunu, tüm bunları yaptığım birkaç günlük koşturmanın neredeyse sonunda hatırladım. Ben gerçekten n'apıyordum?

Eşim, akrabam, sevgilim olmayan iki erkekle paylaşıyorum evimi. Çok sıkı iki eski dostumla. Ayıptır söylemesi, pek çok kadınla anlaştığımdan daha ivi anlaşıp, paylaştığım iki erkek dostumdan bahsediyorum. (Tamam, mükemmel değiller ama sığ da değiller).

Onlar şimdi bayram tatilinde İstanbul dışındalar. Ve ben panik halinde temizlik yapmaktayım. Sanki onların yokluğunu fırsat bilip, evi dezenfekte etmem gerektiği içgüdüsü yönlendiriyor beni son üç gündür. Pek yersiz de sayılmaz aslında bu telaşım. Önce birikmiş bulaşıklar, sonra sekiz postada yıkayıp ütülediğim çamaşırlar, sağa sola atılmış kirli çoraplar, duzensiz dolaplar, tozlanmış köşe bucak, ağzına kadar dolu küllukler, buzdolabında kokuşmuş sebzeler. (Ben bunları bir yerlerden hatırlıyorum, aynı senaryo?)

Tanrım biz bu evde nasıl yaşadık? Son bir aydır eve zaman ayıramayışımızın faturası bu olmamalıydı. Nasıl da birikmiş herşey. Niye?

Üçümüzün de evde olduğu zamanlarda aslında her işin sorumluluğunu paylaşmaya çalışırlar. Ancak bu çabaları hiç bir zaman yaptıkları işleri yeterince iyi yapmaya yetmiyor. Her bulaşıkta nasıl bulaşık yıkandığını, her temizlik günümüzde nerelerin tozunun alınması gerektiğini, lavabonun, klozetin sık sık ovulması gerektiğini, ıspanağın, marulun nasıl daha temiz yıkanacağım hep hatırlatmak, denetlemek zorunda kalmak hiç kolay bir şey değil inanın. Bazen erkeklerin, inatla bu kadar geç öğrenip çabuk unutmalarının sebebini geri zekâlı olabilme ihtimaline bağlıyorum. (Yani öfkelenince). Bazen kızıp, söyleniyorum. Aman tanrım, çok da tahammulsüzler, hemen onlar da söyleniyorlar; of! kaynana gibisin. Vıdı vıdı yapma!

Bizim yapabildiklerimizi, erkekler de isterlerse yapabilirler pekâlâ. Ama erkek açısından meselenin iç yüzü şudur; nasılsa yapacak bir salak bulunur, niye kendimi paralayayım ki? Pek çok ileri-ci, çağdaş, modern erkek arkadaşım bana şunu söyler; siz kadınlar bir takım işlere erkeklerden dalıa yatkınsınız, bunu inkâr etmenin anlamı yok. Niye ısrarla erkeğe elinin yakışmadığı, beceremediği işleri yaptırmaya çalışırsınız? Ben de ısrarla onlara şu yanıtı veririm; (doğru aslında biz analarımızdan ellerimizde birer toz bezi, bulaşık süngeri ve yemek tariflerimizle doğarız. Tanrı da zaten bizi böyle kodlamıştır.) Mesele, öğrenirken dikkatle yoğunlaşma ve öğrenmeyi isteme meselesidir. Ben yirmi beş yaşıma kadar çok fazla dikkat ve olağanüstü el becerisi gerektiren laboratuar analizleri yapmayı bilmezdim. Ne doğduğum da elimde bir mikropipet vardı ne de mikroskop. Bu yaşta bile, istek ve konsantrasyonla yeni şeyleri demek ki öğrenebiliyor insan. Bu koşullarda, "bize öğretilmedi ki, onun için beceremiyoruz" safsatasına inanmak biraz aptallık olmuyor mu? Siz de analarınızdan, tescilli "yönetici" belgeleriniz, hisse senetleriniz ve "sıkı feodal" diplomalarınızla doğmadınız. Tembellik ve sorumsuzluklarınıza bahaneler yaratmaktan, temelsiz iddialarınızı bizlere yutturmaya çalışmaktan vazgeçseniz artık diyorum...

Tüm bunları bilmeme, pek çok sohbet ve tartışmada dile getirmeme rağmen, şu son üç gündür yaşadığım "temizlik ve düzenlilik" sendromunu anlayabilmiş değilim. Bunun faturasını beni böyle yetiştirdiği için anneme mi, düzene mi, ev arkadaşlarıma mı, yoksa hepsine mi keseyim bilmiyorum. Ama bildiğim bir şey var, bayram tatili bitiminde bir kaç hafta ense yapıp, tüm işleri iki erkek ev arkadaşıma yaptırmak için pek çok tez üretip, üstelik bu tezleri temellendirip, tartışmak zorunda kalacağım. İstersem yaparım biliyorum. Tembellik ve sorumsuzluk hakkımı ben de kullanacağım.

Sema

Kötü alışkanlıklar

İçki, gece hayatı, kadın!

Herhangi bir alanda belli yerlere gelmiş veya gelmeye aday olan erkeklere sorulan sorular arasında kadınlarla ilgili olanları pek çoktur. Erkekler de kadınları değerlendirmeyi pek severler. Bir televizyon programında Adıan Şenses yaşamındaki kötü alışkanlıklardan söz ederken "içki, gece hayatı, kadın..." diye sıralıyor, kadınlara bakış açısını ortaya koyuyordu.

Geçtiğimiz günlerde şahsen tanıdığım bir yazarın *Demokrasi* gazetesinde çıkmış olan röportajının fotokopisini okudum. Sorulardan biri kadınlarla ilgiliydi. Yazar kadınlarla ilgili çeşitli değerlendirmeleri sıralıyor, sonra da kendi düşüncelerini anlatıyor. Bunları okuyunca bir şeyler yazma ihtiyacı hissettim ve şunları yazdım bir kâğıda:

Kadınlar yüzyıllardan beri hep erkekler tarafından değerlendirilmiş, onlar için olumlu-olumsuz bir yığın genelleme yapılmıştır. "...Deniz kadın gibidir: Hiç inanmak olmaz ha!" Tevfik Fikret (Balıkçılar). Bazı erkekler kadınların kendilerindeki gucü göremediklerini, silkinmeleri gerektiğini düşünüyorlar. Olumlu mudur, olumsuz mudur bilemem! Ben de silkinmelerini istivorum kadınların. Kadınları çözümlemeye, kafalarındaki köşelere oturtmaya yani her halukârda onları yönlendirmeye çalışan erkeklere haddini bildirmek için! "Sayın akıllı yaratıklar, kadın bilirkişileri!?... Ben kadınım... İnsanım yani... Zayıf-güçlü, şeytan-melek, uysal-hırçın, güzel-çirkin olabilirim. Bu sizi ilgilendirmez. Beni kafanızın köşelerindeki kalıplara sokmaya, kendinize göre tanımlamaya kalkmayın! Beni kendi halime bırakın! Nasıl olacağıma ben karar veririm. Ellerinizi, düşüncelerinizi beyinlerimizden çekin!

Şenay Aydın

Vatikan ruleti

Sevgilim yurtdışındaydı ve benim bebekten önce bakmam gereken günleri sayılı bir annem vardı...

Kucağına oturmuştum o gün annemin; ayakları kırılmış, ikinci elden de öte, mezun olan arkadaşlarımızdan kalan kırmızı koltukta oturan kendisini incitmemeye çalışarak, yaşım da yirmi ikideyken. Öyle çok nadir yaptığım bir şey değiydi ama böylesi, böyleyken ilk kez olmuştu. İçimden, "İşte torununu da kucağına aldın, bu senin son şansın biliyorum." diyerek.

Halbuki bir hafta önce yedinci kürtajına giden sevgili ev arkadaşıma dostluk gösterirken nasıl da cahillikle suçlamıştım onu içimden içimden. Hemşire de -eh tecrübeli tabii- küt diye bana sormaz mı: "Hamile olan siz misiniz?"

Fazlasıyla kendinden emin bir eda ile ne cevap vermiştim hatırlamıyorum ama yanıldığını belirtmiştim. Bluğ çağımdan beri beni hiç meraklandırmamış olan adet kanamam tam da bu dialogdan sonra dört gün gecikmişti. Bana asla olmaz ben çok bilinçli ve dikkatliyimdir ama hadi bir de ben gebelik testi yaptırayım dedim. Kimbilir içimde gizli bir sezgi belki de bir heves veya merak, tanımlayamadığım bir duygunun yarattığı "Ben de hamile kalmış mıyımdır, büvümüş müyümdür?" sorusunun yanıtım öğrenmek için, yüzüğümün taşını ters çevirip sol elimin yüzük parmağına takarak bir laboratuarda aldım soluğu. Oldukça yaşlı bir amca gözlükleri gözündeyken:

"Müjde!" dedi. Gözlükleri olduğu için ona tabii ki inanmayacaktım, test sonucunu bir de benim görmem gerekiyordu. Evet, lam üzerindeki idrar örneğinin tabanındaki çökelekleri ben bile görebiliyordum. "Bebeğim sen varsın," demekten başka söz çıkmadı ağzımdan.

Kızılay daki Yeni Karamürsel'in tam arkasında bulunan Şehit Adem Yavuz sokaktan çıktım ve saatler sonra sevgili ev arkadaşımın işyerinde ikimizi katıla katıla gülerken buldum, ağlamaya zamanım yoktu çünkü. Üçüncü evreye girmiş kanser hastası olan ve her ayın beş günü kemoterapi görmesi gereken, tıbbın elverdiği ölçüde kendine bir yıl süre tanınan annemin -ki bunlardan asla haberdar edilmemeye çalışıldı- bir de benimle ilgili böyle bir haberi nasıl karşılayacağım bugün bile tahmin edemiyorum. Sanırım annemle paylaşmadığım tek sırrım bu oldu, bir de ikincisi

O gün ev arkadaşım da erken geldi eve. Ağustosun 7'si, Ankara'nın sıcağı, saat 15.00 gibi bizler dolma içi hazırlayadurırken annem de kabakları oyuyordu. Birden ne alaka ise ya da ne sezgi ise, eskinin diplomalı ebe-hemşirelerinden olmasının verdiği bir bilgiçlikle: "Eskiden kürtajlar işte böyle kabak oyar gibi rahmin içi kazınarak yapılırdı. neyse şimdi artık vakumla alıyorlar ama yine de tehlikesinin olduğu söylenir. Her seferinde rahim cidarı zedelenir ve incelir, kadınlar buna maruz kalmamak için en azından kendilerinin korunduğundan emin olmalıdırlar," dedi ve elindeki kabağı oymaya devam etti gözüme bakmaktan kaçınarak. Ben ve ev arkadaşım sanki üzerimize sihirli bir değnek değmiş gibi donduk kaldık.

"Ee ne alaka yani şimdi?" diyecek oldum hemen cevabını yetiştirdi: "Canım ben öyle aklıma geldi söyledim bilginiz olsun diye."

Konu, böylece değil, ben annemin kucağına asla kucağıma alamadığım o ilk bebeğimle işte o zaman oturduğumda kapanmıştı. Joyce'un da dediği gibi "Doğa vakumdan hoşlanmaz." Aynı kazınmaya gelemediği gibi.

Sonuçta karar vermem zor olmadı. Sevgilim yurtdışındaydı ve benim bebekten önce bakmam gereken günleri azalmış bir annem vardı, üstelik henüz üniversite üçüncü sınıfa geçmiştim. Çok dikkatli olan ben Vatikan Ruleti diye bilinen takvim metodu tarafından kesinlikle kandırılmıştım ve çok dikkatli bir şekilde kimseye sezdirmeden takvimi sıfırlamalıydım. Tedavi sonrası yıpranmış, hırpalanmış haliyle annemi 11 saatlik yolculuğa tek başına uğurladım, ertesi gün takvimi sıfırladım ve daha ertesi gün 11 saatlik yolculuğa ben de çıktım. Bugün doğanın vakumdan hoşlanmadığından kesinlikle eminim. Çocuk sahibi olmaya karar vermemin üzerinden tam bir yıl geçti ve ben hâlâ umutluyum.

RVG

Akıllı kadınlar

Ne olacak bu düşünen, üreten akıllı kadınların hali... Gerçekten hakettiğiniz akıllı erkekleri biz ne zaman bulacağız? Yoksa olmasını umut ettiğimiz böyle bir erkek türü yok mu?

Akıllı kadınlar sevilmezler. Daha doğrusu erkekler akıllı kadınları sevmezler. Bu genellemenin içine ne yazık ki, küçük bir azınlığı oluşturan duyarlı erkekleri de katmak durumundayım. Yaşadıklarım ve tanık olduğum ilişkiler, ne yazıktır ki, bunun tersini söylememe yetmiyor. Burada akıllı kadından kastım, kendisiyle yüzleşmeyi başarmış, yaşamı ve ilişkilerini sorgulayan, haklarının bilincinde ve arayışında olan, yani düşünen kadınlar. Tabii bu söylediğimiz de pek kolay altından kalkılabilir şeyler değil doğrusu. Bir kere adamakıllı duyarlılık ve sabır gerektiren, meşakkatli bir iş. Bu işlerden acı çekmeden, yara almadan kurtulanımız azdır, ama kadınlar bu yaraları sarmayı da beceriyorlar. Akıllı kadınlar, insanlarla ve bilhassa erkeklerle olan ilişkilerinde olabildiğince cesaretli, soru soran, ilişkisindeki hakkını söke söke alan ama bir o kadar da sevgisine, aşkına sahip çıkan kadınlar bence. İşte böyle kadın tipleri, en babayiğidinden duyarlı, çağdaş ve "akıllı kadın" tutkunu erkeklerin dahi gözünü korkutuyor. En şahsiyetli erkek dahi, karşısına güç ve kararlılıkla çıkan bu kadın tipini, kolay kolay kabullenemiyor. Yani ürküyor, yani tırsıyor, korkuyor. Aptal bir güzeli yanında taşımayı kaldıramayan bu sözde "akıllı kadın" müptelası erkekler, bir-iki akıllı ve üreten kadınla yaşadıkları zorlu ilişkilerin sonunda kazın ayağının hiç de öyle olmadığım anlayarak, serbest piyasa rekabetinin nimetlerinden, seçme avantajlarını da kullanarak, hakkettiklerini düşündükleri tercihlerle kendilerini ödüllendiriyorlar.

Ee, ne de olsa insanın hele de erkeğin doğası kolaya oldukça yatkındır. Hiç üzülmeden, emek sarfedip, kafa yormadan yaşayabileceği onca ilişki varken ve hatta İngiliz porselenlerinde özel soslarla sunulmuş, iştah kabartıcı bir ziyafet sofrası önünde dururken, öyle sormalı-sorgulamalı, çözümlemeli- bulmacalı ilişkilerle, zor kadınlarla uğraşmak da neyin nesiymiş? Yok akılmış, iradeymiş, özgürlükmüş, aptalca kadın duyarlılığıymış... Sırf "akıllı kadın" söylemi adına böylesine zor, keyifsiz bir işe katlanmaya, kafa kırıp lügate yeni kelimeler ekleme külfetine ne gerek? Üstelik başroldeki duyarlı erkeğimiz, içten içe üstünlük saydığı konumunu, kendisini güdüleyen egemenlik hissinin üzerinde yarattığı tatmini, bir kadına kaptırmak veya paylaşmak kaygısını ne diye yaşasın?

O, pek çok hemcinsinden farklı olarak "duyarlı erkek" imajını yaratmış, ayrıcalıklı bir kadın dostu değil mi ki zaten? Bu imaj ona yeter de artar. Hele de yarattığı imaja, inceliğe tapacak bir kadın müridler ordusu yaratma şansı varken, risk yüzdesi fazlaca olan zor ilişkilere girmek, biraz donkişotvari bir davranış olurdu doğrusu. İşin ucunda her şeyi eline-yüzüne bulaştırmak da var, allah saklasın. Bahsettiğimiz türden adamların bir de, öyle böyle sanatın kıyısından geçmişleri, "entellik sığınağında ne halt yesem mübahtır" anlayışı taşıyanları vardır ki, tüm akıllı kadınları, böyle adamların gazabından korusun yüce rabbim. Hani yamlıp-yenilip körün taşı, hani olura, böyle adamlara âşık falan olmamak için siz yine de bildiğiniz bütün önlemleri alın derim. Sanatçı erkeğimizin derin duyarhhklarımn yarattığı iç çelişkilerinin yollarında heba olmuş akıllı kadınların travmalarım lokman hekim gelse onaramaz deyip, bu konudaki tespitlerimi de sizinle paylaştıktan sonra, konuyu toparlayayım dilerseniz. Yani şimdi ne olacak bu düşünen, üreten akıllı kadınların hali diyorum... Gerçekten hakkettiğimiz akıllı erkekleri biz ne zaman bulacağız?

Potansiyeller görüp, altından düz adamların çıktığı, düz ve sığ ilişkilerden ben şahsen bıktım. Yoksa olmasını umudettiğimiz böyle bir erkek türü yok mu? Varsa neredeler, işaret buyursunlar. Hani öyle, olsun da nasıl olursa olsun babında, erkek düşkünü bir kadın değilim ama, hiç değilse önümüzdeki baharı, kuşlar, çiçekler, böceklerle yetinmeyeceğimiz, nitelikli bir aşkla şenlendirsek fena mı olur? (Böylelerinden çok sıkıldım ya!)

Umarım anlatabilmişimdir derdimi, sevgili kadınlar...

Neris B.

AYIP KÖŞE

Aslında o sakin kıyı kasabasına gidişimin asıl sebebi, kötü bitmiş bir ilişkiyi gözden geçirmek, yaşayacağım sakin bir tatille, beni anlayan bir kaç eski dostumla konuşarak kendime gelebilmekti.

Fransız grupla bir otelin barında tanıştık. Her yaz Fransa'dan aynı beldeye tatile geldiklerini söylediler. Onların arkadaş olma konusundaki fazlaca olan gayretlerine biz de grupça karşılık verdik. Son derece sıcak, insan canlısı, sevimli tiplerdi. Etrafıma yaydığım negatif enerjiyi algılamış olmalılar ki, ilk gün çok temkinliydiler bana karşı. İki gün sonunda iyi bir diyalog kurulmuştu bile. Akşamları barda oturuyor, sohbet etmeye çalışıp, eğleniyorduk. Herkesin serayı gezmeye gittiği bir akşam otelde yalnız kalmayı tercih ettim. Birşeyler içmek için bara indim. Ahbaplık kurduğumuz barmenle sohbet etmeye başladık. Biraz sonra gruptan Jean geldi yanıma, oturdu. Konuşmaya başladık. Keyifsizliğimin sebeplerini çok merak ediyordu. Geçiştirmeye ve konuyu değiştirmeye çalışıp durdum. Ben sorularım yanıtlamaya çalışırken elini çıplak bacağıma koydu sakince. Rahat bir toplum olduklarını bildiğim ve ilkel bulacağı bir tepki göstermemek için aldırmamış gibi yaptım. Sonra sustuk. Parmaklarıyla bacağımda minik daireler çizmeye başladı. Ne söylemem ve yapmam gerektiğini kestiremiyordum, tutulup kalmıştım. Ayrıca kasıklarımda böceklerin gezindiğini hissedip utandım. Hafifçe beni tutarak, onunla gitmem gerektiğini hissettirdi. Hiç karşı koyamadan ve hiç bir şey sormadan kalktım yerimden. O hâlâ konuşuyordu, espriler yapıp gülüyordu. Bense anlattıklarını kulaklarımdaki uğultudan duyamıyor ve bu kadarcık tahrikten etkilendiğim için kendimden utanıyordum.

Her gece birbirimizi elbiselerimizle iterek şakalaştığımız havuza kadar yürüdük. Bu arada biraz toparlandığımı duşunuyordum. Jean çirkin bir erkekti. Ama çirkin erkeklerin bende garip bir etki yarattıklarım ve çekici geldiklerini biliyordum. Jean iri gövdesinden, kocaman ellerinden beklenmeyecek bir yumuşaklıkla, saçlarımda ve kalçalarımda dolaştırmaya başladı ellerini. Kasıklarımdaki böcekler yeniden harekete geçtiler. Başımı yavaşça yaklaştırdı başına. Öpüşmeye başladık. Kulaklarınnn arkasına dokundurdu parmaklarım, çeneme, boynuma. Dudakları ağız kenarlarımda, sonra dilim ağzında. Tanrım, çok yumuşak ve baştan çıkarıcı öpüyordu, asla acelesiz. Sanki, sabırla öpüşmeye, sevişmeye daha fazla katılmamı, tüm benliğinde onu istememi bekliyordu.

İstediği oldu sonunda, dilini isteklş aldım ağzımın içine, uzun uzun öpüştük. Ellerim sırtında, kollarında, kalçasında. Elleri göğüslerim, kalçam, göbeğimde. Tüm bedenim, aklım istiyor onu. Jean tüm bunları yaparken, usulca havuza doğru sürükledi beni. Suyun içindeydik. Bedenlerimizdeki ürpertiye rağmen, devam ettik öpüşmeye, dokunmaya.

Üstümüzdeki giysileri sabırla çıkarttık. Sonra, aklıma arkadaşlarımızın dönmüş olabilecekleri geldi. Soyunmaya panik halde devam ettik ve O, suyun içinde bedenimin her noktasına dokunuyor, öpüyordu, tabii bende. Eli orama kaydı, sabırla daireler çizip, gidip geldi içimde. Ellerimle penisini buldum. Dokundum, okşadım, Artık içimde olmalıydı. Büyük bir ayinle girdi içime, kocaman, güzel bir sertlikle. Lütfen ulaşmalısın bana, biraz daha.

Öyle güzel dokunuyor, öpüyor, öyle sabırla gidip geliyordu ki içimde, asla acele etmeden, her devinimin hakkını vererek ve bendeki sonuçlarını bekleyerek, sevişmenin tadını çıkararak. Hiç bitmesini istemediğim bir andı, her ikimizinde boşaldığı an. Soluk soluğa ve ıpıslak. Neler mırıldandığımı anımsamıyorum ama onun, "Herkesi boşver, gelsinler," dediğini işittim.

Sonuçta, milletini tanımadığım, dilini iyi konuşamadığım Jean, bana bağışladığı anlayış, sunduğu karşılıksız, beklentisiz şefkatin yanısıra, birbirinden mükemmel on beş güzel ve yüksek rakımlı yaz akşamı yaşattı.

Onunla olmaktan ve hiç tarzım olmadığı halde, hesapsız bir ilişkiyi yaşamaktan asla pişmanlık duymadım. Bazı şeyleri anlamak ve anlatmak için daima bir dil gerekmediğini, sözün bittiği yerde evrensel bir dilin kullanılması gerektiğini Jean'la öğrendim. Teşekkürler sana.

Erkek karşısında

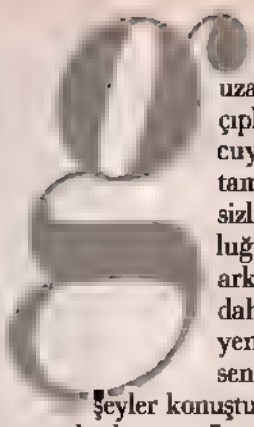

Şenç kadın, yanında uzanan sevdiğinin yarı çıplak vücuduna gözucuyla bakıp, "Tamam tamam" dedi bütün sessizliğiyle, "Senin dostluğunu kaybetmektense arkamı dönüp yatarım daha iyi... Beni dinleyen, anlayan tek insan sensin. Seninle yalnızca şeyler konuştuğum zaman bile çok rahatlıyorum."

Zaman zaman, belirsiz biçimde erkeklerle de birlikte olan bir lezbiyendi Sezin. Erkekler onun için çoğu kez intikam alınması gereken yaratıklardı. Ama bir kadının, özellikle geçmişi acılarla dolu bir lezbiyenin erkek karşısındaki tavrı çok özeldi. Sıradan bir kadın, erkek aşığı için günlerce ağlayabilirdi. Lezbiyenler için ise erkek, hiçten başka bir şey değildi. Belki erkeğin acı çekmesi için, işi bitince gitmesini özellikle isteyebilirlerdi...

İlk ilişkisini babasıyla on bir yaşında yaşaması çok etkilemişti Sezin'i. Babası onu zaman zaman yatağına alıp, "Annen gibisin, onun gibi olacaksın," derdi. Sezin henüz orospuluğun ve annesinin ne durumda olduğunun ne bilincinde ne ayırdındaydı. Ama bu sözlerle, ilk cinsel deneyimini güya yaşamıştı. Öylesine bilgisizdi ki babasının ne yaptığının bilincine çok sonraları varabilmişti. Babasının yaptıklarının ne olduğunu anladığında ise aynı zamanda bir lezbiyen tavır ve erkeklere acı çektirme süreci de başlamış oluyordu. Erkekler karşısındaki lezbiyen tavrın en önemli nedenlerinden biriydi bu... Evet, orospuluk yaparak babasına o da acı verecekti. Erkeklerle yatarak onlara acı çektirecekti. Anne ve sevgili özlemi ise artık kadınlara doğru gelişen bir kayışla gelişecekti. Böylece erkeğe karşı lezbiyenliğe doğru bir gidiş başlayacaktı. Lezbiyenlerin önemli bir bölümü geçmişlerinde erkeklerle çoğu kez sonu acılarla biten ilişkiler yaşamıştı. Bu, onlara literatürde ya da psikologların tanımlamalarında "biseksüel" denmesine neden olabiliyordu, ancak bu da kesinlikle yanlıştı. Çünkü bu, onların bilinçli ya da bilinçaltındaki bütün tercihlerini kadın kadına bir aşka yöneltmelerine engel oluşturmuyordu. Oysa Psikolog Charlotte D. Kasl'a göre "heteroseksüel kadınlar, lezbiyen kadınlara daha çekici gelmekteydi". Çünkü bu kadınları, lezbiyenlerin daha güçlü bulduğunu düşünmekteydi Charlotte D. Kasl. Yine Kasl, bu kez de "Heteroseksüel kadınların erkeklere bağımlılıkları yüzünden çektiklerine ve baskı altındaki güçlerine ayna tuttukları için lezbiyen kadınlardan korktuklarını" ileri sürmekteydi. Ayrıca lezbiyenlerin erkeksi bir kimlikle sevme eğilimi gösterdikleri heteroseksüel kadınlardan bir güç ve sevgi talepleri de vardı. Bu konudaki örnekler psikanalizin sıradan verilerine bile ters düşmemekteydi. Örneğin Sezin gibi bazı lezbiyenler "yılan"a ilgi duyuyorlardı. Sezin her zaman bir yılanı beslemeyi düşünmekteydi. "Evimde hep bir yılan beslemeyi düşünmüşümdür. Bende ürküntü yaratmıyorlar. Onları koynuma alıp zararsızlaştıklarını düşünmek bana mutluluk veriyor. Zaman zaman rüyalarımda bile bir yılanı vücudumda gezinirken görürüm. Ama o yılan, ansızın bir başka kadın oluverir. Artık bir yılan haline gelen ve o kadının vücudunda kıvrılan ben olurum. İşte o zaman bir bocalamaya düşer, yılanlaşan ben'in karşı tarafı incitebileceğinden ürkerim," diyordu Sezin. Fakat günlük yaşamda lezbiyenlik yine de ağır basan bir tercihti.

"Çünkü," diyordu Sezin, "Kendisini erkek gibi gören kadın çok daha sert, çok daha aşırı ve çok daha belirleyici olur. Öyle ki normal bir erkeğe göre daha aşırıdır ve kendini erkekten daha üstün hisseder.

Psikanalizin büyük ustası Freud'a göre ise yılan psikoanaliz kuramında erkeklik organının, yani penisin bire bir sembolüydü. O'nun yılan imgesinde rüyalarına girmesini, lezbiyenler için bir bilinçaltı tavrının Freudcü çözümlemesinden çok, kendilerindeki erkeksi rol ile özdeşleştirmek daha mantıklı bir tutum sayılmalıydı. Bir erkek psikanalistin bunu derinlemesine kavraması güç bir yaklaşım olurdu. Bunu yapacak kişinin kadın ve üstelik bir lezbiyen olması gerekliydi. Örneğin ünlü yeni-Freudcü bilim kadını Dr. Karen Horney, tüm Freud öğretisini kadın duyguları açısından eksik bulup baştan aşağı tekrar incelediğinde, böylesi bir yaklaşımın doğruluğu ortaya çıkarmıştı. Bazı lezbiyenler kendilerini kadın karşısında bir erkek gibi görerek bunu cinsel tutumlarına yansıtıyorlardı. Örneğin kadın sevgilisi karşısında kendini bir erkek gibi gören Sezin, yerine göre çok daha sert olmaktaydı. Fakat aralarındaki bütünüyle kadınsı olan aşk, sevgilisini incitme

lezbiyen tavır

noktasına geldiğinde önemli bir bocalama tavrım göstermekteydi. "Hatta," diyordu Sezin, "bazı beraberliklerim sado-mazo ilişkisine kadar gelmişti".

İşte Sezin'in Aslı ile ilk tanıştığı günlerde hissettiği yoğun aşk duygusuna rağmen onu kendisinden uzak tutmasının nedeni buralarda gizlenmekteydi. Aslı'yı kaybetmek istemiyordu. Ayrıca ne türden olursa olsun cinsellik, doğrudan doğruya aralarında tek amaçlı bir tercih biçimi gibi yaşandığında Ash sevgiyi, yalnızca kendisine ait bir arzuyu kullanıyormuş gibi algılayabilirdi. Bu da erkekle kadın arasındaki ilişkinin temeliydi zaten. "Çünkü," diyordu Sezin, "Kendisini erkek gibi gören kadın çok daha sert, çok daha aktif ve çok daha belirleyici olur. Öyle ki normal bir erkeğe göre daha aktiftir ve kendini erkekten daha üstün hisseder. Kadın gibi gören ise daha pasif ve daha boyun eğici bir tavır içerisindedir. Fakat öteki de sonuçta bir kadın, hatta derinlerde hâlâ "temiz bir genç kız" olduğundan, karşısındaki başeğen kadının da aynı duyguları beslediğini görür, dahası hiçbir erkeğin asla bilemeyeceği bir biçimde de bilir ve yaşar." Öyle ki sadece lezbiyenler değil, hemen çoğu kadın yaşantısında pişmanlık duyduğu ya da karanlıkta kalan bütün olgular karşısında sık sık "kendimi halen bakire bir genç kızın incitmeyi ve incinmeyi göze alamayacak duygusallığında hissediyorum," diyebiliyordu.

İşte lezbiyenlerin ilişkilerindeki kilit noktalardan biri de budur. Böylesi nedenlerden dolayı bir erkeğin, ister lezbiyen ister biseksüel lezbiyen olsun kadın karşısında kendini kanıtlaması ve yaptığı bilinçli ya da bilinçsiz tüm güç gösterileri onlar tarafından iğrenç bir gülünçlülük biçiminde algılanmaktaydı. Bir lezbiyeni aile içi ve belki ensest ilişkilerden başka bir erkeğe karşı tavır almaya iten diğer nedenlerin başında kendisini toplumda bir erkek cinselliği ile çevrili olarak bulmasıdır. Aile kurumu, erkekler ve sevgilileri, lezbiyenin seveceği insanlar, hepsi erkeklerin dünyasında ve onların elinde gibidir. Çocukluğundan beri gizliden gizliye erkeklerle rekabet eden lezbiyen kadın, böylesi bir savaşımın zirvesinde bulur ve hisseder kendisini. İşte bu nedenle bir lezbiyen ya da biseksüel lezbiyen bir taraftan erkekleri de küçümseyici bir tavırla elde etmeye çalışırken diğer taraftan onların cinsiyetlerini de hor görür. Onları elde etmesindeki psikolojik amaç, toplumda baskın ve kazanmış gibi görülen erkek cinselliğini elde edip itmek ve böylece erkeğin zaferi üzerinde bir yeni ve kadınsı zafer kazanmaktır.

Erkeğin karşısında bir tavır olarak gelişen lezbiyenlik ve lezbiyenler, toplum dışı ve toplumdan saklanan kişiler olarak gizliliğin belirsizliğine sığınmak zorunda kalmayacaklar.

N.B.U.

UĞRAŞIP DURUYORUZ

Kadın kadına tatil...

Yaz mevsiminin gelmekte nazlandığı şu sıralar, kafamda bu tatilde ne yapacağımı düşünüp dururken, aklıma geçtiğimiz yaz tatilinde yaşadıklarım takıldı. Bir kadın arkadaşımla tatil programlarımızı konuşurken, ikimizin de tatil planlarının uyuştuğunu görüp, şöyle kadın kadına bir tatil yapalım demiştik. Onun küçük bir kızı benim de aynı yaşlarda bir oğlum var. Çocuklar birbirleriyle oynarken, biz de kafamızı dinleriz diye düşündük. Gideceğimiz yerdeki bir tanıdığı arayıp, bir ev kiraladık ve hazırlıklarımızı tamamladık. Son anda arkadaşımın biri kız, biri erkek on dört-on beş yaşlarındaki iki yeğeninin de bizimle gelmek istediğini öğrenip, acaba sorun çıkar mı diye biraz endişe ettik ama sonunda, "Fena mı işte, bize yardım eder, çocuklarla da ilgilenirler" deyip gönül rahatlığıyla düştük yollara. Kalacağımız eve varınca daha da neşelendik. Ev tam istediğimiz gibi rahat, geniş ve tam sahilin karşısındaydı. Gittiğimiz ilk gün evi erzakla doldurup, yol yorgunluğumuzu atmak için yatacağımız yerleri belirleyip uyuduk. Ertesi sabah çocukların neşeli çığlıklarıyla uyanıp, ilk günün heyecanıyla kahvaltı hazırlığına giriştik. Ciğerlerimiz temiz havanın etkisiyle sarhoş olmuş, midemiz hiç olmadığı kadar aç, guruldayıp duruyordu. Tatilin, daha ilk günlerinde bize bu kadar iyi geldiğine sevinip, şehirin kirli havasından yanakları solmuş çocuklarımızın kilo alacağım umuyoruz. Gelgelelim günler geçtikçe mide gurultuları bir türlü durmak bilmiyordu. Arkadaşımla benim midelerimiz normale dönmüştü dönmesine ama çocuklar her saat başı dilleri dışarı sarkmış vaziyette masa başından ayrılmıyorlardı.

İlk gün aldığımız erzak iki günde tükenmişti bile. Bu durumda tekrar alışveriş yapıp, maddi durumumuzu gözden geçirmemiz gerekiyordu. Oradaki esnaftan hangi günlerde pazar kurulduğunu öğrendik ve neler alacağımızı planladık. Kendimizle ilgili yaptığımız planlar uçup gitmişti; tek düşündüğümüz ne yemek yapacağımız, neleri pişirirsek çocukların kilo alacağım hesaplamak ve bu arada kalan zamanımızda (tabi kalırsa) yine çocukları gezilmesi,görülmesi gereken yerlere götürmekti. Bu duruma göre arkadaşımla pazarın kurulduğu gün alışverişe çıktık. İtiş-kakış içinde alınması gerekli her şeyi alıp, ikimizin de taşıyabileceğinin iki misli erzağı kollarımız tutulana kadar zor-bela arabaya attık kendimizi. Eve vardığımızda artık ağrıdan tutulmuş kollarınız ve bedenimizle tekrar mutfağın yolunu tutuyoruz. Çünkü aldıklarımızı çürümesinler diye buzdolabına yerleştirmemiz ve iki saatlik yokluğumuzda açlıktan mahvolduklarını söyleyen çocuklara yemek hazırlamamız gerekiyor. Ustelik yaptığımız yemeklerde de problemler çıkıyordu. Birinin beğendiği yemeği öbürü yemiyor, öbürünün yediğini öteki beğenmiyordu. Sadece yesinler diye en yapılmayacak yemeği bile pişiriyorduk. Günler geçtikçe yaptığımız tek şeyin kahvaltı hazırlamak, bir saat kadar denize girmek, apar-topar öğle yemeğini pişirmek, sonra yine sahilde bir-kaç saat oyalanmak ve tekrar mutfağa girip akşam yemeği hazırlamak olduğunu farkettik. Bu arada sofra kurmak, kaldırmak ve bir sürü bulaşık yıkamak gibi işleri de saymıyorum tabii. Çocukların sık sık kirlettikleri elbiseleri, mayoları, kumlu oyuncakları da cabası. Bir-iki saatlik deniz keyfi (çocuklara göz-kulak olmaya keyif denebilirse tabii) dışında, iş yapmaktan başka yaptığımız bir şey yoktu. Normal yaşantımızda bile böyle yorulduğumu hatırlamıyordum doğrusu. İkimiz de evimize dönmek için canatmaya başlamıştık bile. Oysa daha vaktimiz vardı dönmek için. Pılımızı pırtımızı toplayıp evlerimizin alıştığımız düzenine ve rahatlığına dönebilirdik. Ya da burada kalıp biraz daha hırpalanabilirdik. Biz birincisini tercih etmeye yatkındık ama bu sefer de aylarca çocukların asık suratlarını çekip, her fırsatta bu olayı başımıza kakmalarından korktuk. En sonunda düşündük taşındık ve kalmaya karar verdik. Çocuklar için kendimizi feda edecektik. Bizim yapamadığımız tatili onlar yapacaktı. Güç bela kalan günlerimizi aynı güçlükler ve yedikçe yemek canavarlarına dönen çocuklara yemekler pişirerek geçirdik. Kendimizi apar-topar otobüse attığımızda, çocuklar yanakları pembe pembe birer melek gibi uyurken, biz sızlayan kemiklerimize masaj yaparak, kötü kaderimize lanet okuyorduk. Bu seneki tatil planlarımı henüz belirlemedim ama tekrar aynı duruma düşmeyeceğime yemin ettim. Tatilde de evde yaptığım işlerin aynısını yapacaksam ve iki misli yorulacaksam tatile çıkmanın ne anlamı var ki...

Geçen seneki tatilde bizim durumumuzda bir sürü kadın vardı. Hepsi de çocuklarının peşinde dolanıp duruyor, sonra da mutfakta yemek pişirip, ev temizliyorlardı. Kocalarıyla gelenlerde bile durum aynıydı. Kocaları ise büyük bir keyifle denize giriyor, güneşleniyor, geziyorlardı. Sonra da normal yaşantılarındaki gibi hazırlanan sofrada yemeklerini yiyip, iyi beslenmekten dolayı şişmiş göbekleriyle, gerine gerine sahil gezintilerine çıkıyorlardı. Her zamanki düzenleri devam ediyordu. Kadınlar için ise tek değişiklik mekândı. Onlar da mekânın değişikliği dışında evlerindeki bütün işlerin aynısını hatta fazlasını 'tatilde' sürdürüyorlardı. Sonuçta kadının yazgısı her yerde aynı ve tatilde bile değişmiyor. Karar verdim bundan sonra evişi yapacağım tatile çıkmayacağım.

Nevin

Gördüğünüz anda tabanları yağlayın

Arıza kadınlar

Konumuz "benim magazin kadınlarım". Diyelim Muazzez Abacı, Oya Aydoğan, Serpil Çakmaklı; arıza kadınların şahı Ahu Tuğba. Çok ucundan Banu Alkan. İleri geri (hoplaya zıplaya) bunlardan konuşacağım. Sarmadıysa baştan haberiniz olsun. Yani ön tarafa parlak ve irilerini yerleştirip kesekağıdınıza ezik ve çürük çarıkları dolduracak değiliz. Şunun şurasında muhabbetimiz derindir.

Ben onlara "arıza kadın" diyorum. Benim beğendiğim kadınlar onlar. Yani: Oyum Arıza Kadınlara! "Özel" hayatımda pek çok arıza kadın var. Kadın arkadaşlarım, pek yakınlarım, ismini veremeyeceğim enn yakınlarım. Bir de bilim kadınlarım severim ben. Onlar da sıkı arıza kadın potansiyeli barındırırlar ama arıza çıkarmaya vakitleri yoktur. Kendilerini bilime adamışlardır: diyelim tıbba. Kör şafakta geçirip üstlerine beyaz gömleği, cumartesiydi pazardı, geceydi tatildi mefhumlarından azade, koşturur dururlar o gecekonduhastanelerin koridorlarında. Kadın arkadaşlarımın en hası, bu doktorculuk hastalığından muzdariptir. Güzel yüzünü zor görürüm, o denli çalışır. Lisede gece-gündüz birlikte olduğumuz günler burnumda tüter. Hem alabildiğine dalgın, hem bir fili hasetinden çatlatacak kadar hafızası kuvvetli: sevgili bilim kadını arkadaşım benim. Hasretle gözlerinden öperim.

Ama konumuz "benim kadınlarım" değil. Konumuz "benim magazin kadınlarım". Diyelim Muazzez Abacı, Oya Aydoğan, Serpil Çakmaklı; arıza kadınların şahı Ahu Tuğba. Çok ucundan Banu Alkan. İleri geri (hoplaya zıplaya) bunlardan konuşacağım. Sarmadıysa baştan haberiniz olsun. Yani ön tarafa parlak ve irilerini yerleştirip kesekağıdınıza ezik ve çürük çarıkları dolduracak değiliz. Şunun şurasında muhabbetimiz derindir.

Muazzez Abacı vukuatı bol bir kadın. Ankara Koleji mezunu, evinde caz söylüyor. İlk kocası polis, ikincisi avukat, üçüncüsü yeraltı dünyasının ünlü şahsiyeti Hasan Heybetli (iki kez evlenip ayrıldılar); son sevgilisi yine polis.

"That brings us back to do! do! do! do!"

Polis bey sağda solda çok konuşuyordu. Kameraların önünde birbirlerini tokatladılar. Karısı ve çocuklarıyla Polis Evi'nde yemek yemekte (Muazzez'e yapılır mı bu?) hiçbir beis görmedi. Abacı tarafından terk edilince de onun için yazdığı şürleri, magazin programlarında elinde viski bardağı, (enteresandır) Muazzez Abacı'nın evinden okumakta hiçbir beis görmedi. Tabiidir, affedilmedi. Arıza kadınlar kincidir.

Adnan Şenses öncesi dönemlerinde, şarkılarımızı bu kadar güzel (abartısız, hıçkırıksız, yırtınmasız) okuyan Abacı (polis-avukat-mafya) kanun üçgeninden çıkamıyor bir türlü gönül işlerinde. İyi bir anne. Kızından bahsederken, ona bakarken hemen anlıyorsunuz. Kızı da doktor biliyorsunuz. Arıza kadın olacağıma, bilim olayım demişcesine. (Bizde teoriler taş gibi.)

Muazzez Abacı'nın kafası iyiyken (ki çoğunlukla öyleye benziyor) saygısız müşterilere, notalara basamayan "as"solistlere nasıl hakaret yağdırdığı da efsaneleşmiştir. Yani arıza kadınlar müdanasızdır. Pire için yorgan yakar seyrine bakarlar.

Bir başka kolejli kızımız Saint Benoit'lı Oya Aydoğan. Bir zamanlar çok popülerdi. Hep kötüötesi filmlerde oynadı. Tek ipesapa gelir filmi Tarık Akan'la oynadığı *Beyoğlu'nun Arka Sokakları*. Orda öyle tombul tombul bir fahişeyi canlandırıyordu. Kendi konuşuyordu; yumuşak sıcacık bir sesi var. Kız çocuğu sesi. O ses, o bakışlar, o duruş filan. O kadar feminen, o kadar tatlıydı ki. Çocuk istedi, soldan beşinci İzmir'li odun tüccarından "gayriresmi" bir oğlu oldu. Kendi istemiş, kendi doğurmuştu. Çocuğun adını Onur koydu. Kimsenin nikâhına muhtaç değildi çocuk sahibi olmak için. Ara ara Anadolu'yu turluyor, bazen gazinolarda çalışıyor. Nadiren çıktığı magazin programlarında öylesine dobra ve öylesine zeki konuşuyor ki. Hiçbir bayağı hesapla uğraşma derdinde değil. İstediğini istediği gibi söylüyor. İçin için beğeniyorum.

Serpil Çakmaklı magazin programlarında izlediğim bu camia kadınlarının en duzgün konuşanı. Sözcükleri hedefini vuruyor; bir şey anlatmak istiyorsa harikulade güzel anlatıyor. Öyle kakarakukuru akımdıbokumdu değil. Artık insanların şizoid ve karacahil söylemlerinden öylesine bunaldık ki, diyelim Serdar Ortaç'ın beş kelimeden çok daha uzun ve kusursuz cümleler kurabilmesi dikkatlerimizden kaçmıyor. Zekâ hanesine artıları çentikleyiveriyoruz.

Serpil Çakmaklı geçimsiz kadın. *Durejan*'ın setinde Levent İnanır olsun, prodüktor olsun herkesle bir temiz kavga etti. Döndü İstanbul'a başladı uğradığı haksızlıkları ve densizlikleri anlatmaya. Serpil Çakmaklı'nın çocuğu oldu, modası geçti; solaryumcu şimdi. Bir programda eski kocası Yalçın Dümer: "Ben o zaman o kadar âşıktım ki, o yıllarda neler yaşadığımı hiç hatırlamıyorum," diyordu. Aferin, genç adam. Güzel sevmişsin. Arıza bir kadının böyle sevilmesi gerekir. Hesapsız kitapsız. Yoksa gerçekten yenilir yutulur durum değildir.

Bu İkilive Dikkat'te biliyorsunuz Banu Alkan sarışın bombayı, Serpil Çakmaklı esmeri oynuyordu. Hâlâ: ki artık saçlar püskül pürtük, yüzgöz ayparçası, kalçalar bir baştan öbür iskeleye uzanıyor; Banu Alkan kendini Afrodit sanıyor. Habire sahneye çıkacak, kaset çıkaracak, Hollywood'a açılacak, dünyayı sarsacak ortak yapımlarda oynayacak cakcakcak. Vazgeçmedi. İşte vazgeçilemiyor bu yalanlardan, illüzyonlardan. Bir uzman bir tabir bulmuş: "Patolojik iyimserlik" diyor. Ne yani gerçekler başından aşağı mı yıkılsın Banu Alkan'ın. Hâlâ mabedinin sütunlarını inşa edip her sabah, afroditafrodit dolanıyor. Mesela Banu Alkan ciddi arızalıdır, kontaktır vs. Ama kastettiğim "arıza kadın" değildir. Arıza kadın gerçekçidir. Fena halde. Hatta epeyce paranoyaktır. Gerçeklere herkesten önce uyanır. Oyalanmaz. Oyalanamaz. "Uyan da Pazar'a gidelim" dedirtmez. Zaten uyuyamamıştır, Pazar'a varmış ve ortalığı darmaduman etmiş, geri gelmiştir. Şimdi kederli, hem suçlu hem güçlü, fakat pişmanlıktan uzak odasındadır. Karşı duvara bakıp yolculuk planlamaktadır. Hayfa'ya filan. Uzak ve azade yerlere.

Arıza kadınlarımın en sıkısı Ahu Tuğba'dır. İki yıl mı ne oluyor, onunla röportaja gittim evine. Annesi, ki hayatının içine eden imparatoriçe, bi-

zi azarlayarak içeri aldı. Kadın cidden cadı. Arıza kadınlar öyle cadı da olamazlar. Bir katil barındırsalar da içlerinde, diyelim bir mahalle karısı barındırmazlar. Öyle onurdu, gururdu: gerçekten kafayı bozmuşlardır. Öylesine çekmişlerdir ki, başkalarına çektirirken allah yarattı, demezler

Ahu Tuğba babasının aşkından çocukken başlamış intihar teşebbüslerine, hâlâ devam ediyor. Geçen sene kocasını havaalanına karşılamaya taze kesilmiş ve yeni sarılmış bilekleriyle gitti. Adam sahneye çıkması için (ne halt etsin) izni verdi. Sonra Kumkapı'da birkaç yıllık belalısı silahı kafasına dayayıp tetiği çekti. Bir nevi "Aşkın Rus Ruleti". Tabanca tutukluk yaptı. Karakolluk oldular. Sonra hap aldı kutu kutu. Kurtarıldı. Yine sahneye çıktı. Şu sıralarda yine belalıyla birlikteymiş. Oysa adam için: "Benim filmimde polis rolünü oynuyordu. Figürandı. Onun yüzüne bakar mıyım" vs. demişti,

Röportaj esnasında çok dürüst, çok oyunsuz ve çok acıklıydı. Yani kasıt etmiyor. Acıklı olayım meselesi yok asla. Ama ben iki-üç hafta kendime gelemedim. Rüyalarıma girdi. Yoğun bir kadın. Lanetlenmiş bir ada gibi. Kızıyla tuhaf bir ilişkisi var. Kızı 2,5-3 yaşlarındaydı ve altı hâlâ bağlıydı. Annesi altı aylıkken tuvalet terbiyesi vermiş Ahu Tuğba ya: "Benim çektiklerimi kızıma çektirmem." Kocasıyla evliliğini de bu nedenle sürdürür gibi. Belki 5-6 kez: "Bebeğim babasız kalmasın," dedi. "Bebeğim, benim yaşadıklarımı yaşamasın.

Evinin içinde bir salaşlık, bir yoksulluk havası. Yani arıza kadınlar eminde sonunda başarısızdırlar. Başarı nevse artık. Yani tüm bu güdümlenmeler başarı, başarı, başarı diye. Gerçekten işti, paraydı, kocaydı -muvaffak olamaz arıza kadınlar. Kendi kendileri olmaya muvaffak olurlar bir tek. Seni sürekli başkaları kılmaya çalışan bir dünyada, kat edilmesi en uzun ve belalı yol.

Şimdiki magazin primadonnaları Hülya Avşar olsun, Hande Ataizi olsun, Sıbel Can, Şebnem Dönmez olsun, Sevda Demirel, Yeşim Salkım, Harika Avcı ablaları olsun sası sası sası. Dayama. Plastik. Olimpiyatlara hazırlanırcasına hırslı. Para maratonunda kondisyonlarına diyecek yok. Sanki seksi, sanki akıllı, sanki şehvetli, sanki bilinçli, sanki sportmen, sanki bilmemne hepsi. 80 kuşağı diye birşeyler yumurtlanıyor. Darbe sonrası Türkiye'nin başarı müptelalarının "Vay biz de bir şeyiz; kuşağız 80 kuşağıyız; uşağız, ağız, her tarafta biz varız" krizleriyle yeni bir dayama ve dayanma hamleleri. İşte bu ruhun, magazin kadınları da bunlar. Tanrılar başarılarını daim etsin. Pek şen, pek şakraklar. Para pul kazanmaya doymuyorlar. "Magazin gündemini" onlar "belirliyor". Jeepleri de var, ruh konserveleri de. Bu zamanlara yakışıyorlar. Işıklar zamanında açılıp, zamanında kapanıyor. Arıza yok. Can sıkıyorlar.

Perihan Mağden

Mahsun Kırmızıgül / Özcan Deniz

Seviyorum işte var mı diyeceğin?

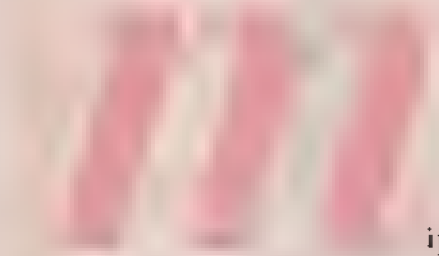

ipteła okurlarım bilirler. Türk pop'uyla ilgili yazımda (Türkiye'nin sivilceleri) kurda kuşa geçirip saçı bitmemiş yetime dil uzattıktan sonra, beğendiğim tek kişiyi göğsümü gere gere açıklamıştım: Serdar Ortaç. Yani dosta düşmana rezil olmuş olabiliriz zevkimizle. Ama samimiyetimizden de taviz vermeyiz. Gelelim şimdi en beğendiğimiz (en seksi) iki Türk erkeğini açıklamaya. Çoğul kullanmam da yerinde kaçtı; zira fotoğrafta Mahzun'lu tişörtle gördüğünüz ıkızım Neriman da bu kanaatte, ben de.

Hemen herkesin vardır, benim de bir ikizim var. Yani artık bu kadar benzememek olur. Ben ne kadar entelsem, o o kadar vur patlasın çal oynasın. Ben ne kadar feylozofiyle haşır neşirsem, o o kadar magazinle. Ben Bataille'dan bahsederim, o Hande Ataizi'nden. Heyhat! Kesişme noktamız Türkiye'nin en seksi erkekleri olacakmış. Tabii, böylece bu iki fantezi/arabeskçimizin ne denli geniş bir spektruma hitap ettiğini de müşahade etmişsinizdir. Umid ederim.

Akıl küpü bir arkadaşım var. Önemli bir mevkide olduğu için ondan A.T. (38) diye söz edeceğim. O diyor ki (yani A.T. 38): "Bu orta ve üst sınıf anaları oğullarını fena halde muhallebi çocuğu yetiştirdiler son 30-35 yıldır. Dolayısıyla bu sınıfın kızları, bakıyorum Citibank'te, IBM'de, borsa reklam şirketlerinde üst düzey yönetici kadınlar, Mahzun u Özcan Deniz'i karşıkonulmaz buluyorlar. Buna karşılık kırsal alanlarda, varoşlarda baba olsun, erkek kardeş olsun bu figürler o denli maço, vurarım keserim tipler ki, o sınıftan kızlar Serdar Ortaç'tı, Tarkan'dı "hassas" gençleri beğeniyorlar."

Yani arkadaşım: "O sınıflar bu tiplere, bu sınıflar da o tiplere hasret. Çekimin temelinde bu yatıyor a getiriyor. Anadolu'da, gecekondularda Mahzun'la Özcan beğenilmiyor da zannedilmesin. Geçen senenin en çok satan kartpostalı, belden vukarısı çıplak Mahzun un kucağında çıplak bir bebekle poz verdiği kartpostal olmuş. Düşünsenize kadınları ne kadar tavlayacak bir poz: Hayallerindeki adamı artı hayallerindeki bebek. Bebekle adam bir arada. İşte bu adamdan yapmak istedikleri tombul tombul bebek.

"Hemen herkesin vardır, benim de bir ikizim var. Yani artık bu kadar benzememek olur. Ben ne kadar entelsem, o o kadar vur patlasın çal oynasın. Ben ne kadar fevlozofiyle haşır neşirsem, o o kadar magazinle. Kesişme noktamız Türkiye'nin en seksi erkekleri olacakmış.

Pazartesi'den bir arkadaş anlatıyor, onun babası annesini hep Zeki Müren'den kıskanmış. Zeki Müren'in en büyük hayran kitlesi kadınlardan oluşuyordu malumunuz. O incelik, o zarafet, o kadirşinaslık mest ediyordu kadınları. Öyle bir erkek arzuluyorlardı; evdeki homurdanan, can sıkıcı, "Hanım, eline sağlığı" güçlükle söyleyen kazuleti değil. Herhalde bu yüzden oğulcağızlarım bu kadar muhallebi yavrusu yetiştirdi bu anneler. Hayallerindeki inceliğe, bir nebze olsun böyle dokunabilme isteğiyle.

Üşüdüm üstümü
örtsene anne

Ben Tarkan'ın, Serdar Ortaç'ın bu kadar beğenilmesini toplumumuzdaki kadınların,

babalarmdan/abilerinden, "Bu eve erkekler telefon açamaz" cenderelerinden sıtkının sıyrılmasına ve eşcinselvari erkekleri çok "cinsel" bulmalarına bağlıyorum. Post-Zeki Müren tahta bir aday da Rober Hatemo. Kırmızılar içinde onu oynarken gören varoş kızlarının içi geçigeçiveriyor. İşte böyle bir cinsellik arzu ediyorlar doğal olarak. Onları tahrik eden, eşitlikçi bir cinsellik. Onları bir boşalma kabı olarak gören, yalnızca erkeğin tahrik olmasına dayalı, benmerkezci bir cinsellikten çok; onlara da etkin olma hakkı tanıyan, onları da avcı ve isteyen durumuna koyan bir cinsellik. Pek tabii, herşey bilinçaltında cereyan ediyor.

Gelelim Mahzun Kırmızıgül'e. Mahzun, şahane bir karışım. Biraz Yılmaz Güney, biraz Vesikalı Yarim'deki manav haliyle İzzet Günay, az biraz İbrahim Tatlıses. Biraz Kürt, biraz Akdeniz vs. vs. adamda Kürtlüğünün bilinci de var; *Kardeşlik Türküsü* diye Vangelis'in 1492 müziğini araklayıp parça da yapıyor, en sıkı arabesk parçaları da. Hem akıllı, hem İbrahim Tatlıses gibi sinir bozmuyor, hem de iyi bir erkek. Gerçekten. Kulvarında yüzenler gibi, o manken senin bu kıtır benim mal bulmuş mağribi gibi sağa sola saldırmıyor. Gitti, kendinden kaç yaş büyük Seda Sayan'ı buldu; beste beste üstüne. Bence sırılsıklamı âşık kadına. Bu, her babayiğidin harcı değildir.

Bir kere Seda Sayan arıza kadın. O "re"leri çatlatışına bakın parçalarında. Sabahları TGRT'de sunduğu programı, kültleşme yolunda emin adımlarla ilerliyor. "Terso" tabir edilir; hakikaten huysuz bir kadın. Zor lokma. Aykut Işıklar abimizden öğreniyorum sevdi mi de tam severmiş. Ben Mahzun'un *Bu Sevda Bitmez*'i onun için bestelediği fikrindeyim. Dinleyin sözlerini, sevmeyi bilen bir delikanlıyla karşı karşıya olduğunuzu şıp diye anlayacaksınız. Sonra o alttan alttan bakmaları filan (Yılmaz Güney abisinden epeyce etkilenmiş); allah için, yakışıklı bir Türk gencimiz.

Mahzun'un klipleri sıkı kötü oluyor. *Bu Sevda Bitmez* de o salak kız bunu reddedip dış kapının sol mandalı bir herifle nikâhlanıyor; Mahzun'da gelin arabasının ardından bir şey fırlatıyor ya. Eyvah diyorsunuz, attı molotof kokteylini. Beni sevmeyen ölsün, hesabı. Hayır, bu Mahzun, öyle vurduların kırdıların şahsiyeti değil. Bir gonca gül atıvermiş arkalarından. Sevdayı bitirmemeye de, son derece kararlı. Yalnız kızın evinin önüne gelip beyaz boyayla dana kadar "Bu Sevda Bitmez" yazmış ya, o sahne her defasında içimdeki Emekli Albay'ı galeyana getiriyor. Maazallah biri bizim evin önüne böyle bir halt etse, cinnet geçiririm. Zamanında annemin apartmanında yönetici olup (yeminle) cerrah eldivenlerini elime takıp bahçedeki çöpleri az toplamadım. İlk kitabımı yazıyordum eve kapanmış ve kafayı apartmanın dirlik ve düzenine sıkı takmıştım. Böyle latan bir apartman yöneticisi de dolanmakta sistemimde.

Mahzun, şahane bir karışım. Biraz Yılmaz Güney, biraz *Vesikalı Yarim*'deki manav haliyle İzzet Günay, az biraz İbrahim Tatlıses. Biraz Kürt, biraz Akdeniz vs. vs. adamda Kürtlüğünün bilinci de var. Gelelim yakışıklı çocuk Özcan Deniz e, askerden dönüp son kasetini yaptı, pek gözde bugünlerde. O tolk şov senin, bu amcanın, dolanıyor. Huysuz'un şovunda da iyiydi, ne laf altında kaldı, ne sabukladı. Neşeli, rahat, samimi ve hoştu. Eh, daha ne olsun? Huysuz da beğeniyor çocuğu, bizler de.

Gelelim yakışıklı çocuk Özcan Deniz'e. İlk olarak **Hadi hadi meleğim / Uç ta görelim**'le adım duyurmuştu, hatırlarsınız, askerden dönüp son kasetini yaptı, pek gözde bugünlerde. O tolk şov senin, bu amcamın, dolanıyor. Hülya Avşar edepsizleşmezsem rating'im düşer diye ne halt edeceğini bilemediğinden tutturdu çocuğa: "Askerde ne yapıyorsunuz, bu doğal bir şey, yemeğinize ilaç mı atıyorlar, n'apıyorsunuz, n'apıyorsunuz?" diye. Özcan Deniz kibar çocuk, ama altta da kalmadı hakçası. Hülya Avşar'ın resimlerinin böyle durumlarda ne kadar ele yaradığım terbiye çerçeveleri içinde (biliyorsunuz bu terbiyenin lake çerçeveleri oluyor) anlattı. Hülya Avşar yaşlandıkça diline vuruyor. Pek "önöre oldu" sanırım bu cevaptan.

Kadınlık bilincinin şahikası Huysuz Virjin de şovunda Özcan Deniz'e nasıl içinin gittiğini pek güzel gösterdi. Avşar'ın şovuna da değindi, öyle her çağrıldığın yere gitme yollu. Özcan Deniz Huysuz'la da iyiydi, ne laf altında kaldı, ne sabukladı. Neşeli, rahat, samimi ve hoştu. Eh, daha ne olsun? Huysuz da beğeniyor çocuğu, bizler de.

Şimdi bu şov dünyasında anasının/babasının kuzusu tipler oluyor. Kulislerde, davetlerde, orda burda bu tipler her daim anneleriyle/babalarıyla ayrılmaz bir bütün olarak dolaşan kişilikler. Mesela: Linet böyleymiş, annesi sağken Zerrin Özer, geçenlerde Seren Serengil açıkladı annesine göstermeden ceket alamazmış, Hülya Avşar'da yakın zamanlara kadar annesini her işine bulaştırırdı. Beşiktaşlı Sergen mesela babasının kuzusu. Özcan Deniz de öyle. Her yere yanında babası. Bu da hoş bir özelliği. Bilesiniz istedim.

Mahzun'la ortak bir noktaları var: İkisi de evli. Mahzun boşandı galiba (bir dansözle evliydi, oğlu da var); Özcan Deniz'in karısı ise Almanya'da. Bu evlilikleri panterler gibi gizledi her ikisi de. Magazin ninjalarımız sağolsun, onlar çıkardılar ortaya. Hatta Mahzun yalana da kabiliyetliymiş; Aykut Işıklar abimizi bir güzel kandırmış. Rahmetli Uğur Kılıç arayıp anlatmış Işıklar'a, "Seni amma yedi, evli o," diye. Artık iyice uçtun diyeceksiniz, ama bu yalancılıklarım da cazip ve milletimize has hoşluklar olarak telakki ediyorum. Biliyorsunuz, Türk milleti için yalan söylemek vazgeçilmez bir tutkudur. Hem bunlara "beyaz yalan" deniyor. Hangimize ne zararı var; trilyonlarımızı mı götürüyorlar?

Yalancı adam denince aklıma serbest çağrışım işte, büyük Türk entelektüel film yönetmenlerinin şiddetli tutkusu geldi: Esrarengiz Kadın. Buna takmışlar kafayı. Yani böyle bir kadın tipi var da, bir bizim mi haberimiz yok? Onların dramı da bu gerçi, o kasaba senin, bu saat kulesi benim aramaktalar Esrarengiz Kadın'ı. Ve o kadın yok, yok, yok bir türlü. Dırdırcı kadın var, köpekbalığı kadın, alçak kadın, banal kadın, çalçene kadın, histerik kadın - **peki nerede bu hayallerimizi çapalayan Esrarengiz Kadın?** Yanlış anlaşılmasın, büyük Türk erkek sanatçıları adına haykırıyorum bu soruyu. O kadın ki onun esrarının "e"si için ölmeye değer, o kadın ki eserlerini o kadın uğruna verirler, o kadın ki - **sahi nerede o kadın?**

Tabii, olmaması çok daha iyi. Yoksa bu çetrefil ve derin "yapıt"larm mevzuu ne olacak? Bu tekdüze hayatların çemberinde bir vaha, bir serap, bir ada, bir haykırış Esrarengiz Kadın. Hayatın avamlığına Don Kişot'ça bir karşı duruş. Büyülüye, aşkın olana bir tutku, bir saplantı. Esrarengiz Kadın olmayan/olamayan o milyonlarca kadından biriyseniz; yazıklar olsun size, bize, bana. Yani pes, Mahzun'u, Özcan Deniz'i beğendiğimizi gizlemeyi dahi, akıl edemiyoruz.

Perihan Mağden

Gökkuşağı kadınları

Bir zamanlar bir arkadaşımı vardı, sarhoş olunca Hititçe konuşur ve "Ben gökkuşağı kadınlarını severim" diye bağırırdı bu arkadaş. Doğal olarak kafam karışırdı. Şu Hitit meselesine fantezi gözüyle bakabilirdim de, "gökkuşağı kadını" ne demekti bir türlü anlayamazdım. Ne demek isterdi yani, ben de bir gökkuşağı kadını mıydım, eğer değilsem ufaktan beni sevmediğini mi çıtlatıyordu? Neyse o günler geride kaldı, o arkadaş unutuldu, gitti. Ama geçenlerde birdenbire karşıma çıktı gökkuşağı kadınları. Belki eski arkadaşımın sözünü ettiği bunlar değildi. Ama ben kendi kafamda oturtabilmiştim yedi rengi. İki üretken kadın vardı karşımda: Biri Gökkuşağı yayınlarının sahibi ve editörü Kıymet Mücek, öteki son kitabı *Deccal ve Karanlık Öyküler*'i bu yayınevinden çıkaran yazar Tanseli Polikar. Tanseli Polikar'ı ilk kitabı ve dergi çalışmalarıyla tanıyordum, öyküleri üzerine bir kaç yazı yazmıştım. Kıymet Mücek'i ise yayınevi çalışmalarından izliyordum. Bir Sultanahmet öğledensonrasında buluştuk, Sarayburnu'na çay içmeye gittik. Sonra konuştuk, havadan sudan, yazmaktan, yayınlamaktan, yeni kitaptan...

Deniz: Gökkuşağı nın son kitabı *Deccal* alışılmışın dışında bir çalışma. Türkiyeli yazarların pek yönelmedikleri bir türün örneklerini içeriyor.

Tanseli: Korku öyküleri içindekiler. Aslında benim okumayı sevdiğim tür de bu. Ama yazdıklarıma gotik öykü tadı katmaya çalıştım. İnsan psikolojisini irdeledim. Bilinçaltındaki korkuları yansıttım.

Deniz: Bu ikinci kitabınız.

Tanseli: İlki Detay yayınlarından çıkan *Yarının Tarihi* ydi. Gençken de yazıyordum ama orta yaşı geçince kitap yapmaya yöneldim.

Deniz: İlk kitaptaki öyküleri ne zaman yazmıştınız?

Tanseli: 70'lerde. Dört yıl İngiltere'de kaldım, hem sinema okudum hem de bir yatılı okulda çalıştım. Çiçek çocuklar, Haydpark günleri... Harika bir dönemdi.

Deniz: Kıymet, sen kaç yıldır yayıncılık yapıyorsun?

Kıymet: Bir buçuk yıldır. Eşim de ortağım. Ama şartlar benim önde olmamı gerektiriyor. On üç-on dört yıldır Cağaloğlu'nun tozunu yutuyorum. Kitap çok emek, çok birikim istiyor. Ama inanır mısınız, Cağaloğlu'nda bastığı kitabı okumamış yayıncı var. Ben biraz titizim. Ortalama ayda bir kitap yaptık. Her ürettiğimizi özenle seçtim. Kitapların her şeyiyle ilgileniyorum, matbaasından kapağına, dizgisinden montajına...

Deniz: On beş kitap yayınladınız bugüne dek. Bunların içinde *Varoşta Kadın Olmak* gibi bir çok satan da yer alıyor. Peki Cağaloğlu'nda kadın olmak nasıl?

Kıymet: Her yerdeki kadar zor. Girdiğiniz matbaalarda erkek dünyasıyla karşı karşıyasınız. Kendi aralarında küfürler filan. Ama size karşı nazikler. Elinizi belinize koymanız gerekiyor bazen, diyelim ödemenizi alamıyorsunuz. Bir de bu işe ilk başladığımda bir tanıdığın söylediklerini unutamam. "Sana acıyorum," demişti. "Kadın başına hamallık yapacaksın."

Deniz: Yazın piyasasında da kadın olmak zor.

Tanseli: Ben aslında bunu ilkten algılayamamıştım. Uzun yıllar öğretmenlik yaptım. Okul ortamında ayrımcılık görmedim. Ama yazarken işler zor. İlk kitabımı okuyan bir genç yazar, "Vay canına, bir kadının yazacağı şeyler değil bunlar," demişti. Oysa bir kadının yazacağı şey nedir, yazmayacağı şey nedir?

Kıymet: Yayınevi olarak kadın sorunlarıyla ilgili kitaplara ayrı bir yer ayırdığımız doğru ama bir yazın yapı-

Geçenlerde birdenbire karşıma çıktı gökkuşağı kadınları. İki üretken kadın vardı karşımda: Biri Gökkuşağı Yayınları nın sahibi ve editörü Kıymet Mücek, öteki son kitabı *Deccal ve Karanlık Öyküler*'i bu yayınevinden çıkaran yazar Tanseli Polikar.

tı karşıma geldiğinde yazarın kapasitesini cinsiyetiyle ölçmem. Tanseli hanım kitabını getirdiğinde türüyle ilgilendim en çok.

Deniz: Polikar öykülerinde tutkulu kadınlarla tanışıyoruz. Kimisi katil. Çoğu tehlikeli.

Tanseli: Kahramanların cinsiyetlerini açıkca belli etmesem de çoğu "dişi". O kadın ya şiddeti yaşıyor ya da şiddete tanık olmuş. Şeytanla işbirliği de yapabiliyor. Toplumsal bir erek yok ama bilinçaltı işte. Kimi zaman gerilimli sevdalar da kaleme alıyorum.

Deniz: Hangi sevdamız gerilimsiz ki zaten.

Kıymet: Polikar öykülerinde kötüler yok, korkulacak insanlar var. Kurbanlar da kadın. Tecavüze uğrayan biri, örneğin. Cinayet işleyen kadın kendine yönelik tehditlere karşılık veriyor. Toplumdaki şiddeti hissetmek mümkün.

Deniz: Gazetelerdeki şiddet daha uçta, canım. Kadın kocasını lahmacun yapıp kaynanasıyla görümcesine yediriyor. Peki, bu öyküleri okuyanlar size nasıl yaklaşıyorlar? "Bunları yaşadın mı?" muhabbeti olmuyor mu?

Tanseli: Olmaz mı?

Deniz: Ben ikinci kitabımdan sonra çok duydum, "Bunu ne zaman yaşadın?" diyorlar.

Tanseli: *Deccal*'de apartman boşluğunda sevişiyor kahramanlar. Bir yayıncı adam, "Siz de yaptınız mı?" diye sordu. Tavır tacizkâr, tabii. Bir erkek yazar buna maruz kalır mıydı? Erkek yazarlar böyle sorgulanmıyor. Şey deniyor onlara, "Ne güzel iş, o yeri bir de bana göster." Yani en fazla sırtları sıvazlanıyor. Benim ilk kitabımdaki erotik bir bölüm bir kitapevinden neredeyse kovulmama neden olmuştu.

Deniz: Yazmaya başladığınızda tepki alıyor muydunuz?

Tanseli: Tuhaf bir serüven benimki. 70'lerde Türkiye'ye dönünce bir yazarla yakınlaştım. Dönemin önemli aydınlarından. O'na yazılarımı her gösterişimde cesaretimi kırdı. "Otur oturduğun yerde" üslubu vardı. "Kadın kısmısı..."

Deniz: Senin de siyasi bir kimliğin var, Kıymet.

Kıymet: Gökkuşağı yayınlarının bir tavrı var, tabii. Ben kendimi bir antifaşist olarak tanımlıyorum. Her türlü ayrımcılığa karşıyım. Bütün ayrımcı tutumlardan sıyrıldığımızda, gökkuşağı altında istediğimiz yaşamı kurabileceğiz.

Deniz: Peki, ikinizin ortak çalışmaları sürecek mi?

Kıymet: Evet. Bir Gece Kitapları serisi hazırlıyoruz. Çeviriler dahil.

Tanseli: Gönül birliğimiz var. Projeler sürecek.

Deniz: Bize düşen beklemek.

Gamze Deniz

Hayatın gerçek yüzünü ölüm mü belirliyor

Kendi tanımıyla çok geç "kadın"laşmış biri. "Daha doğrusu yetişkinliğe adımımı çok geç atmış bir insanım. Hâlâ da kendimi bir 'yetişkin' gibi hissedemiyorum," diyor. Oysa kitapları bunun tersini söylüyor. Nuray Tekin 1960 doğumlu. 1983 yılından bu yana bazı dergilerde yayımlanan yazılarına ya da *İletişim Yayınları*'ndan çıkan iki kitabına rastlamış olabilirsiniz. Kitapları; *Tek Kişilik Ölüm, Korkunun Yüzleri*. "Hikâye anlatmaya" ikinci kitabında başladığını duşunuyor. Haklı da. *Tek Kişilik Ölüm*, kırık dökük satırlar, kendinden ipuçları ile dolu. Onu tanımayan, yaşantısını bilmeyen için zor çözülen satırlar. *Korkunun Yüzleri* ise durmuş oturmuş gerçek bir yazarla tanıştırdı bizi. Sizinle de tanıştırmak istedik ve **"Korku, ölüm, yalnızlık neden bu kadar önde?"** diye sorularımıza başladık:

Ben, belki de bilincinde olmadan, herşeyin değersizleştiği bu dünyada "korku"nun da bir değer taşıdığını anlatmak istiyorum. Bilinçli olarak ise yapmak istediğim şu; insan bilincinin karanlık bir yüzü olduğuna inanıyorum (tıpkı Ay'ın karanlık yuzü gibi) ve bu yüze zayıf da olsa bir ışık tutmak istiyorum. Bence sanat, gerçekliği "yansıtmamalı". Basit bir biçimde söylersem, biz zaten onun içindeyiz, buna ne gerek var? Sanat, insanları başka bir "aleme" götürmeli. Ben de böyle bir "alem" olduğuna inanıyorum; C. Castaneda gibi buna "bir başka gerçeklik" diyebiliriz belki. Her şey aslında çok basit bir temel üzerinde yükseliyor bence: Biokimya. Şu soru gelmiyor mu aklımıza: Ya her şey benim gördüğümden, işittiğimden, dokunduğumdan vs. çok başka ise. İnsan algılarının temeli tabii ki biyokimya. Bunu değiştirirseniz her şey değişecektir. Ve akıldışı, fantezi. Bence bunlar yaşamın içinde zaten var. Bazen, çok sıradan şeyler bile, örneğin otomobillerin geçişi, insanların yuruyuşu, her gun yapılanlar yani, bir akıldışılık taşıyor gibi gelmiyor mu? Eee, o zaman. Tüm bunlar nedir? Böyle midir gerçekten? Kozmik bir bilinçten bakıldığında bu dünyada olan her şey çok komikleşir. Biraz böyle bir şeye ihtiyacımız var diye duşunuyorum. en azından benim var. Başkalarının da var. Bunlar da beni okuyacak kişiler işte; az da olsalar. Yani okurumu seçmiş durumdayım ve onların da beni seçmesini bekliyorum.

Peki, bu hikâye nasıl başladı?

Yazmayı bir iletişim biçimi olarak keşfettiğimde on iki-on üç yaşlarındaydım ama bu daha çok kendimle iletişim kurmanın, kendimi ifade etmemim bir biçimiydi. Çünkü ben her zaman diğerleriyle ve kendimle iletişim kurmakta zorluk çeken bir insan oldum. Her zaman eksik bir şeyler olduğunu hissettim ve bunlar hep "bende" kaldı. Bunları kanalize edebileceğim tek yer de "yazı". "Yer" diyorum, çünkü benim için yazmak eylemi bir "kapalılık" taşıyor ve bir "yer" gerçekten de... O dönemlerde günce tutmaya başladım, küçük hikayeler ve asıl olarak şiir... Bu yirmi bir yaşıma kadar sürdü. Bunları hiç yayınlatmadım. Çünkü bunlar, bence yazma eylemine bir giriş anlamı taşıyorlardı, çok fazla kendimle doluydu ve bu yüzden de kötüydü... Kısa hikâyeler yazmaya yirmi bir yaşımda başladım.

Kendinle dolu olması kötü olduğu anlamını taşımaz ki bence, yalnızca anlaşılmakta zorluk yaratıyordu o kadar, yazmak senin için çok önemliydi, mesela ben bunu anlamıştım, bu yüzden de ikinci kitabını sabırsızlıkla bekledim.

İlk kitap 1992 tarihli ve aradan epey bir zaman geçmiş. *Korkunun Yüzleri* geçen yıl yayımlandı... Yazmak benim dürtülerimden biri. Bu nedenle de toplumsal bir amaç vb. nedenlerle yazmıyorum. Kendisi için yazmak gibi bir kategoriyi de kabul etmiyorum. Çünkü böyle bir şey olamaz. O zaman yazılanlar neden yayımlatılıyor? Demek ki en azından, paylaşmak, kendini sınamak, insanlara birşeyler söylemek ya da insanları eğlendirmek -bunlar uzatılabilir- gibi bir takım "amaçlar" var. Bence yazmak böyle iki uçlu sorulara sığamayacak kadar karmaşık bir süreç. Zorluklar inişler çıkışlar tabii ki benim yazma sürecim için de geçerli. Örneğin birinci kitapla ikinci kitap arasında bir beş yıl var. Bu hem biraz önce söylediğim nedenlerden dolayı böyle hem de araya giren bir hastalık süreci gibi özel bir nedenden kaynaklanıyor ama b dönemde bile yazmaktan hiçbir zaman vazgeçmedim. Çünkü o artık benim benliğimin bir parçası. Hiçbir şey yayınlamasam da... (bundan vazgeçebilirim çünkü).

Nuray Tekin, amaçlarına uyduğu için gotik edebiyatı yeğlemiş. Yazdığı hikayeler insanın bazen kanını donduruyor, bazen düşlere daldırıyor. Yerinize mıhlayıp, içinizi de acıtabilir. Okurunu seçmiş bir yazar o. Tanışmak ister misiniz?

Bunu duymamış olayım, her neyse. Peki, nasıl yazıyorsun? Yazılarındaki bu yoğunluğu yaratırken yaşadığın duygular?

Bir temayı içimde çok uzun süre "demlenmeye" bırakıyorum. Uzun bir süre onunla birlikte yaşıyorum. Sonra onu dillendirmeye sıra gelince acılı bir süreç başlıyor. Öyle yapıyorsun olmuyor, böyle yapıyorsun olmuyor. O biçimi, üslubu, dili buluncaya kadar defalarca yazılıyor, değiştiriliyor. Çok ince eleyip sık dokuyorum. Sonra dile çok önem çok önem veriyorum ve dil hatası yapma gibi bir lüksüm olduğunu düşünmüyorum. Dil hatası yapan bir yazarı da asla okuyamıyorum. 10 senedir dille ha-

şır neşir olduğum bir işte çalışıyorum ve gerçekten hataya tahammül edemez bir durma geldim. O yüzden de kendi yazdıklarımı defalarca okur redakte ederim. İlk olarak el yazısıyla yazarım. Biraz bekletirim. ekleyeceklerimi eklerim sonra daktiloya çekerim (çünkü tümünü ancak o zaman "görebiliyorum") biraz daha bekletirim, yine ekleyeceklerimi eklerim, sonra yine daktiloya çekip biraz "uzaklaştıktan" yani biraz daha zaman geçtikten sonra bir daha okur redakte ederim ve son kez olarak temize çekerim. Bu arada üç ay kadar geçmiş olur işte. Bu süreçte kadın olmanın anlamı nedir tam olarak bilemiyorum. Belki bir erkek asla böyle çahşmaz, çalışamaz ya da. Örneğin 3 ayda roman yazan bir insan bana inanilmaz gelir. Anlayacağın gibi bu süreç hiç de rahat bir süreç değil. Bitinceye kadar kendimi rahat hissetmem. Huzursuzluk verici bir dönemdir o. Ne yaparsam yapayım kafamda hep o vardır ama o süreç başka hiçbir şeye benzemez, gerçekten her şeyin üzerine "başka" bir ışık düşer o zaman. Ben ona "yaratmanın aydınlığı" diyorum. Bitince de kör bir karanlık, huzur verici kısa bir süreç, sonra her şey yeniden başlar.

Bu süreçte kadın olmak üzerine biraz daha konuşabilir miyiz?

Kafka -Kafka mıydı bu sözü söyleyen?- nasıl kendim "erkekliğin" dehlizlerinde yitirdiyse, ben de -benzetmek gibi olmasın- kendimi "kadınlığın" dehlizlerinde yitirdim uzun bir süre. Yazdıklarımda bunlar da vardır herhalde. Pratikte bir zorluk yaşamadım henüz ama bu sözün de bir anlamı olduğunu düşünmüyorum. Çünkü bu zorlukların, yani kadınların önündeki zorlukların toplumun dokusuna işlediğini ve ben ya da herhangi bir kadın bunların farkında olmasa da bunların var olduğunu düşünüyorum.

Hikâyelerin kendisini hemen ele vermiyor, ya da okuduktan sonra elinde kitap kalıyorsun, üzerinde düşünüyorsun, bu önemli bir şey ve hiç de yerel değil. Sen kendi üslubunu nasıl tanımlıyorsun?

Üslup konusunda da ilk kitap-ikinci kitap ayrımı var. Aslında iki kitap yaşam karşısında iki farklı "duruş"a tekabül ediyor. İlkinde daha çok ruhsal süreçleri anlatmaya yoğunlaşmış bir üslup söz konusu. O yüzden de ıkınan bir tarafı var. Bu, benim de o dönem çok fazla ıkınıyor olmamdan kaynaklanıyor. İkinci kitabın üslubu ise daha rahat, daha kolay okunuyor ve daha anlatımcı gibi. Kendi içinde bir rahatlığa, iç huzuruna kavuşmuş sanki. O yüzden de hikaye anlatmayı becerebiliyor. Gerçekten artık "hatıra defterleri"ne yazılabilecek şeyler yazmak istemiyorum, böyle şeyleri okumak da istemiyorum. Üslubumun rahatlamasının bir nedeni de giderek fantastik edebiyata, hatta adım koymak gerekiyorsa gotik edebiyata doğru kaymam. İlk kitapta da bu var ama daha farklı. Bu edebiyatın temalarının ağdalı bir üslupla birlikte pek hoş olmayacağını düşünüyorum. O yüzden de dilim giderek daha berraklaşıyor ve tarafsızlaşıyor.

Ya, şu bizim edebiyat dünyamız hakkındaki görüşlerin?

Edebiyat dünyasındaki ilişkiler içine hiç girmedim ve girmek de istemiyorum. Çünkü iktidar ilişkileri, modalar, sansasyon peşinde olmalar, kısacası gerçek sanata yakışmayacak şeyler ne yazık ki burada da geçerli. Burada da bazı insanlar, yani yazarlar ve yazdıkları yok sayılıyor. Türkiye'de toplumsal, politik kaygıların, sanat için vazgeçilmez şeylerin önüne geçtiğini düşünüyorum. Bu biraz da Türkiye'nin antidemokratik ve giderek totaliterleşen yapısından kaynaklanıyor. Çünkü politik kanallar tıkanınca bunlar ister istemez hiç olmadık yerlerde, örneğin sanatta kendine bir yol bulmaya çahşıyor, daha doğrusu oradan "pörtlüyor." Yani "alan"ların birbirine karışması söz konusu, bir kaos söz konusu. Bence sanatın "yapması" gereken şey, politikanın, sosyolojinin ya da tarihin yapması gereken şeylerden çok farklı. Böyle bir ortamda da -çünkü gerçek ölçüler böyle bir ortamda kaybolurlar- yaratılanların asıl değerlerine laşabileceklerini sanmıyorum. Ben kendimi Türkiye'yle sınırlı hissetmiyorm. Başka şeylerle de sınırlı hissetmiyorum. (Örneğin, adlar, belli ideolojilere gönderme yaparlar gerçeğinden yola çıkarak, öykülerimde ne insanlar için ne de yerler için ad kullanıyorum. Kullanmak zorunda kaldığım bir iki durumda da hiçbir dilde olmayan "sözcükler" uyduruyorum.) Kendimi, politikacı, tarihçi, psikolog, sosyolog vb. gibi de görmüyorum.

Bundan sonrası?

Romana terfi etmeyi düşünmüyorum. Genellikle kısa hikâye romana bir başlangıç, romanın bir önceki aşaması gibi algılanır ama böyle değil tabii ki. Kısa hikâye ayrı bir tür ve ben onda kararlıyım. Şu anda yine kısa hikâyelerden oluşan bir kitap üzerinde çalışıyorm. Sanıyorum yıl sonuna doğru çıkabilir. Bu kitapta gotik üslup daha belirgin. Aslında ben kendimi belli bir tür ya da üslupla da sınırlı görmüyorum. Sadece "takıntı" temalarım var ve ben yaşamının sonuna kadar onların çeşitlemelerini yapacağım galiba. Tema daha önemli benim için. O temanın o çeşitlemesi nasıl bir tür ve nasil bir üslup doğuruyorsa öyle yazıyorum. Yani benim yazdıklarımda tema, türü ve üslubu belirliyor. Bilimkurgu öğelerini de kullanabilirim, gotik öğeleri de, gerilim veya polisiye öğelerini de, yeter ki benim "takıntı" temalarımı ifade edebilsinler. Onlar neler diye soracak olursan. Zaman ve zamanın niteliği (göreliliği), sonsuzluk, bellek, insan ruhunun yapısı (iç yolculuklarımız), düşler, oluş vb. Bu temalara olan düşkünlüğüm nedeniyle de Borges'in hayranlarındanım. Bazı öykülerim ona bilinçli olarak "öykünerek" yazılmıştır.

Eklemek istediğin bir şey var mı?

Gotik edebiyat üzerine birkaç şey daha söylemek istiyorum. Türkiye'de pek tanınmayan ve denenmeyen bir tür. Batı'da da çok fazla ucuz (pulp) örneği var ve sinema sanayii tarafından bolca tüketildi. Ancak Edgar Allan Poe, H. P. Lovecraft, gibi bu türde örnek vermiş gerçek edebiyatçılar ve sanatçılar var, bunları unutmamak gerek ve daha baştan bu edebiyata burun kıvırmamak gerek. Ben gotik temaları işleyen ve gerçekten edebi olabilen bu yazarları usta kabul ediyorum ve gotik edebiyatın da benim amaçlarıma çok uygun olduğunu düşünüyorum.

Vakit ayırdığın için teşekkürler.

asuman

Umutsuzluk... hem üstünlük hem eksiklik

Umutsuzluğun ölümcül bir hastalığa dönüşmeden uğradığı en verimli durak, kuşkusuz yaratıcılıktır. Acı, insana çok şey söyletir. Derinini kazar. İnsam "derisiz" kılar. 1996 İstanbul Film Festivali'nde gösterilen, Alessandro D'Alatri'nin yönetmenliğini yaptığı *Derisiz* adlı, "delilere" insanca bir bakış açısıyla yaklaşan bir İtalyan filminde çok çarpıcı bir sahne vardı. Gina ve Riccardo kendi hallerinde yaşayan bir çifttir. Ama bir gün, Saverio adıda son derece hassas duyarlı ve ruh hastası bir gencin kadına aşık olmasıyla bütün yaşamları altüst olr. Delikanlıya önce kızan, kıskançlık krizleri geçiren erkek, zamanla onu anlamaya ve yardımcı olmaya başlar. Riccardo'yu buna iten şey, delikanlının doktoruyla yaptığı bir görüşmede doktorun ona söylediği bir cümle olur. Doktor, adama hepimizin acı çektiğini, ama bizim dışardan gelen acılara karşı bir sınırımızın, derimizin olduğunu, oysa Saverio'nun bu acilara o kadar kolay katlanamadığını, çünkü onun bu son sınıra sahip olmadığını, onun derisiz olduğunu söyler. Meltem Erden'in resimleri de derisiz resimlerdir; büyük bir cesaret, açıklık ve içtenlikle insanın birebir içini dışarı çıkarttığı, derimizin o son sınırımızın altında seyiren damarlara dokunan yalnızlık, karamsarlık ve iç üşümesiyle bezenen kırık dizelerdir. Resimlerindeki çıplak insanlar aracılığıyla ressam, nesneler dünyasını alaya almakta, ben dünyasıyla dış dünya arasındaki sınırı sıfır derecesine indirmektedir.

Meltem Erden'in resimleri bir merdiven resmidir. Basamaklar insam hep daha içlere, altlara, diplere, mahzelere, gün ışığı girmeyen bölgelere davet eder. Bu noktada umutsuzluk umudu saklar içinde. İndiğimiz basamakları, başka ellerin ya da tam da kendimizin kırmasına izin vermediğimiz sürece biliriz ki merdiven oradadır... Basamaklar yukarıya doğru uzanmaktadır ve gün ışığı oradadır. Teknik cambazlıkları mrsamadan, insanın özellikle de kadının özü üstüne sorular soran Meltem Erden'in resimleri 12-30 Haziran tarihleri arasında Maltepe Sanat Galerisinde görülebilir.

Filiz Ozdem

Stepfordlu kadınlar: Mutlu kadınlar

Çocukken çok şaşırırdım, hâlâ da şaşırıyorum. Amerikan filmleri izlerdik... Aile filmleri ya da kovboy dizileri. Çiftlikte ya da iki katlı evlerde yaşayan, boy boy çocukları olan ve/ama incecik belli, ipek saçlı, güzel mi güzel kadınlar olurdu bu filmlerde. Hatta köpekleri, mayınunları filan da olurdu. Ev deseniz, pırıl pırıl... Bu kadınlar ve evler, nasıl böyle bakımlı ve güzel kalıyordu?

Ira Levin'in *Kumpas*'ını okuyunca anladım, küçük bir şokun ardından... Meğer bu kadınlar özel imalat robotlarmış... Olamaz! Elbette. Ama böyle bir olasılığı düşünmek bile, erkeklerin kadınlara ilişkin en büyük hayalinin, onları istedikleri biçime sokmak olduğuna inandırmaya yetiyor. Kadınlar gerçek olmasalar da olur, istedikleri gibi olsunlar da...

Joanna ve Walter tadım almış bir evlilik ve iki çocuktan sonra, yeni bir yerde yeni bir yaşam arayışı ile Stepford'a yerleşirler. Yeni evleri bahçeli, gökyüzünü gören tam istedikleri gibi bir evdir. Gerçekten de "yeni" bir yaşam olur, özellikle Joanna için. "Kasabamıza Hoş Geldiniz Komitesi" onu ziyaret eder, sonra komşu kadınlarla tanışır. Carol, Dona, Kit... Ev işlerine gömülmüş, gerçek olamayacak kadar temiz ve tertipli, göğüsleri gelişmiş, güzel, bakımlı, yeteneksiz ve mutlu kadınlar... Deterjan, şampuan ve döşeme cilasından sözeden, sizinle konuşurken bir yandan da çamaşır katlayan kadınlar. Hiç yorulmayan, gülümseyerek "Ah bilirsiniz, evişleri hiç bitmez..." diyen.

Aslında kadın haklarını savunuyor olmasına ve Joanna'nın itirazlarına rağmen Walter kasabanın Erkekler Kulübü'ne üye olur. Joanna bir entelektüeldir, fotoğraf sanatçısıdır. Evişleri birikip birikip gözüne batar hale gelse de, özellikle yeni yaşamında evişi yapmamaya, ya da en azını yapmaya karar vermiştir. Cam silen, bahçeyi temizleyen, çöpleri boşaltan komşu kadınlar onun için fena halde ters uyarıcı olmaktadırlar. Bu sıkıntısı, kocasının tepedeki büyük beyaz binaya, Erkekler Kulübü'ne daha sık gidip gelmesiyle artar. Bir kadın daha, biraz tombulca, neşeli, hareketli Bobbie'de Joanna gibi düşünmektedir. İkisi Stepford'da kadınlara karşı ayrımcılığa karşı çalışmakta anlaşırlar. Ama diğer kadınlar, şu evişi yaptıkça güzelleşen kadınlar onlara katılmayı kibarca reddederler. Hatta, ne dediklerini bile algılayamamışlardır belki de. Doğrusu "Hiç zamanları yoktur böyle işler için..." Hiç yakınmadan, çalışkan, düzenli ve hoş olmaya devam ederler. Örneğin markette alışveriş sepetine paketleri rasgele atan iki kadın vardır yalnızca: Joanna ve Bobbie. İkisi de kasabaya son gelenlerdir zaten...!

Joanna, etrafı yüksek parmaklıklarla çevrili beyaz binada neler olup bittiğini iyice merak etmeye başlamışken, Erkekler Kulübü'nün üst komitesi ile tanışır. Ünlü bir ressam, bir uzaybilimci, kimyacı, optik uzmanı, sistem geliştirme uzmanı... Hepsi de işinde başarılı beş adam. Öte yandan sandviç yiyip, bira içerek televizyon seyreden herbiri ayrı bir tip...

Dostça ve nazik ama hesaplı bir tanışma gecesinde ortak nokta Joanna'dır. Onu konuştururlar, Joanna onlara zekice yanıtlar verir. Söylediklerini kafa sallayarak onaylarlar. Sonra yeni sorular... Biri, onun resimlerini yapar, biri sesini kaydetmek ister. Joanna gecenin konuşmacısıdır, kendinin ve kadınların yıldızını parlatmıştır. Ve sanki çırılçıplak kalmıştır ortada. Erkekler ve Joanna, gece ve gerilim. Erkekler Kulübü'nün -ve herşeyin- başı, buz gibi Coba, Disneyland'da oyuncakçıdır ve en çok o izlemiştir Joanna'yı.

Bobbie ve Joanna araya araya kendileri gibi "yaşamaktan tad alan" birini daha bulurlar. Ev işleriyle hiç tanışmamış, tenise ve astrolojiye düşkün, tek sorunu olan frijidliğini bile şen şakrak anlatan, orta yaşlı, zengin Chairmaine. Ve kasabada akıl almaz birşeylerin döndüğünün anlaşılması böyle başlar. İyi geçen birkaç haftadan sonra, tenis oynamak için buluştukları bir gün Chairmaine onları önlükle karşılar, çok işi olduğunu söyler. Yemek odasını temizlemekten, kocasına iyi bir eş olamadığından söz eder. Hipnotize olmuşçasına sakin ve kararlıdır. Birdenbire değişmiştir... Aynı günlerde Joanna eski bir gazete parçası bulur. Altı yedi yıl öncesinde Stepford'daki Kadınlar Kulübü'nün çalışmalarından söz edilmektedir. Şimdinin mükemmel eş ve annelerinin tek tek adları geçer haberde. Ama hiçbiri bu konuda konuşmak hatta anımsamak istemezler. Joanna ve Bobbie hipotezlerini kurarlar. Burada birşeyler oluyor... Kasabanın toprağına, suyuna ya da havasına karışan bir madde ya da tesislerden kimyasal sızıntı. Ama yalnızca kadınları etkileyen bir şey...

Chairmaine'in de eve kapanmasıyla, kasabaya geldikten Bobbie için üç, Joanna için iki ay sonra, konuşacak, gezecek hiç kadın kalmamıştır. Yakın kasabalara gidip oralardaki telaşlı, sinirli ya da derbeder, dışarıda yemek yiyen, gevezelik eden kadınları gördükçe Stepford'un güzel robotlarıyla olan farklılık daha da ürkütücü olur.

Ve olan olur, Bobbie ve kocası bir haftasonunu başbaşa geçirmek -ikinci balayı- için çocukları onlara bırakırlar. İki gün sonra dönüşte Bobbie çok mutlu gözükmektedir. Güzelleşmiştir, tatlı ve zariftir. Sonraki görüşmelerinde de tatlı ve zarif ve telaşlıdır. Yastıkları yenilemiş, tahtaları cilalamış, yemek ve ütü yapmıştır. Taş bebek olmuştur; o da değişmiştir.

Joanna bunalıma girer. Psikiyatriste, Stepford'dan taşınmak için emlâkçılara, eski Kadınlar Kulübü'ne ne olduğunu anlamak için de kasabanın kitaplığına gidip gelmeye başlar. Aklı hâlâ başında olduğu için ve henüz kocasıyla başbaşa haftasonu tatiline çıkmadığı için gizi çözer.

Ama gecikmiştir, diğerleri gibi. Çocuklarını alıp gitmek için eve döndüğünde kumpas kurulmuştur. Joanna'nın robotu yapılmış, programlanmış, seslendirilmiştir. Aslı gibidir. Aslının kuklasına aktarılmasına, Bobbie yardım eder, evlerinin sıcak mutfağında. Erkekler dışarıda sabırsızlıkla beklerler.

Dışardan bakıldığında çok mutlu bir aile görüyorsanız... Ev pırıl pırılsa, kadınlar şikâyet etmiyor, hiçbir şeye karşı çıkmıyorsa, yorulmuyor, terlemiyor, çirkinleşmiyorsa... Erkekler de sakin ve mutlu iseler... Çatışma yoksa. Zaman akmıyorsa. Kadınlar yalnızca evlerde ve marketlerde iseler... Bilin ki orada, o zaman yalnızca erkekler canlıdır. Kadınların asılları kimbilir nerelerdedir?

Suna Karaküçük

İletişim Yayınları

pazartesi yazıları ya da hiç bunları kendine dert etmeye değer mi?

perihan mağden, türkçe'nin en mahir yazarlarından. ama bilenin bildiği, anlayanın anladığı bir maharet bu. çünkü methetmek gibi olmasın, kendisi sanat magazin kulislerinde bir söyleşi, bir röportaj, bir tanıtım yazısı için değil ruhunu, saçının telini bile feda etmeyecek kadar... bilemiyorum, bu noktada nasıl bir sıfat kullanmalıyım. o yüzden de perihan'ın kimseye müdânâsı yok, herkesin söz söylemekten çekindiği bir sürü "kıymetli" şahsiyetle ilgili kalemine gelen doğruları bir güzel yazabiliyor. yani sadece mahir değil, cesur da. ve cesareti hem yazar olarak maharetiyle, hem de (bir klişe kullanmama izin verin) engin bilgi donanımıyla daha da değer kazanıyor. şahsen en sevdiğim yanı, bir çok yazarın sahtekâr bir hissiyatın yıvışıklığını sümüklüböcekler gibi her yana bulaştırdığı şu ortamda samimi "ağzınıza sıçayım" tavrı. taze, yapıcı, temizleyici bir öfke ve hiciv.

yani, entelektüel bir kadından ne beklenirse bunun tam tersini yapıyor perihan. kadın eline yakıştırılmayacak kadar sert ve sivri bir kalemi var. üstelik de bu kalemi entelektüellerin burun kıvırıp magazin basınına havale ettiği alanlara da uzatmaktan çekinmiyor. batı kültürü almış, ama gözünü buraya dikmiş. mektep medrese görmüş, ama cem özer'in programını da kaçırmıyor. bütün oyunları bozuyor, bütün "herkes yerini bilsin"lerin canına okuyor. ne kadar içaçıcı. birisi, hepimize benzemiyor.

pazartesi yazıları perihan'ın en insanın kafasına vuran denemelerini içeriyor. belki arada kaçırdığınız olmuştur, belki okumamış bir arkadaşınız vardır. belki de bir başvuru kitabı olarak elinizin altında bulunsun istersiniz. karşınıza bir hammevlâdı çıktığında ya da serdar ortaç yeni bir kaset çıkardığında bir gözatmak için...

ayşe düzkan

aj aanda

SERGİ

• Darphane'de üç daimi sergi var.
"Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme"
"Dünya Kenti İstanbul"
"Darphane'den İstanbul Müzesine"
Darphane-i Amire
Topkapı Sarayı 1. Avlusu
Sultanahmet,
İstanbul

SİNEMA

• 70'lerin ruhunu yansıtan, ikisi de eski yapım iki film şu sıralar gösterime girdi.

Ken Russel'm 20 yıllık filmi ***Tommy***'de "Acid Queen" rolündeki Tina Turner'a hayran olacaksınız. Ayrıca, Elton John ve Eric Clapton'ı izlemek açısından da ilginç bir film. Müzikal olarak ise şahane.

Hair ise, hipilerin bu kült müzikalinin Milos Forman tarafından seksenli yıllarda sinemaya aktarılması. Müzikal olarak sahnedeki versiyonuna göre daha "soft" bir Saç bu. Ama özgür aşk, eş değiştirme gibi temaları, askerlik, evlilik gibi kurumlara karşı o dönemlerde ifade edilen itirazlarıyla ilginç, en azından içaçıcı bir film *Hair*. Yaşınız ne olursa olsun, sarkıları hatırlayacaksınız... İkisi de yeni yapım Amerikan filmlerine tercih edilecek nitelikte.

ANMA

• 15-16 Haziran 1970'deki büyük işçi direnişinin yildönümünde birçok etkinlik yapilacaktır. İsyanın herkese gerekli olduğunu hatırlamak için...

GEZİ

Gezievi Gezileri

• Günübirlik Geziler
1 Haziran Aygır Deresi Şahinkaya
7 Haziran Menekşe Yaylası
8 Haziran Çiğdem Yaylası
14 Haziran Nüzhetiye
15 Haziran Çiğdem Yaylası
21 Haziran Darıdere
22 Haziran Sansarak Kanyon
28 Haziran Erikli Yaylası
29 Haziran Poyrazlar Köyü
29 Haziran Maden Deresi

• Haftasonu Gezileri
6-8 Haziran Kaz Dağı, Assos
13-15 Haziran Safranbolu
20-22 Haziran Yedigöller
27-29 Haziran Bozcaada Müzik Festivali
27-29 Haziran Sülüklü Göl, Göynük Geçişi

• Haftalık Geziler
7-15 Haziran Kaş, Kekova
14-22 Haziran Likya, Ionia (Göcek-Bafa)
27 Haziran-6 Temmuz Köprülü Kanyon
Tel: 0212 245 50 86

Fotoğrafevi Gezileri

• Aktif Geziler
7-15 Haziran Karapınar Platos
Türkiye'nin tek çölünde fotoğraf uygulama gezisi.
21-29 Haziran Dedegöl Dağları
Bir keşif gezisi.

• Pazar Yürüyüşleri
1 Haziran Erikli Yaylası
8 Haziran Sülüklügöl
15 Haziran Aytepe
22 Haziran Kerpe
29 Haziran Çalderesi
Tel: 0212 251 05 66.

Göçerler

• Yaz Yürüyüşleri
1 Haziran Rumeli Feneri, Kilyos
7 Haziran Çatalca, Anastasyus Surları
8 Haziran Selimiye, Esenköy
29 Haziran Polonezköy.

• Hafta Sonu Gezileri
14-15 Haziran Saroz Körfezi
21-22 Haziran Erikli Yaylası
Tel: 0216 414 44 74.

DERNEK

• Öğrenci Aileleri ve Yakınları Derneği kuruldu. Eğitim kurumlarının eline teslim ettiğiniz çocuklarınız için duyduğunuz endişeyi, televizyonda öğrenciler coplanırken hissettiğiniz öfkeyi paylaşabilmek, biraraya gelip sesinizi çıkarabilmek için bir fırsat. Hava Sokak, No 13/4, İstiklal Caddesi, Beyoğlu, İstanbul.
Tel: 0212 292 04 80.

PANO

• Bir kadın kuruluşunda çalışacak kadın bakış açısına sahip, tecrübeli psikolog aranıyor. ilgilenenlerin 248 16 80 no.lu telefonu aramalarım rica ediyoruz.
Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı

• Kadın Kültürevi'ne gönül vermiş kadınlar eski günleri anmak için biraraya gelmeye ne dersiniz?
14 Haziran Cumartesi saat 16.00 Pazartesi Kahvesi.
Nermin, Şener, Aynur, Saadet

• Siyah, siyah beyaz ve siyah beyaz kahverengi üç tane şahane kedi yavrusu annelerinin hasretini hissettirmeyecek, onlara iyi davranacak bir yuva arıyor.
Pazartesi den **Ayşegül**

• Yaz geliyor, tatil zamanı. Kuşadası, Güzelçamlı Köyü'nde Ayşen ve Ergül'ün yeri Pansiyon Piya var. Sizi mutlu etmek konusunda iddiahlar.
Telefonları: 0256 646 20 96.
İstanbul'da da bir irtibat telefonları var: 0212 249 26 53.

• üniversiteli arkadaşlar, toplantıya gelmediniz. yeni bir buluşma için *pazartesi*'ye telefon eder misiniz?
ayşe

Pazartesi'ye abone olursanız mutlu olursunuz! Her sayı bayiye geldi mi, gelmedi mi stresini yaşayacağınıza ***Pazartesi*** ayağınıza kadar gelir. Az mutluluk mu? Hem dergiye olur da zam gelirse, siz muaf olacaksınız. (Abone olursanız ayrıca bizi de mutlu edeceksiniz.)

5 Abone yapana bir kitap, 10 abone yapana bir yıllık abone hediye!

ABONE FORMU
Adı: .....
Soyadı: .....
Adres: .....
.....
.....
.....
Abone süresi: .....
Başlangıç tarihi: .....

Türkiye için:
Posta Çek Numarası: 662 965.
Yıllık abone ücreti: 1.200.000 TL.
Altı aylık abone ücreti: 600.000 TL.
Türkiye dışı:
Bir yıllık 50 DM, altı aylık: 25 DM.
Döviz hesabı: Asuman Bayrak, Türkiye İş Bankası, Taksim Şubesi, İstanbul.
Hesap Numarası: 1052 / 30100 / 3184936

Dikkat: Abone ücretini yatırdığınıza dair belgeyi ve abone formunuzu bize gönderin. Biz de size her ay **Pazartesi**'nizi postalayalım.

Dergimize Almanya'da bulunan kadın Vakfı Frauen-Anstiftung (FAS) destek vermektedir.

Erkek milletvekillerimiz aile içi şiddete karşı yasa tasarısını tartışıyorlar

"Zaten Sulh Hukuk Mahkemeleri'nin işi çok, bir de bununla nasıl uğraşacaklar? Kırdaki, 'Kocamdır, döver de sever de,' diyen sadık kadınlar buna güler."

"Aileyi koruyalım derken, sonunda boşanma gelir. Kadın kocadan kurtulmak istese dayağı bahane eder."

RP Manisa Milletvekili Bülent Arınç

"Artık eve geç gelen eşimize, çocuğumuza, 'Neden geç geldin?' diye sesimizi yükseltemeyecek miyiz?.. Koca, kendisini şikâyet eden kadını asla affetmez."

DYP Konya Milletvekili Necati Çetinkaya

"Peki ama komşunun komşuya husumeti varsa, o zaman husumeti olan komşu ortada dayak filan yokken komşusunu şikâyet ederse..."

DYP Milletvekili Ali Şevki Erek

PAZARTESİ

Kadınlara Mahsus Gazete
(Aylık kadın dergisi)
Sahibi: Kadın Kültür İletişim Vakfı
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Filiz Koçali

Her gün büroda olanlar: (Yazı Kurulu) Asuman Bayrak, Ayşe Düzkan, Filiz Koçali, Nesrin Tura. **(Görsel Yönetmen)** Semra Emre. **(Arşiv)** Ayşegül Ulus. **(Halkla İlişkiler)** Aşkım Tekgül. **Sadece Pazartesi Günü Gelenler: (Yayın Kurulu)** Beril Eyüboğlu, Fadime Gök, Filiz Kerestecioğlu, Füsun Özler, Gülnur Savran, Handan Koç, Meltem Ahıska, Minu İnkaya, Nermin Coşkun, Nural Yasin, Tüten Ateş, Yaprak Zihnioğlu. **Almanya Temsilcisi:** Hülya Eralp.

Günü sasti belli olmayanlar (Çizerler): Ayşen Baloğlu, Feyhan Güver, Ramize Erer, Semra Can. **(İllüstratör):** Rana Mermertaş.
Adres: Abdullah Sokak, No:9, Beyoğlu, İstanbul.
Tel: (0212) 249 59 59, 292 07 39, 292 07 47
Ankara Büro: Konur 2 Sokak, 53/ 10.
Tel: (0312) 419 09 95
Basım: Özer yayıncılık Ltd. Şti., Hadımköy, İstanbul.
Dağıtım: Bir-Yay.